

МАУП
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ: історико-політологічні дискусії

Хмельницький, 2021

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ:
ІСТОРИКО-ПОЛІТОЛОГІЧНІ ДИСКУСІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 8

Хмельницький - 2021

УДК 94 (477).084.61

ББК 63.3 (4Укр)

З 101

**День Соборності України: історико-політологічні дискусії :
зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во ІРД, 2021. –
Вип. 8. – 152 с.**

У збірнику наукових праць вміщено статті та доповіді виголошені на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «День Соборності України: історико-політологічні дискусії».

Редакційна колегія:

Головний редактор: Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Хмельницького інституту МАУП.

Члени редакційної колегії:

Авсієвич А.В., доктор філософії в галузі права; **Байдич В.Г.**, кандидат історичних наук; **Блажевич Ю.І.**, кандидат історичних наук, доцент; **Галатир В.В.**, кандидат історичних наук, доцент; **Дацюк О.А.**, кандидат богослов'я; **Коцюк В.Д.**, кандидат історичних наук; **Олійник В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Олійник Ю.В.**, кандидат історичних наук; **Парандій В.О.**, кандидат історичних наук, доцент (відповідальна за випуск); **Савчук Л.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Трембіцький А.М.**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **Циганюк Ю.В.**, доктор юридичних наук, доцент; **Цимбалюк Г.С.**, кандидат економічних наук.

Рецензенти:

***Кабачинський М.І.**, доктор історичних наук, професор*

***Адамський В.Р.**, кандидат історичних наук*

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 25 січня 2021 р.)

Л. Г. Білий,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ: ЧЕРЕЗ МИНУЛЕ ДО МАЙБУТНЬОГО

22 січня 1919 року у Києві на Софіївській площі біля пам'ятника Б. Хмельницькому зібралися десятки тисяч киян, щоб бути свідками урочистого прийняття Акта Злуки. В єдину соборну Україну об'єднувалися дві українські держави. Українська Народна Республіка була утворена в листопаді 1917 року, а Західно-Українська Республіка виникла у жовтні 1918 року під час розпаду Австро-Угорської імперії.

Усвідомлюючи суспільно-політичне значення цієї події, керівництво Української Народної Республіки подбало, щоб прийняття Акту Злуки стало величною маніфестацією єднання східних та західних українських земель, виявом політичної консолідації національної еліти, днем народження єдиної незалежної соборної держави. Сценарій урочистостей розроблявся під керівництвом міністра освіти Івана Огієнка, а режисурою дійства опікувався корифей українського театру Микола Садовський.

Особливої значущості події надавала присутність усього керівництва, представницької депутації Західно-Української Народної Республіки, Української Народної Республіки, делегатів Трудового конгресу, духовенства, військової старшини, іноземних дипломатів, великої кількості люду. Прийняття Акту Соборності стало могутньою демонстрацією національної єдності.

Наступного дня Трудовий конгрес, як вищий представницький орган українського народу, майже одногolosно ратифікував документи про об'єднання двох державних утворень.

Демократичні традиції і державна символіка об'єднаної УНР успадковані сучасною Україною. День Соборності є нашим державним святом.

Ідея єдності і соборності наших земель, так само, ідеї незалежності й державного суверенітету, сильної централізованої влади, є головним змістом державницької ідеології будь-якого народу. Не є винятком і наш український народ.

Сьогодні ідея соборності постала з новою актуальністю та силою. Абсолютна більшість нашого суспільства здатна сприймати і розуміти цей запит часу саме так.

Об'єднання навколо ідеї державності – це практичний патріотизм, непохитна віра у свою спроможність, влитися в європейську спільноту народів, оберіг духовного статку української нації.

Як і далекого 1919-го, недавнього 1991-го, так і тепер, у 2021 році зводиться воєдино собор людських долей, об'єднаних в Українській державі.

Скоординовані, дружні зусилля обов'язково повинні дати результативні наслідки. Передумовою справжнього соборного єднання держави є духовна злука всієї української нації.

Адамський В. Р.,
кандидат історичних наук, доцент
(м. Хмельницький)

МАЛИНИЧСЬКИЙ ВОЛОСНИЙ ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ У 1917 РОЦІ

У повідомленні аналізується процес утворення Малиничського волосного виконавчого комітету, його інституційну репрезентацію, коло вирішуваних питань та персональний склад.

Ключові слова: *волость, Проскурівський повіт, виконавчий комітет, зібрання, товариства, громадськість.*

Лютнева революція 1917 р. у Росії призвела до зламу імперського державного комплексу. Зміни відбувалися на усіх рівнях імперської структури, зокрема на її регіональному рівні. Суттєвої трансформації зазнали органи державної влади та місцевого самоврядування. Революційна енергія мас призвела до творення нових громадських інституцій, які претендували на владу або безпосередньо перебирали на себе її функції.

Дослідження нової системи управління, яка складалася на місцях і мала певні регіональні відмінності неодноразово ставала предметом дослідницької уваги. Поділля не становило у цьому відношенні винятку [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Однак базовим, первинним органам влади, які уособлювались з інститутами сільських та волосних виконавчих комітетів, з огляду на розпорошеність по різних книгозбірнях та фондах центральних і регіональних архівосховищ документальних джерел, окремих студій присвячено не багато.

Відтак метою даного повідомлення є аналіз процесу утворення та діяльності Малиничського волосного виконавчого

комітету Проскурівського повіту та сільських комітетів, які діяли на теренах волості.

26 березня 1917 р. у Малиничках зібралися представники від сільських та кооперативних товариств, духовенства, вчителства, землевласників. Усього на зібранні були присутніми 23 особи. Головою обрали С. М. Полозова. Уповноважені вирішили заснувати сільські виконавчі комітети та організувати волосний виконавчий комітет. Закритим голосуванням до складу останнього обрали Сергія Миколайовича Полозова, Андроніка Михайловича Козловського, Василя Тимофійовича Шведа, Матвія Івановича Дияка, Мартина Михайловича Здибеля, Івана Семеновича Суса та Мартина Блажесевича Мілинського [7].

Наразі представники громадськості поповнили Проскурівське повітове земське зібрання новими гласними. Ними стали В. Т. Швед, М. І. Дияк та О. М. Букевич. До Проскурівського комітету громадських організацій делегували В. Т. Шведа та Й. Й. Гурницького [8]. Інформацію про це знакове засідання та ухвалені рішення надіслали до Проскурівського повітового виконавчого комітету [9].

Утворена громадська інституція відразу ж включилася до виконання функцій, що покладалися на органи місцевого самоврядування. Зокрема, уже 31 березня 1917 р., виконуючи телеграфне розпорядження, Малиничський волосний виконавчий комітет відправив у розпорядження Проскурівського виконавчого комітету колишніх співробітників поліції – І. М. Нечипорука, А. М. Волоса, І. Ф. Шевчука та з селян с. Нижніх Волковець Н. Р. Федосюка та М. І. Ситника [10].

Революційний рух на Поділлі набирив розмаху. 6 квітня 1917 р. знову зібрався на засідання Малиничський волосний «великий комітет». У ньому брала участь 21 особа. Головував С. М. Полозов. Предметом обговорення виступала інформація, яка надійшла від Тимчасового уряду. Її суть полягала в тому,

аби на місцях готувалися до передачі справ волосних правлінь у відання волосних комітетів та покладанням обов'язків волосних старшин на голів виконкомів. У зв'язку з цим була проведена процедура таємного голосування на зайняття посади голови виконавчого комітету та його заступника, оскільки С. М. Полозов не мав змоги постійно перебувати у Малиничках.

Присутніми на зборах було висунуто шість кандидатів: А. Козловського, Шеремета, А. Макарова, І. Суса, Я. Гуменюка та О. Букевича. Найбільшу кількість голосів набрав А. Козловський. Він отримав 18 виборних шарів, а відтак посів посаду голови виконкому. Його заступниками стали О. Букевич та І. Сус. За них проголосувало відповідно 14 та 11 членів зібрання. Однак перший із них відмовився від посади і тому обов'язки заступника виконував лише І. Сус. Присутні надали можливість виконавчому комітету самостійно визначитись із кандидатурою на посаду секретаря.

Іншим принциповим рішенням присутні вагомо збільшили репрезентацію громадського органу. Зокрема, залежно від кількості дворів, склад інституції мав поповнитися: 4 делегатами від с. Гречани, 4 – від с. Ружична, 3 – від с. Малиничі, 2 – від с. Кудриниць, 2 – від с. Рехулинець, 2 – від с. Нижніх Волковець, 2 – від с. Розсоша, 2 – від с. Карповець, 3 – від с. Ружичанки, 3 – від с. Шаровечки, 2 – від с. Мацьковець, 2 – від с. Малашовець, 2 – від с. Волиці та 2 – від Вищих Волковець [11].

Черговою ухвалою зібрання визначило необхідність збільшення виконавчого комітету до дев'яти осіб та на наступному засіданні провести нове обрання його членів. Водночас виконкому доручили розробити проект про обкладення усієї волосної землі, включно з селянськими, церковними та землевласницькими наділами, певною сумою з метою утримання волосного правління. Також виконком зобов'язувався розробити проект про заснування волосної міліції.

Врешті, зібрання запропонувало волосному комітету прийняти від волосного старшини отриману допомогу, яка призначалася сім'ям призваних та видавати її за допомогою сільських комітетів. Так само виконком мав постійно інформувати сільські комітети про свої рішення та надсилати для ознайомлення копії ухвалених постанов [12].

Навесні 1917 р. трансформування органів влади відбувалося достатньо активно. Проте очевидним виступав факт обережного ставлення населення до земських структур [13]. У цьому контексті виглядає цікавою позиція Малиничського волосного виконавчого комітету щодо запровадження дрібних земських органів. Своє бачення він направив до відомого Проскурівському комітету громадських організацій: «Земська справа повинна бути загальною справою, вона усім цінна, а тому всі повинні мати право приймати участь у спільній праці. Тут має бути земський лікар, агроном, вчитель та інші громадяни. Загальна справа тільки виграє, якщо у ній візьмуть участь не лише власники, але й ті особи, які в даній волості землі не мають. Утримувати дрібну земську одиницю повинні всі: хто має землю, платить податок з землі, хто отримує заробітну плату, той платить від отриманої зарплати. Іншими словами, кожен повинен платити з того доходу, який він має, а тому кожний і повинен мати голос у волосному земстві без різниці свого майнового стану і всі жителі волості повинні брати участь у волосному земстві на рівних правах, тобто кожному повинен належати один голос. Загалом дрібна земська одиниця повинна бути улаштована за найкращими зразками, обрана усіма жителями волості шляхом прямої, рівної і таємної подачі голосів, незалежна від адміністрації, яка б була повним господарем даного району» [14].

З метою реалізації власних рішень Малиничський волосний повітовий комітет знову зібрався на своє засідання 9 квітня 1917 р. На нього з'явилося 34 делегати із 43. Головував А. Козловський. Передусім члени зібрання за процедурою

таємного голосування із 17 претендентів обрали новий склад виконавчого комітету у кількості дев'яти осіб. Більшістю голосів до виконкому увійшли вчитель А. Козловський, І. Сус, К. Данилюк, П. Шеремета, Л. Данилюк, Ф. Юзіков, М. Мілінський, А. Круковський та А. Макаров. Позаяк А. Козловський набрав найбільше голосів, то він посів посаду голови, а І. Сус за таким же принципом був затверджений його заступником [15].

Питання про формування волосної міліції довелося відкласти, оскільки делегати не могли дійти згоди щодо шляхів його вирішення. Однак доручили виконкому зібрати відомості від поміщиків, орендарів, настоятелів парафій про кількість наявної сільськогосподарської землі, площ лісів та водойм. Крім цього, було ухвалено ще низку важливих рішень, які регламентували життя волосної громади [16].

Не менш насиченим за запропонованим порядком денним було наступне засідання Малиничського виконавчого комітету, яке відбулося 22 квітня 1917 р. В його роботі брало участь 29 осіб. Головував на зібранні М. І. Дияк. Передусім присутні дообрали до Проскурівської повітової ради громадських організацій ще двох своїх представників. Ними стали Л. Данилюк та М. Дияк. Останнього наразі делегували й до складу повітового виконавчого комітету.

Жваву та тривалу дискусію викликало обговорення питання щодо встановлення цін на робочі руки. Запропонований проект зазнав певних змін, а саме було вирішено збільшити платню підліткам при восьмигодинному робочому дні до 1 карб., а при десятигодинному – до 1 карб. 20 коп. Такий підхід зумовлювався тим фактом, що більшість різноманітної роботи виконувалась якраз підлітками та жінками. Також були визначені приблизні ціни на парокінну підводу з дорослим їздовим та справною підводою. Розмір становив 1 карб. за годину праці. У разі слабкіших коней чи несправності підводи ціна визначалася в 75 коп. [17].

Така позиція дещо дисонувала з поглядами землевласників. Так, за констатацією Розсошанського сільського комітету, місцевий землевласник С. Скібневський погоджувався платити дорослим робітникам не більше 75 коп. за день праці [18]. Це призвело до оскарження дій землевласника перед Проскурівським виконавчим комітетом. Однак останній лише зумів порекомендувати направити до С. Скібневського делегацію, аби та розібралась в ситуації та допомогла залагодити конфлікт [19].

Велике зібрання Малиничський волосний комітет провів 17 травня 1917 р. На нього запросили 82 особи, оскільки на порядок денний було винесено два надто важливих питання, пов'язаних із організацією продовольчого та земельного волосних комітетів. Головував на засіданні Й. Вальчук, а доповідав А. Козловський. За наслідками обговорення присутні ухвалили організувати продовольчий комітет, до якого кожне село волості мало делегувати свого представника. Відкритим голосуванням зібрання підтримало наступні кандидатури: з с. Режулинець П. Гуру, з с. Кудриньць – І. Матвійчука, з с. Вищих Волковець – І. Мудрого, з с. Ружичанки – А. Макарова, з с. Нижніх Волковець – І. Суса, з с. Карповець – Т. Гуменюка. До кожного делегата також були обрані кандидати. Від місцевих кооперативних інституцій до комітету увійшли М. Дияк, А. Ребчинський та П. Гаврилюк. Від робітників – А. Мушак та М. Цап. В. Розборський представляв торговців і промисловців, а вчитель І. Качеровський – земських службовців [20].

Водночас були обрані делегати до Малиничського волосного земельного комітету. До його складу, зокрема, увійшли: А. Козловський, Г. Чухрій (с. Розсоша), Й. Гурницький (с. Гречани), П. Шеремета (с. Ружична), Л. Данилюк (с. Карпівці).

Представницьке зібрання вирішило прийняти волосне діловодство від колишнього волосного писаря М. Стожика та

підшукати секретаря з оплатою в 100-150 карб. на місяць. Врешті, виконком ухвалив, що продовольчу допомогу повинні призначати лише на сільських зборах, і лише тим родинам, які насправді утримувалися працею призваних на війну [21].

На початку революції для нормальної організації сільського життя відчутно бракувало кваліфікованих фахівців. Цей факт яскраво підтверджується колективним зверненням Розсошанського виконавчого комітету до Проскурівського повітового виконкому. У ньому містилося наступне прохання: «Тяжкий час переживає зараз наше село, продовольства немає зовсім, декотрі голодують, прогнозується майбутній неврожай хліба, чимало полів залишається незасіяними, а ті що засіяні, то погано, дощів немає, наступає час оранки полів, а сільськогосподарських машин немає, а ті що є, за час війни цілковито пошкодились, їм потрібний великий ремонт, але у нас немає жодного майстра, котрий би допоміг нашій біді, таким чином, ми дуже у важкому стані. Водяний млин не працює, оскільки поламались колеса, а столяра немає, сільськогосподарське знаряддя поламалось, а коваля немає. Тяжке і безвихідне становище примушує нас звернутися до Повітового Виконавчого Комітету з великим проханням звільнити від військової служби столяра Михайла Дрижала, котрий служить в інженерній майстерні 4-ї армії, та коваля Василя Ланового, котрий служить у 46-му пішому Дніпровському полку в 12 піхотній дивізії. Ми звертаємося з великим проханням, тому що селяни наші знаходяться зараз у дуже важкому стані і в нас немає хорошого керівника, який би нам порадив та роз'яснив, охарактеризував політичні події, і ми, таким чином, відрізані від усього культурного світу, цим пояснюються у нас масові грабунки, вирубки лісу та ін. Ці ж особистості, котрих ми наполегливо просимо звільнити, користуються загальною повагою та довір'ям, як особистості особливих моральних та розумових якостей. Вони не тільки дадуть нам велику матеріальну підтримку, але й відродять наші

духовні сили, яких нам зараз потрібно багато, щоб витримати труднощі часу та перемогти ворога» [22]. Звернення підписали члени сільського виконавчого комітету Л. Палига, І. Возний, Л. Чухрій, І. Дзязик та П. Міль.

Втім, і на це клопотання відповідь Проскурівського виконавчого комітету була негативною. Він, зокрема, покладався на те, що не має повноважень повертати з військових частин кого б то не було, а також подавати клопотань перед військовим керівництвом [23].

Дуже цінна інформація про персональний склад сільських виконавчих комітетів міститься у відношенні голови Малиничського виконкому А. Козловського на адресу Проскурівського повітового виконавчого комітету, яке він направив наприкінці травня 1917 р. У документі констатовано: «У відповідь на телефонограму від 23 травня цього року Малиничський Волосний Виконавчий Комітет доповідає Повітовому Виконавчому Комітету, що у всіх селах волості вже давно організовані сільські Комітети і їхній склад по кожному селу наступний: 1) в с. Малиничках – Головою Сільського Комітету Микита Яковлєв Кручек, членами – Феодор Іванов Юзіков та Олексій Олексіїв Бикуляк; 2) в с. Кудринцях – головою Феодор Іванов Величко, членами – Михайло Йосифів Дунець, Дем'ян Дем'янов Прийма та Йосиф Андріїв Величко; 3) в с. Режулинцях – Головою Семен Васил'єв Яцков, членами Захарій Микитов Шевчук, Степан Петров Шевчук та Семен Васил'єв Голота; 4) в с. Волиці – Головою Дорофей Михайлов Гончар, членами – Прокопій Феодоров Двойнос, Андрій Петров Яцков та Митрофан Костянтинів Олійник; 5) в с. Малашівцях – Головою Володимир Антонов Чорний, членами – Григорій Ілієв Клач, Олексій Ігнат'єв Бондар, та Євтихій Леонт'єв Вознюк; 6) в с. Мацьківцях – Головою Григорій Христофоров Гаюр, членами – Йосиф Миколаєв Патуха, Флоріан Карлов Бондар та Вікентій Іванов Пахута; 7) в с. Шаровечці – Головою Мартин Михайлов Здибель, членами – Іван Томусяк, Павло Клач та Йосиф Лисяк;

8) в с. Гречани – Головою Павло Гавловський, членами – Войцех Тимофіїв Карван, Антон Дем'янов Сивек та Мартин Щепанюк; 9) в с. Волковцях Вищих – Головою Стефан Григоріїв Дузь, членами – Іван Стефанов Бойцун, Феодор Варфоломійв Грецишен, Михайло Горбатюк та Григорій Вікторов Бойцун; 10) в с. Волкоцях Нижніх – Головою Архип Миколаєв Нечипорук, членами – Влас Власієв Бережан, Сергій Каприянів Когут та Ісидов Семен Сус; 11) в с. Розсоши – Головою Семен Яковлев Дрижак, членами – Григорій Семенов Чухрій та Григорій Стефанов Мельник; 12) в с. Ружична – Головою Йосиф Вальчук, членами – Автоном Дунець, Даміан Кот, Григорій Вальчук, Петро Шеремета та Яків Баран; 13) в с. Ружичанка – Головою Кіндрат Михайлов Хижун, членами – Іван Олексіїв Хижун, Опанас Митрофанів Макаров, Карп Трофимів Степанов, Пантелеймон Семенів Дзюбій, Никифор Семенів Гула та Іван Микитів Кот; 14) в с. Карпівцях – Головою Леонтій Дем'янов Коломієць, членами – Гервасій Тимофіїв Столяр, Яків Яковлів Вдовидчак та Володимир Леонт'єв Гаврилук [24].

Винятково кадровому питанню було присвячене засідання Малиничського волосного комітету, яке відбулося 14 червня 1917 р. Доповідав голова А. Козловський. Він поінформував присутніх членів виконкому, що з 1 квітня 1917 р. залишається вакантною посада секретаря комітету, оскільки колишній співробітник Стожик був звільнений як представник старого режиму. За три місяці знайти підготовлену особу не вдалося, а справи тим часом прийшли до жахливого стану. Їхня кількість накопичувалася, а до розгляду не доходило. За цих умов А. Козловський дізнався, що дієву допомогу можна отримати від С. К. Балди, котрий до війни працював в громадських установах. Однак перед затвердженням останнього, голова виконкому знову зіткнувся з проблемою, що він, перебуваючи на службі в 270 пішому запасному полку, мав отримати дозвіл свого командування. Відтак виконавчий комітет

ухвалив рішення про прийняття на посаду секретаря С. К. Балду та підготував клопотання про надання йому на період служби відстрочки [25].

У другій половині червня 1917 р. відбулося достатньо представницьке зібрання дружин призваних на війну в с. Мацьківцях. На зборах було понад 150 осіб. Присутні ухвалили розлогу резолюцію, в якій констатувалося: «1) Всебічно та неухильно добиватися утвердження Демократичної Російської Республіки на федеративних засадах. 2) Позаяк сучасна війна довела нас до остаточних злиднів, багатьох із нас залишила без чоловіків і синів і що продовження війни є на догоду буржуазії, нанесла нам неймовірну шкоду, то вона повинна терміново бути завершена без захоплень та контрибуцій та з визнанням права народів на самовизначення. Вимагаємо термінового скликання Мирної Конференції. 3) Оскільки при старому режимі багатьом багатим селянам вдалося викупитись та записатись на земельні роботи, то таких вимагаємо терміново відправити на позиції, замінивши ними наших поранених чоловіків. Протестуємо проти сучасної переатестації білобілетників, вимагаємо термінової повсюдної переатестації всіх білобілетників, не виключаючи сорокарічних. 4) З огляду на те, що життя з кожним днем дорожчає вимагаємо щомісячної допомоги на душу 12 карб., а також терміново забезпечити нас паливом. 5) З огляду на те, що багато хто з нас користувався заробітками під час збирання хліба у поміщиків сусідніх сіл і що в сучасний час селяни сусідніх сіл нас до заробітків не допускають, а земля нашого поміщика знаходиться в руках більш заможних селян, прохаємо забезпечити нас мукою та іншими харчовими продуктами посередництвом суспільства чи уряду» [26].

Проблема цін на робочі руки у контексті різних ситуацій постійно перебувала в полі зору Малиничського виконавчого комітету. 24 червня 1917 р. він ухвалив постанову, яка містила підходи до використання праці військовополонених. Проскурівському повітовому виконкому пропонувалося

терміново розглянути це питання та визначитися з таксою на працю, а також встановити на місцях контроль за правильним використанням праці військовополонених. При цьому пропонувалося першочергово забезпечувати роботою місцеве населення [27].

Кадрові зміни в складі Малиничського волосного виконавчого комітету відбулися 9 липня 1917 р. Голова виконкому А. Козловський звернувся до колективного органу з проханням звільнити його, позаяк він був обтяжений працею на посаді вчителя місцевої школи та голови Малиничського товариства споживачів. Йому пішли назустріч, висловивши подяку за активну та плідну працю. На посаду голови було висунуто дві кандидатури – М. Мілінського та Г. Антонюка. Більшістю голосів обраним став останній [28].

20 серпня 1917 р. Малиничський виконавчий комітет знову постав перед розглядом кадрового питання. Головував на засіданні А. Козловський, а обов'язки секретаря виконував М. Майковський. Виконком розглядав прохання про відставку з посади голови волосної продовольчої управи, яку подав М. Дияк. Задовільнивши заяву, присутні перейшли до процедури обрання нового голови управи. Із двох кандидатів, а власне Я. Гуменюка та П. Кузіни більшістю голосів вони обрали останнього.

Щодо діяльності самої продовольчої управи, то виконавчий комітет ухвалив окреме рішення. У ньому стверджувалося: «1) З огляду на те, що Проскурівський Повітовий Продовольчий Комітет, провівши вибори членів Повітової Продовольчої Управи, не допустив до участі у виборах волосних представників, внаслідок чого сталося обрання головою Повітової Продовольчої Управи Кисельова, котрий не користується довір'ям населення повіту через свою колишню працю на посаді Голови Повітової Земської Управи, звідки зусиллями громадських організацій він звільнений, та, беручи до уваги, що нинішня його діяльність прийняла характер,

що не відповідає демократичному устрою, оскільки він самовільно провів класовий поділ населення волості, виключивши поміщиків із ведення волосної Продовольчої Управи. Крім того, зі вступом Кисельова на посаду Голови Повітової Продовольчої Управи, на посаді секретаря з'явився Стожик, якого звільнили з Малиничської волості як небажаного для суспільства особи. Таке становище справ змушує загальне зібрання Волосного Комітету від імені всього селянського населення заявити найкатегоричніший протест проти перебування Кисельова та Стожика на чолі Повітової Продовольчої Управи та нинішньої їхньої діяльності та звернутися з проханням перед Центральною Українською Радою, Губернською Продовольчою Управою та Повітовим Продовольчим Комітетом провести перевибори представників від волостей. Просити Центральну Раду сприяти виконанню даних пропозицій, а у випадку відмови цього клопотання населення волості залишає за собою право віднести до нинішнього складу Управи з повним недовіром, не підкорятися їй і про діяльність її членів доповісти через Центральну Раду Міністру Продовольства» [29].

Таким чином, зміна суспільно-політичної ситуації в Росії у лютому 1917 р. зумовила трансформацію органів державної влади та місцевого самоврядування, появи нових громадських інституцій. На первинному рівні місцевих громад значний вплив на розвиток революційних процесів та вирішення важливих життєвих питань відігравали сільські та волосні виконавчі комітети. Досвід Малиничського волосного виконкому Проскурівського повіту засвідчує активну роботу громадського органу, коло вирішуваних ним питань, що надає змогу більш повно та об'єктивно оцінити процеси, які відбувалися на низовому регіональному рівні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Подільські містечка в добу Української революції 1917–1920 рр. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. 320 с.
2. Завальнюк О. М., Стецюк В. Б. Земства Поділля в добу Української революції 1917–1920 рр. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 216 с.
3. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський в Українській революції 1917–1920 рр.: Навчальний посібник зі спецкурсу для студентів історичного факультету. Кам'янець-Подільський: «Аксіома», 2010. 116 с.
4. Лозовий В. Аграрна революція в Наддніпрянській Україні: ставлення селянства до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.): Монографія. Кам'янець-Подільський: ПП «Мошак М. І.», 2008. 480 с.
5. Реєнт О. П., Рекрут В. П. Нариси життя Літинщини 1917–1921 рр.: революційні події та повсякденність /наук. ред. В. А. Смолій. Київ: Інститут історії України НАН України, 2017. 298 с.
6. Рекрут В. П. Нариси життя Гайсинщини. Українська революція (1917–1921 рр.): Події. Особи. Роздуми. Книга 1: Доба Української Центральної Ради (4 березня 1917 – 29 квітня 1918 рр.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. 420 с.
7. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі: ЦДАВО України). Ф. 1116. Оп. 1. Спр. 9. Арк. 5.
8. Там само.
9. Там само. Арк. 4.
10. Там само. Арк. 3.
11. Там само. Арк. 6.
12. Там само. Арк. 6–6 зв.
13. Поділля в добу Української революції. Рік 1917: Док. та мат. / ред. кол.: І. М. Шоробура (відп. ред.), В. Р. Адамський,

В. Г. Байдич, Ю. І. Блажевич, О. М. Галус, Ю. В. Легун,
Н. В. Маковська, В. М. Островий; упоряд.: В. Р. Адамський.
Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2017. С. 150.

14. ЦДАВО України. Ф. 1116. Оп. 1. Спр. 9. Арк. 7 зв.

15. Там само. Арк. 8.

16. Там само. Арк. 8–8 зв.

17. Там само. Арк. 9.

18. Там само. Арк. 11.

19. Там само. Арк. 20.

20. Там само. Арк. 13.

21. Там само.

22. Там само. Арк. 15–15 зв.

23. Там само. Арк. 21.

24. Там само. Арк. 16–16 зв.

25. Там само. Арк. 32–32 зв.

26. Там само. Арк. 37–37 зв.

27. Там само. Арк. 62.

28. Там само. Арк. 53.

29. Там само. Арк. 73–73 зв.

Грушківська Д.В.,
магістрантка
(м.Вінниця)

НЕПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ

Поняття ділової репутації як правового явища, притаманного суб'єкту господарювання, законодавством України не визначено. Так, М. Н. Малєїна під діловою репутацією розуміє «...сукупність властивостей і оцінок, з якими їх носій асоціюється в очах своїх контрагентів, клієнтів, споживачів, співробітників, прихильників, виборців і персоніфікується серед інших фахівців у цій галузі» [1, с. 18]. А. Л. Анісімов вважає, що ділова репутація це частина репутації (у загальному розумінні), взагалі воно є усталеною думкою щодо якості (переваг, недоліків) колективу, організації, підприємства, установи, конкретної фізичної особи у сфері ділового обігу, у тому числі підприємництва[2, с. 18].

Але найбільш повне та чітке визначення ділової репутації запропонував О. В. Безух, який під цим терміном розуміє «...суспільно позитивну оцінку з боку партнерів і споживачів, сукупності специфічних якостей господарюючого суб'єкта та його продуктів, що надає перевагу в конкуренції та збільшення прибутку без відповідного збільшення обсягу активних операцій» [3, с. 27].

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», неправомірним вважається використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів та послуг, інших позначень, а також рекламних матеріалів, упаковки товарів, назв літературних, художніх творів, періодичних видань, назв місць походження товарів, що може призвести до

змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця), який має пріоритет на їх використання [4].

На думку німецького професора Арведа Дерінгера, в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а саме: у главі 2, йдеться про дві основні форми неправомірного використання ділової репутації – шляхом «введення в оману» та через «зріднення» [5, с. 9].

При «введенні в оману» у споживачів виникає помилкове уявлення про те, що товар вироблено підприємством, яке асоціюється з особливим стандартом якості. Якщо йдеться про введення в оману щодо місця походження або про змішування товару з іншим оригінальним товаром (або іншими товарами), то при цьому відбувається перенесення очікувань споживачами певної (високої) якості з оригінального товару на інший, для якого протиправно використовується чужий товарний знак.

У випадку неправомірного використання ділової репутації через «зріднення» використовується лише позитивна репутація чужого товару для просування власного. Власний товар просувається за рахунок того, що він пов'язується з чужим товаром, таким чином, чужий товар без його копіювання або використання товарного знаку є рушійною силою для власного товару.

Як зазначає І. І. Дахно, у чинному законодавстві України існує прогалина, а саме: не передбачено такий вид порушення, як «делюція», тобто таке розмивання відрізняльної сили товарного знаку, яке не є традиційним порушенням виняткових прав на цей знак. Це випадки, коли «сильний» чужий товарний знак порушники «ліплять» на такі свої товари, для яких його власник цей товарний знак не використовував та (або) не реєстрував» [6, с. 18].

Так, Л. Н. Семенова наводить такий приклад такого роду недобросовісної конкуренції: «підприємець виробляє печиво, на упаковці якого вказує назву відомої фірми «PANASONIC». Мета застосування всесвітньо відомої торгової марки полягає у

здобутті успіху в конкурентній боротьбі завдяки чужому авторитету на ринку – іміджу третьої особи, а не власним досягненням. Така конкуренція теж є недобросовісною» [7, с. 108].

Дійсно, але подібні дії неможливо кваліфікувати ні за однією статтею Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», тому що згідно зі ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», неправомірним є використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг, інших позначень, ... що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця), який має пріоритет на їх використання [4].

У наведеному прикладі, печиво та аудіо-відеоапаратура фірми «PANASONIC» – аж ніяк не конкуруючі товари, а закон захищає суб'єктів господарювання лише у сфері конкуренції (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»), конкуренцією ж є «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку (ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції»)» [8, с. 28-29].

Але такі дії є порушенням статті 10 Паризької Конвенції про охорону промислової власності, а саме: «Актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах. Зокрема підлягають забороні всі дії, що можуть яким би то не було способом викликати змішування уявлення щодо підприємства, продуктів чи промислової або торговельної діяльності конкурента» [2]. Але санкції за такі дії у національному законодавстві не передбачено.

Правопорушення у вигляді неправомірного використання товару іншого виробника (ст. 5 Закону) деякі науковці, наприклад, В. І. Кулишенко, пропонують визначити більш широко, а саме – як «підміну товару», адже ділову репутацію виробника «... може бути порушено не лише неправомірним використанням його товару, а й шляхом продажу використаних, тих які були у використанні товарів, як нових або фальсифікованих товарів як оригіналів» [9, с. 31].

З цією позицією можна цілком погодитися, зважаючи на те, що при цьому правопорушенні здійснюється проста заміна товару одного виробника товаром іншого виробника.

На думку автора, варіанти підміни товарів можуть бути наступними:

- 1) заміна більш відомих товарів менш відомими;
- 2) заміна товарів вищої якості товарами нижчої якості;
- 3) підміна суб'єктом господарювання своїм товаром товару іншого суб'єкта господарювання.

Отже, неправомірне використання ділової репутації потребує вдосконалення шляхом внесення змін до чинного законодавства України, окрема Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», з урахуванням зарубіжного досвіду.

Список використаних джерел та літератури:

1. Малеина М. Н. Защита, чести, достоинства и деловой репутации предпринимателя. Законодательство и экономика. 1993. № 42. С. 18-22.
2. Аннисимов А. Л. Честь, достоинство, деловая репутация: гражданско-правовая защита. М., 1994. – 80 с.
3. Безух Ю. Непровомірне використання ділової репутації в конкуренції. Підприємництво, господарство і право. 2003. № 5. С. 24-27.

4. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 36. Ст. 164.

5. Коментар професора Арведа Дерінга Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». К.: Антимонопольний комітет України, 1997. 50с.

6. Дахно І. І. Антимонопольне право. Курс Лекцій. К.: четверта хвиля, 1998. 352 с.

7. Семенова Л. Н. Антимонопольне і конкурентне право. К.: Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту та бізнесу, 1998. 136 с.

8. Журик Ю. В. Антимонопольно-конкурентне право України Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 272 с.

9. Кулишенко В. Неправомерное использование деловой репутации в конкуренции в виде незаконного использования товара другого производителя и копирования его внешнего вида. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 5. С. 31-34.

Гуцалюк Л.Л.,
магістрантка
Науковий керівник: Парандій В.О.,
кандидат історичних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ, ПРАЦІВНИКІВ ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ СУДІВ, ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ

Для кожного громадянина України, людини працездатного віку заробітна плата є джерелом задоволення матеріальних та духовних потреб, є основною, в деяких випадках єдиною складовою грошових доходів, є потужним стимулом до праці, впливає на показники економічного розвитку України.

Актуальність теми є очевидною і не повинна викликати сумніву, адже оплата праці є важливою правовою категорією, яка зумовлена необхідністю наближення рівня свого правового регулювання, узгодженості всіх нормативно – правових актів між собою до рівня розвинених країн, оплата праці, а саме її рівень в Україні повинна все ж таки стати одним із основних елементів у сфері боротьби з корупцією.

У сучасному законодавстві вживаються два терміни стосовно правового визначення поняття оплати праці – «оплата праці» і «заробітна плата». Переважно щодо оплати праці найманих працівників застосовується термін «заробітна плата», що означає грошову винагороду за виконану роботу. Як правова категорія заробітна плата - це грошова винагорода, яка виплачується роботодавцем працівнику за його працю у встановленому розмірі і в межах, визначених законодавством, угодами, колективним і трудовим договорами. «заробітна плата» – це елемент (предмет) оплати праці, грошова винагорода працівнику, що еквівалентна ціні за виконану роботу чи надані

послуги споживачам бюджетних послуг [2, с. 59]. І.С. Лаптії розкриває сутність оплати праці як системи юридичних норм, спрямованих на організацію всієї системи правовідносин у цій сфері і регламентацію окремих її елементів, пов'язаних із забезпеченням та здійсненням роботодавцем виплат працівникам [1, с. 82].

Державна служба - це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій державизокрема щодо:

1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів;

2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів;

3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг;

4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства;

5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням;

6) управління персоналом державних органів;

7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством [4].

Державний службовець - це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті) (далі - державний орган), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і

функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби.

Правове регулювання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя здійснюється на підставі Конституції України, Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», Закону України «Про державну службу», постанов Кабінету Міністрів України (в частині порядку формування фонду оплати праці державних службовців, а також порядок преміювання державних службовців).

Заробітна плата державного службовця судів, органів та установ системи правосуддя складається з посадового окладу, надбавки за вислугу років, надбавки за ранг державного службовця, премії (у разі її встановлення наказом).

Згідно статті 50 Закону України «Про державну службу» держава забезпечує достатній рівень оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, доброчесної та ініціативної роботи. Джерелом формування фонду оплати праці державних службовців є державний бюджет. Фонд оплати праці державних службовців формується за рахунок коштів державного бюджету, а також коштів, які надходять до державного бюджету в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ. Порядок використання таких коштів, які надходять до державного бюджету, затверджується Кабінетом Міністрів України. Скорочення бюджетних асигнувань не може бути підставою для зменшення посадових окладів та надбавок до них. Порядок формування фонду оплати праці державних службовців у державному органі, а також порядок преміювання державних службовців затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Схема посадових окладів на посадах державної служби та умови оплати праці державних службовців, з якими

укладаються контракти про проходження державної служби, визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби. Мінімальний розмір посадового окладу у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення, не може бути менше двох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом. Кабінет Міністрів України може встановлювати додаткові коригуючі коефіцієнти оплати праці для різних державних органів з урахуванням соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей адміністративно-територіальних одиниць, на територію яких поширюється юрисдикція таких органів.

Надбавка за вислугу років на державній службі встановлюється на рівні трьох відсотків посадового окладу державного службовця за кожний календарний рік стажу державної служби, але не більше 50 відсотків посадового окладу.

Надбавка за ранг державного службовця визначається Кабінетом Міністрів України під час затвердження схеми посадових окладів на посадах державної служби. Ранги державних службовців є видом спеціальних звань. Встановлюється дев'ять рангів державних службовців. Порядок присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями визначаються Кабінетом Міністрів України. Співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями встановлюється для випадків призначення осіб, яким

присвоєно такі спеціальні звання, на посади державних службовців, на яких може бути присвоєно нижчий ранг. У такому разі особі присвоюється ранг державного службовця на рівні рангу, який вона мала відповідно до спеціальних законів. Присвоюються такі ранги:

державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «А» - 1, 2, 3 ранг;

державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «Б» - 3, 4, 5, 6 ранг;

державним службовцям, які займають посади державної служби категорії «В» - 6, 7, 8, 9 ранг.

Ранги державних службовців присвоюються одночасно з призначенням на посаду державної служби, а в разі встановлення випробування - після закінчення його строку. Державному службовцю, який вперше призначається на посаду державної служби, присвоюється найнижчий ранг у межах відповідної категорії посад. Черговий ранг у межах відповідної категорії посад присвоюється державному службовцю через кожні три роки з урахуванням результатів оцінювання його службової діяльності. Протягом строку застосування дисциплінарного стягнення, а також протягом шести місяців з дня отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності черговий ранг державному службовцю не присвоюється. За особливі досягнення або за виконання особливо відповідальних завдань державному службовцю може бути достроково присвоєно черговий ранг. Дострокове присвоєння чергового рангу може здійснюватися не раніше ніж через один рік після присвоєння попереднього рангу. За сумлінну службу державному службовцю у зв'язку з виходом на пенсію присвоюється черговий ранг поза межами відповідної категорії посад. У разі переходу на посаду нижчої категорії або звільнення з державної служби за державним службовцем зберігається раніше присвоєний йому ранг. Державний службовець може бути

позбавлений рангу лише за рішенням суду [4]. Розміри надбавок до посадових окладів за ранги державних службовців становлять:

- 1 ранг – 1 000 грн. 00 коп.
- 2 ранг – 900 грн. 00 коп.
- 3 ранг – 800 грн. 00 коп.
- 4 ранг – 700 грн. 00 коп.
- 5 ранг – 600 грн. 00 коп.
- 6 ранг – 500 грн. 00 коп.
- 7 ранг – 400 грн. 00 коп.
- 8 ранг – 300 грн. 00 коп.
- 9 ранг – 200 грн. 00 коп.

Виплата за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця встановлюється керівником державної служби державному службовцю за поданням його безпосереднього керівника у розмірі 50 відсотків посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця. Виплата за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби встановлюється керівником державної служби за поданням безпосереднього керівника державним службовцям, між якими здійснено розподіл обов'язків за вакантною посадою, пропорційно додатковому навантаженню за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою.

Працівникам судів, органів та установ системи правосуддя, режимно-секретних відділів, встановлюється надбавка за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці.

Працівникам режимно-секретних органів в органах законодавчої, виконавчої та судової влади, органах прокуратури, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях надбавка до посадових окладів (тарифних ставок), встановлюється залежно від ступеня секретності інформації у таких розмірах:

- відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «особливої важливості» - 60 відсотків;
- відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «цілком таємно» - 50 відсотків;
- відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «таємно» - 30 відсотків.

За результатами роботи та щорічного оцінювання службової діяльності державним службовцям можуть встановлюватися премії. До премій державного службовця належать:

- 1) премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності;
- 2) місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу;
- 3) місячна або квартальна премія за належне виконання умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення).

При цьому загальний розмір премій, передбачених пунктом 2 цієї частини, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30 відсотків фонду його посадового окладу за рік [4].

Державним службовцям надається щорічна основна оплачувана відпустка тривалістю 30 календарних днів, якщо законом не передбачено більш тривалої відпустки, з виплатою грошової допомоги у розмірі середньомісячної заробітної плати. За кожний рік державної служби після досягнення п'ятирічного стажу державної служби державному службовцю надається один календарний день щорічної додаткової оплачуваної відпустки, але не більш як 15 календарних днів. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати та інші види відпусток надаються державним службовцям відповідно до закону. Грошова допомога у розмірі

середньомісячної заробітної плати при наданні відпустки розраховується за середньомісячною зарплатою за два останні місяці, що передують місяцю надання відпустки. Розрахунок середньомісячної зарплати здійснюється за Порядком обчислення середньої заробітної плати, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 лютого 1995 року № 100.

Згідно статті 53 Закону України «Про державну службу» здійснюється заохочення державних службовців за бездоганну та ефективну державну службу, за особливі заслуги до державних службовців застосовують такі види заохочень:

- 1) оголошення подяки;
- 2) нагородження грамотою, почесною грамотою, іншими відомчими відзнаками державного органу;
- 3) дострокове присвоєння рангу в порядку, визначеному цим Законом;
- 4) представлення до нагородження урядовими відзнаками та відзначення урядовою нагородою (вітальний лист, подяка, почесна грамота);
- 5) представлення до відзначення державними нагородами.

Заохочення не застосовуються до державного службовця протягом строку застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Згідно статті 54 Закону України «Про державну службу» проводиться соціально-побутове забезпечення державних службовців. Державному службовцю у випадках і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, може надаватися службове житло. Державним службовцям може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань. Порядок надання та розмір такої допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів від 8 серпня 2016 р. № 500 «Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-

побутових питань» державним службовцям матеріальна допомога може надаватися один раз на рік у розмірі середньомісячної заробітної плати на підставі особистої заяви. Рішення про надання матеріальної допомоги державним службовцям приймається керівником державної служби у державному органі в межах затвердженого фонду оплати праці. Рішення про надання керівнику державної служби у державному органі та його заступникам матеріальної допомоги приймається керівником відповідного державного органу за погодженням із відповідним органом вищого рівня. Державним службовцям, переведеним з одного державного органу в інший, матеріальна допомога надається за умови, що вони не отримували її за попереднім місцем роботи у році, в якому були переведені.

Патронатна служба – це сукупність працівників державного органу, служба, яка складається з помічника, радника, працівників пресслужби або інших посад, передбачених штатним розписом. Правове регулювання оплати праці працівників патронатної служби судів, органів та установ системи правосуддя здійснюється згідно з постановою Кабінету міністрів України від 24 грудня 2019 року №1112 «Про умови оплати праці працівників державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу». Ці Умови визначають механізм оплати праці працівників патронатних служб у державних органах загалом.

Посадові оклади працівників патронатних служб у системі правосуддя визначаються шляхом множення двох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, на відповідний коефіцієнт (Додаток А). У разі коли посадовий оклад визначено у гривнях з копійками, цифри до 0,5 відкидаються, від 0,5 і вище заокруглюються до однієї гривні. Посадові оклади працівників патронатних служб Конституційного Суду України встановлюються у коефіцієнтах, передбачених цією схемою для

відповідних працівників патронатних служб Верховного Суду, з коефіцієнтом 1,25 [6].

Працівникам патронатної служби судів, органів та установ системи правосуддя керівником державного органу або заступником керівника, на якого покладено функції керівника апарату установлюються надбавка за інтенсивність праці, надбавка за виконання особливо важливої роботи - до 100 відсотків посадового окладу. У разі несвоєчасного виконання завдань, погіршення якості роботи і порушення трудової дисципліни надбавка скасовується або її розмір зменшується.

Преміювання працівників патронатної служби здійснюється відповідно до їх особистого внеску в загальні результати роботи у межах фонду преміювання відповідного державного органу. Конкретні умови, порядок та розміри преміювання працівників патронатних служб визначаються у положенні про преміювання, що діє у відповідному державному органі.

Працівників патронатної служби судів, органів та установ системи правосуддя надається матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань у розмірі, що не перевищує середньомісячної заробітної плати працівника патронатної служби та матеріальна допомога для оздоровлення під час надання щорічної відпустки передбачена у розмірі, що не перевищує середньомісячної заробітної плати працівника [6]. Грошова допомога у розмірі середньомісячної заробітної плати при наданні відпустки та матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань розраховується за середньомісячною зарплатою за два останні місяці, що передують місяцю надання допомоги. Розрахунок середньомісячної зарплати здійснюється за Порядком обчислення середньої заробітної плати, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 лютого 1995 року № 100.

Працівникам патронатної служби судів, органів та установ системи правосуддя виплачується надбавка до посадового окладу за вислугу років у державних органах у таких розмірах: понад 3 роки - 10 %, понад 5 років – 15%, понад 10 років – 20%, понад 15 років – 25%, понад 20 років – 30%, понад 25 років - 40 % посадового окладу. Працівникам, у яких протягом календарного місяця виникло право на підвищення надбавки за вислугу років, розмір надбавки змінюється з дня набуття права на підвищення. До стажу для встановлення надбавки за вислугу років включаються раніше набутий стаж державної служби, в тому числі з урахуванням періодів роботи, передбачених частиною другою статті 46 Закону України «Про державну службу» [6].

Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів та діяльності суддів. У Державному бюджеті України визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя. Суди фінансуються згідно з кошторисами та щомісячними розписами видатків, у межах річної суми видатків, визначених Державним бюджетом України на поточний рік, у порядку, встановленому Бюджетним кодексом України. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII визначає організацію судової влади, здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд. Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом. Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур [5].

Згідно ст. 135 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII суддівська винагорода регулюється цим Законом та не може визначатися

іншими нормативно-правовими актами. Суддівська винагорода виплачується судді з дня зарахування його до штату відповідного суду, якщо інше не встановлено цим Законом. Суддівська винагорода виплачується судді з дня зарахування його до штату відповідного суду, якщо інше не встановлено цим Законом. Суддівська винагорода складається з посадового окладу та доплат за:

- 1) вислугу років;
- 2) перебування на адміністративній посаді в суді;
- 3) науковий ступінь;
- 4) роботу, що передбачає доступ до державної таємниці.

Базовий розмір посадового окладу судді становить:

1) судді місцевого суду - 30 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;

2) судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду - 50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;

3) судді Верховного Суду - 55 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року [5].

До базового розміру посадового окладу додатково застосовуються такі регіональні коефіцієнти:

- 1,1 - якщо суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований у населеному пункті з кількістю населення щонайменше сто тисяч осіб;

- 1,2 - якщо суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований у населеному пункті з кількістю населення щонайменше п'ятсот тисяч осіб;

- 1,25 - якщо суддя здійснює правосуддя у суді, що розташований у населеному пункті з кількістю населення щонайменше один мільйон осіб. У випадку, якщо суд розміщується в декількох населених пунктах, застосовується регіональний коефіцієнт за місцезнаходженням органу, який

провів державну реєстрацію такого суду. Суддям, які обіймають посади заступника голови суду, секретаря, голови судової палати, секретаря Пленуму Верховного Суду, секретаря Великої Палати Верховного Суду, виплачується щомісячна доплата в розмірі 5 відсотків посадового окладу судді відповідного суду, голові суду – 10 відсотків посадового окладу судді відповідного суду.

Суддям виплачується щомісячна доплата за вислугу років у розмірі за наявності стажу роботи:

- більше 3 років - 15 відсотків;
- більше 5 років - 20 відсотків;
- більше 10 років - 30 відсотків;
- більше 15 років - 40 відсотків;
- більше 20 років - 50 відсотків;
- більше 25 років - 60 відсотків;
- більше 30 років - 70 відсотків;
- більше 35 років - 80 відсотків посадового окладу [5].

- Щодо доплати за стаж згідно ст. 137 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», потрібно відмітити, що до стажу роботи на посаді судді зараховується робота на посаді:

- судді судів України, арбітра (судді) арбітражних судів України, державного арбітра колишнього Державного арбітражу України, арбітра відомчих арбітражів України, судді Конституційного Суду України;

- члена Вищої ради правосуддя, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- судді в судах та арбітрів у державному і відомчому арбітражах колишнього СРСР та республік, що входили до його складу. До стажу роботи на посаді судді також зараховується стаж (досвід) роботи (професійної діяльності), вимога щодо якого визначена законом та надає право для призначення на посаду судді.

Суддям виплачується щомісячна доплата за науковий ступінь кандидата (доктора філософії) або доктора наук із

відповідної спеціальності в розмірі відповідно 15 і 20 відсотків посадового окладу судді відповідного суду. Суддям виплачується щомісячна доплата за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці, у розмірі залежно від ступеня секретності інформації: відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «Цілом таємно» - 10 % посадового окладу судді відповідного суду; відомості та їх носії, що мають ступінь секретності «Таємно» - 5 % посадового окладу судді відповідного суду.

Обсяги видатків на забезпечення виплати суддівської винагороди здійснюються за окремим кодом економічної класифікації видатків. Суддя, який не здійснює правосуддя (крім випадків тимчасової непрацездатності, перебування судді у щорічній оплачуваній відпустці) не має права на отримання доплат до посадового окладу. Згідно ст. 136 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суддям надається щорічна оплачувана відпустка тривалістю 30 робочих днів з виплатою допомоги на оздоровлення в розмірі посадового окладу. Суддям, які мають стаж роботи більше 10 років надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю 15 календарних днів. Обов'язкове державне страхування життя і здоров'я суддів здійснюється за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [5].

Згідно статті 143 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII судді, який вийшов у відставку, виплачується вихідна допомога в розмірі 3 місячних суддівських винагород за останньою посадою. У разі якщо суддя, відставка якого була припинена у зв'язку з повторним призначенням на посаду, знову подасть заяву про відставку, виплата вихідної допомоги не здійснюється.

01 січня 2021 року набув чинності Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15.12.2020 № 1082-ІХ, яким введено нову розрахункову величину, нову правову категорію під назвою «прожитковий мінімум для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді з 1 січня». Вказане запровадження суперечить тому, що відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 135 Закону № 1402 базовий розмір посадового окладу судді місцевого суду становить 30 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року.

Статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» у 2021 році прожитковий мінімум для працездатних осіб з 1 січня – 2270,00 грн. Також у вищевказаній статті запроваджено нову правову категорію під назвою «прожитковий мінімум для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді з 1 січня» у розмірі 2102,00 грн. [3].

З наведеного вище, можна зробити висновок, що положення статті 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» щодо запровадження «прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді» не відповідають нормам Конституції України та нормам Закону України «Про судоустрій та статус суддів», де передбачається базовий розмір посадового окладу судді місцевого суду в розмірі 30 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, який з 1 січня 2021 року дорівнює 2270,00 грн. До Закону України «Про судоустрій та статус суддів», так само до статті 130 Конституції України не вносилися зміни щодо такої правової категорії як «прожитковий мінімум для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді».

Тобто, в Законі України «Про судоустрій та статус суддів» розмір посадового окладу судді місцевого суду визначався та

визначається виходячи з розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а не в будь-якийінший спосіб. Дана ситуація суперечить нормам чинного спеціального законодавства України щодо визначення розміру суддівської винагороди. Такерозмежування базового розміру посадового окладу судді місцевого суду від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, і впровадження нового прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді з 1 січня, фактично є зменшенням суддівської винагороди з 01 січня 2021 року.

Отже, суддівська винагорода суддів регулюється Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами. Аналогічну за змістом норму містить стаття 130 Конституції України, яка має найвищу юридичну силу, є нормою прямої дії та якій повинні відповідати всі Закони України.

Становлення України як правовоїнезалежної держави відбувається постійно, даний процес є досить непростий, тривалий, вимагає багато зусиль від влади країни і самих громадян. Перехід України до ринкової економіки призвів до поглиблення соціально-економічних проблем, до зниження життєвого рівня населення, до зниження соціального, матеріального забезпечення громадян, зниження платоспроможності окремих категорій населення.

Створення засад сильної держави, яка здатна піклуватися про своїх громадян, зумовлюють потребуперегляду основ правового регулювання суспільно-політичних відносин у країні, зокрема питань що стосуються соціального, матеріального забезпечення громадян узагалі та правового регулювання оплати праці окремо. Передусім це пов'язано з тим, що для більшості працюючих громадян заробітна плата єдине джерело доходів.Тому перед державою стоїть багато завдань щодо

забезпечення захисту прав громадян, захисту законних інтересів, забезпечення рівних можливостей у трудовій діяльності. Це все має регулювати механізм правового регулювання оплати праці в Україні. Основні причини зниження заробітних плат, зниження платоспроможності населення загалом криються в правовому регулюванні оплати праці, тому перед державою є завдання вдосконалити, врегулювати, вивести на новий рівень правове регулювання оплати праці. Поняття оплати праці, джерел та функцій заробітної плати завжди перебувало у центрі уваги багатьох науковців, адже вона є як економічною так і юридичною категоріями одночасно.

У магістерській роботі наведено теоретичне поняття оплати праці з точки зору законодавства, визначено принципи правового регулювання оплати праці в Україні, здійснено аналіз законодавства про працю України, наведено пропозиції з удосконалення нормативно - правового забезпечення оплати праці працівників апаратів судів України, проведено аналіз складових в оплаті праці державних службовців, патронатної служби судів України. Розглянуто основи правового забезпечення оплати праці працюючих суддів, які виконують свої повноваження та грошове забезпечення суддів у відставці. Проаналізовано нове поняття обмеження суддівської винагороди, що з'явилося у 2020 році.

Правове регулювання оплати праці здійснюється законодавчими актами України, генеральним угодами, галузевими та міжгалузевими угодами колективними договорами. Основою державного регулювання оплати праці є спеціальні нормативно – правові акти, які визначають основи юридичних методів впливу формування системи оплати праці, регулювання трудових відносин між працівниками і роботодавцями, способи узгодження їх прав, захист законних інтересів при реалізації конституційного права на оплату праці. Головне призначення правового регулювання оплати праці

полягає в забезпеченні єдності і стабільності нормативно-правового законодавства.

Принципи правового регулювання оплати праціможна класифікувати напринципи:

- справедливості оплати праці, що передбачає однакову оплату праці рівноцінної праці;
- гарантованості оплати праці кожного працівника;
- встановлення державою мінімальної заробітної плати;
- забезпечення умови для самореалізаціїпрацівника.

Оплата праці виконує дві основні функції відтворювальну та стимулюючу.

Розмір заробітної плати має залежати від професійної освіти, ступеня відповідальності, обсягу виконуваної роботи, професійної компетентної працівника. Проте в Україні існує ситуація, коли одна категорія працівників може отримувати заробітну плату, розмір якої у десятки разів перевищує заробітну плату іншої категоріїпрацівників, і це не завжди залежить від важкості і важливості здійснюваної роботи, а причина може бути в колізіях нормативно – правових актах, неузгодженості в них. Така ситуація найчастіше трапляється в державних установах, фінансування видатків на оплату праці яких здійснюється на рахунок коштів місцевих бюджетів, Державного бюджету України. Така ситуація спричиняє соціально – майнову нерівністьпрацівників, порушує принципи стабільності в суспільстві стосовно оплати праці.Держава має підвищувати рівень життявсіх громадян, без виключення.

Державне регулювання оплати праці здійснюється за допомогою прямого впливу і непрямого впливу на розмір заробітної плати, рівень оплати праці. До прямого державного регулювання відноситься встановлення державоюмінімальних норм і гарантій працівників, зокрема через встановлення мінімальної заробітної плати. Держава в питаннях регулювання рівня забезпеченості громадян має здійснювати контроль за дотримання законодавства у сфері оплати праці, має

гарантувати та здійснювати контроль за повною і своєчасною виплатою заробітної плати, має здійснювати контроль за оподаткуванням заробітної плати, має визначати державні гарантії, щодо роботодавців і працівників в узгодженості умов праці й рівня оплати праці, здійснювати реалізацію державних гарантій щодо кожного громадянина. Органи державної влади регулюють умови оплати праці працівників державного сектора тільки на основі законів України та інших нормативно - правових актів. Державне регулювання оплати праці повинно реалізовуватися не лише через забезпечення рівня мінімальної заробітної плати та вище перерахованих принципів, а має також реалізовуватися через інші не менш важливі питання, такі як забезпечення державного контролю за рівнем оплати праці, вдосконалення механізму індексації заробітної плати, вдосконалення, кодифікація чинних нормативно – правових актів стосовно заробітної плати, вдосконалення порядку компенсації за несвоєчасну виплату заробітної плати та ін.

Отже, формування ефективної системи правового регулювання оплати праці в Україні є необхідним для розвитку успішної країни, зміцнення соціально-економічних відносин та функціонування економіки країни на високому рівні. Тому в магістерській роботі було розглянуто можливі шляхи вирішення проблем в оплаті праці працівників державного сектору економіки. Вдосконалення системи правового регулювання оплати праці забезпечить підвищення продуктивності праці, посилить мотивацію працівників установ та організацій до своєї праці, призведе до стимулювання праці з кількісних показників на якісні показники оцінки діяльності, що стане стимулом економічного розвитку України. Державне регулювання в питаннях оплати праці повинно дотримуватися принципів соціальної справедливості, захищеності, гідному та достатньому рівні оплати праці, забезпечення соціальних пільг і гарантій громадян.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лаптії І.С. Оплата праці і заробітна плата: щодо питання термінології / Право України, 2005, № 7. С. 81–84.
2. Олійник В.С. Оплата праці в державному секторі: термінологічний аспект / Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 3(7). С. 56-65
3. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
4. Про державну службу: Закон України № 889-VIII від 10 грудня 2015 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
6. Про умови оплати праці працівників державних органів, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну службу»: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1112. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1112-2019-%D0%BF#Text>

Дюг К.Ф.,
магістрантка
(м.Вінниця)

ОСОБЛИВОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасне звернення вітчизняного законодавця до такої популярної організаційно-правової форми підприємницької діяльності, як акціонерні товариства, цілком закономірно відображає потреби практики в умовах розвитку в Україні ринкових відносин та адекватних їм форм господарювання.

Правове становище акціонерних товариств в Україні визначається цілою системою нормативно-правових актів. Якими є Конституція України [1], ГК України [2], ЦК України [3], закони України, акти Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та нормативно-правові акти органів державної влади України. Розширює перелік актів, що можуть входити до змісту акціонерного законодавства, Господарський кодекс України, у ст. 7 якого до зазначених вище документів додано нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування та інші нормативні акти. Такий підхід краще враховує специфіку акціонерного законодавства, в якому важливу роль у регулюванні корпоративних відносин в акціонерних товариствах відіграють локальні нормативні документи (зокрема статuti акціонерних товариств). І хоча такі правила поведінки, як зауважив О. Юлдашев, не вважаються у сучасній юриспруденції правовими, оскільки вони не затверджені державою і їх виконання не забезпечується її примусовою силою [4, с. 38], однак можна простежити позитивну тенденцію конкретизації та диференціації загальнообов'язкових норм в установчих документах окремих акціонерних товариств.

Акціонерне законодавство є комплексною галуззю національного законодавства, оскільки містить переважно комплексні нормативно-правові акти, які складаються з норм як приватного, так і публічного права.

Конституція України як документ, що має найвищу юридичну силу, встановлює вихідні засади правового регулювання підприємницької діяльності у нашій державі. Такими засадами насамперед є передбачені нормами статей 41 та 42 Основного Закону України, в яких закріплено право кожного володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, встановлено непорушність права приватної власності та заборону його протиправного позбавлення, зазначено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, забезпечено захист конкуренції у підприємницькій діяльності. У Конституції передбачені й інші положення, які прямо чи опосередковано стосуються діяльності акціонерних товариств [5, с. 24].

Основу правового регулювання діяльності акціонерних товариств закладено у Цивільному та Господарському кодексах України. До прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» [6] механізм функціонування акціонерних товариств за цими нормативно-правовими актами суттєво відрізняється. Зокрема, ЦК України не передбачив такого виду акціонерних товариств, як закриті акціонерні товариства, натомість у ГК України таку організаційно-правову форму підприємництва передбачено (ч. 1 ст. 81). Невирішеним також є питання щодо можливості існування акціонерного товариства однієї особи. Відповідно до ЦК України акціонерне товариство може бути створене однією особою, яка і стає його єдиним учасником (ч. 2 ст. 114). Відповідно до ст. 79 ГК України акціонерне товариство може діяти у складі одного учасника у випадках, передбачених цим Кодексом, однак таких випадків у ГК України не передбачено. Більше того, аналіз ч. 2 ст. 80 та частин 2-4, 6-8 ст. 81 ГК України, в яких терміни «акціонер» і «засновник» вживаються виключно у множині, дає підстави

засумніватись у можливості створення акціонерного товариства однієї особи за цим Кодексом. Діаметрально протилежною є процедура заснування акціонерних товариств за цими двома документами. ЦК України передбачає так званий «закритий» спосіб заснування відкритих акціонерних товариств, тоді як за ГК України цей вид акціонерних товариств засновується шляхом відкритої підписки на акції (закриті акціонерні товариства відповідно до ГК України заснуються шляхом розподілу акцій між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб).

Існували й інші суперечності між цими актами (зокрема, щодо голосування на загальних зборах, функціонування закритих акціонерних товариств, обігу цінних паперів тощо). Невирішеним було питання щодо правосуб'єктності акціонерного товариства, а також того, чи є останнє об'єктом або суб'єктом приватноправових відносин, адже у поняття «підприємство» (а відповідно, і можливість акціонерного товариства бути його окремим різновидом) автори цих документів вкладали абсолютно різний зміст. Тому було прийнято Закону України «Про акціонерні товариства», норми якого, як спеціальні щодо норм Цивільного та Господарського кодексів України, уніфікували правове становище акціонерів і виробили єдиний правовий механізм функціонування АТ в Україні.

З 17 квітня 2009 року Закон України «Про акціонерні товариства», набрав чинності, крім другого речення частини другої статті 20, яка набирає чинності через 2 роки з дня опублікування Закону (Акції товариства існують виключно в бездокументарній формі). Цей закон передбачає детальне та максимально повне правове регулювання утворення та діяльності акціонерних товариств, що викладено у 89 статтях та 17 розділах.

Закон визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий

статус, права та обов'язки акціонерів. Діяльність державних акціонерних товариств та державних холдингових компаній, єдиним засновником та акціонером яких є держава в особі уповноважених державних органів, регулюється цим Законом, з урахуванням особливостей, передбачених спеціальними законами. Особливості правового статусу, створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, що провадять діяльність на ринках фінансових послуг, а також державних акціонерних товариств визначаються законами.

Особливості створення акціонерних товариств у процесі приватизації та корпоратизації, їх правового статусу та діяльності у період до виконання плану приватизації (розміщення акцій) визначаються законодавством про приватизацію та корпоратизацію.

Управління акціонерними товариствами, у статутних капіталах яких є корпоративні права держави або територіальної громади, здійснюється з урахуванням особливостей, визначених законом.

Створення, припинення акціонерного товариства, одержання у власність або в управління акцій та набуття іншим чином права контролю над товариством здійснюється з дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

Правове становище акціонерних товариств в Україні визначається цілою системою нормативно-правових актів: ГК України (ч. 2 ст. 80, 81), ЦК України (ст. 152-162), Законом України «Про господарські товариства»(ст. 65), Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» (статті 4-9), Законом України «Про депозитарну систему України», Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні».

Важливого значення у встановленні правових основ обігу цінних паперів в Україні (зокрема акцій) набули закони України

«Про депозитарну систему України» та «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». Ці нормативні акти визначили форми та види цінних паперів, становище учасників ринку цінних паперів, порядок укладення угод з цінними паперами та принципи державного регулювання ринку цінних паперів. Частково ці питання врегульовані і Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» [5, с. 26].

Окремі питання діяльності та функціонування акціонерних компаній врегульовані указами Президента України (зокрема, «Про корпоратизацію підприємств»), постановами КМ України («Деякі питання управління об'єктами державної власності» та ін.).

Наприкінці 2019 року Верховною Радою України було зареєстровано законопроект № 2493 [7]. Проектом закону передбачено внесення змін до ряду чинних кодексів і законів (зокрема, до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного кодексу України, ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок»), а також викладення у новій редакції ЗУ «Про акціонерні товариства».

Чинна на сьогоднішній день редакція Закону була прийнята 12 років тому та за цей час зазнала значних змін. Нова ж редакція була розроблена як з метою упорядкування та структурування наявного тексту, так і з метою забезпечення виконання Україною зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію щодо приведення у відповідність національного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Серед основних змін, які планують запровадити ініціатори законопроекту, можна виділити:

- можливість обрання акціонерним товариством однорівневої структури управління замість дворівневої;
- запровадження електронних загальних зборів;

- апровадження механізму обліку часток товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю в обліковій системі Центрального депозитарію цінних паперів;
- трансформація конструкції законодавства щодо реорганізації акціонерних товариств;
- запровадження посади корпоративного секретаря;
- запровадження «конкуруючої вимоги» щодо обов'язкового продажу акцій;
- врегулювання питання відповідальності посадових осіб.

Варто зазначити, що зміни, які пропонуються ініціаторами законопроекту, стосуються адаптації чинного законодавства до практик Європейського союзу, враховуючи особливості українських товариств. Слід пам'ятати, що запропонований текст ще має зазнати змін, та сподіваємося, що він все ж таки буде прийнятий Верховною Радою України [8].

Враховуючи процеси інтеграції нашої держави у світове співтовариство, все більшого значення у врегулюванні корпоративних правовідносин набуватимуть чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, які теж є частиною національного законодавства України.

Отже, акціонерне законодавство – це сукупність усіх нормативних актів, що регулюють відносини пов'язані із заснуванням, діяльністю, реорганізацією та припиненням акціонерних товариств

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141
2. Господарський кодекс України: від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 18, 19-20, 21-22. Ст. 144.

3. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. – 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

4. Юлдашев О. Корпоративне право: Вимоги ЄС та перспективи розвитку. Юридична України. - 2012. - № 12. – С. 38-39.

5. Луць В. В. Сивий Р. Б., Яворська О. С. Акціонерне право: Навчальний посібник / За заг. Ред. В. В. Луця, О. Д. Крупчана. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2014. 256 с.

6. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50-51. Ст. 384.

7. Проект Закону про акціонерні товариства від 25.11.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67468

8. Стойко О. Селін О. Оновлення законодавства про акціонерні товариства URL: <https://eba.com.ua/onovlennya-zakonodavstva-pro-aktsionerni-tovarystva/>

Ковальчук О.Л.,
старший викладач
(м.Хмельницький)

ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ - ОДИН ІЗ ТВОРЦІВ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

В історії літературного розвитку Закарпаття Василю Гренджі-Донському належить одне з провідних місць. Його активна літературна і культурно-громадська діяльність у 20-30 роках ХХ століття сприяла національному самоутвердженню українського населення краю, становленню і розвитку тут нової української літератури. Поет, прозаїк, драматург, публіцист, журналіст, громадсько-політичний діяч він прокладав шляхи єднання Закарпаття з Україною, творив локальне письменство Закарпаття в загальноукраїнський літературний процес. Багато в чому йому судилося бути першим. Збірка поезій «Квіти з терням» (1923) Василя Гренджі-Донського були першою на Закарпатті книжкою світського автора, написаною українською літературною мовою. Він першим в літературній творчості почав утверджувати ідею возз'єднання Закарпаття з Україною, першим почав друкувати свої твори на Україні [1, с. 38]

Народився Василь Гренджа-Донський у Воловому (нині Міжгір'я) 23 квітня 1897 року в типовій верховинській родині тодішнього Мараморівського комітату Австро-Угорської імперії. Навчався у парафіяльній школі, а 1915 року приватно склав іспит за чотири класи середньої школи.

Писати почав дуже рано. Його перший вірш з'явився ще в 1912 році в будапештській газеті «Неділя», яка видавалася народною мовою. Будучи в Будапешті на лікування в роки першої Світової війни, навчався у торговій академії. Після війни одержав посаду бухгалтера в Будапештському банку. Та зовнішньої землі не дав майбутньому поетові залишитися там надовго. Він повернувся з родиною на Закарпаття.

З 1921 року працював у Підкарпатському банку в Ужгороді і співпрацював у тижневику «Русин». На цей час і припадає початок літературної творчості Василя Гренджі-Донського.

Із Будапешту поет привіз із собою добірку віршів, які він показав поету Василю Пачовському. Той вислав їх на літературний конкурс, де поезія Гренджі-Донського була відзначена другою премією. У 1923 році вони побачили світ окремою книжкою під назвою «Квіти з терням», зі вступом Василя Пачовського, який високо оцінив ідейний зміст віршів молодого поета. Про це Василь Гренджа-Донський згадував пізніше в автобіографії.

«Про моє знайомство з поетом Василем Пачовським у 20-х роках, який мене вивів на широкі води української літератури, і, мов хлопця, взяв на руки та показав дорогу на Український Парнас, додаючи мені охоти до ходіння по тернистому шляху українських письменників. Через нього я попав у товариство інтелектуалів... Вони помагали мені набувати національної і соціальної свідомості»[2, с.14]

До збірки увійшов 31 вірш. Вони були невеличкі розміром, прості змістом і формою. А все ж збірка стала небуденною в історії літератури Закарпаття. Молодий поет висловив ті нові почуття національного та соціального пробудження, якими все виразніше переймалися його земляки.

Ці поезії, створені мовою народу, за словами Пачовського, були «піснею серця, що твориться із крові і сліз народного болю...»Серце не може плакати чужою мовою.

Відомий галицький письменник О. Бабій, який мав значний вплив на молодого закарпатського автора, зокрема зазначив, що «... в особі Василя Гренджі-Донського український Парнас вітає на своєму порозі дійсно талановитого співця.»[3, с. 24]

Відомий закарпатський громадський діяч Августин Волошин теж високо цинив поетичну творчість Василя Гренджі-

Донського, він пише: „Кожна його пісня говорить до нас словом любови до рідної землі, гордістю за свій народ, до якого хоче повернути і тих, що від нього відпали, заохочувати своїх для кращої майбутності. Його легкопливуча ритміка звучить природною красою рідного слова.”[4, с. 152]

Василь Гренджа-Донський прагнув оспівати і славу минувшину, щоб тим будити, зміцнювати свідомість та гордість свого народу. Одним з кращих епічних творів автора можна вважати «За волю Срібної Землі». Однак першим та найбільш вдалим історичним епосом В. Гренджі-Донського є «Червона скала». Написаний він на основі народного переказу про князя хустського замку Богдана. Провідна ідея поеми – «єдність усіх руських земель у боротьбі з татарами».

Літературний доробок В. Гренджі-Донського вже наприкінці 30-х років був немалим. Він видав біля 20 книжок. Своїми творами В. Гренджа-Донський став добре відомий на всіх українських землях, дав досить повне уявлення про розвиток української літератури на Закарпатті в 20-30 роках ХХ століття.

Трагедія Карпатської України в 1938-39 роках не оминула і В. Гренджу-Донського. 17 березня 1939 року угорські завоювальники заарештували його. Але йому вдалося вийти з в'язниці. Перебравшись нелегально через кордон, він замешкав у Братиславі. В. Гренджа-Донський, хоч і жив за межами Закарпаття, серцем завжди був із рідним краєм. Та ще довгі роки не вдавалося йому розкішні, пречудові гори...

Аж у серпні 1970 року сповнилася його мрія – ступити ногою на рідну землю. Відвідав він своє рідне село й околиці, і нарешті міг «поклонитися рідним полонинам» особисто. Зі сльозами на очах вдивлявся він у кожне перетворення рідного краю, ходив старовинним Ужгородом, Мукачевом і не міг впізнати тих вулиць, на яких «залишив частину своєї молодості» [5, с. 58]

З 1927 року Василь Гренджа-Донський редагує і видає

журнал «Наша земля», який за два роки існування зробив велику справу для національного освідомлення народу. Це був справжній творчий злет у біографії поета.

У 1928 році у Харкові виходить збірка поезій «Тернові квіти полонин» і стає першою поетичною книжкою місцевого автора, виданою за межами Закарпаття. Її склали кращі поезії автора про тернисте життя краян.

Поетичний доробок В. Гренджі-Донського, завдяки своєму ідейному та художньому спрямуванню, дорівнює цілій епосі в новітній українській літературі Закарпаття. Слід відзначити, що вже при житті В. Гренджі-Донського з'явилися перші публікації, у яких знаходимо вагомий, глибокий аналіз його творчості.

Одним з перших, хто дослідив життя і творчість Василя Гренджі-Донського, був Михайло Мольнар. Дослідник зазначав: «Василь степанович для Закарпаття значною мірою є тим, чим для літературного життя Наддніпрянської України був Котляревський, для Галичини – «Руська трійця», для Буковини – Ю. Федькович».

Грунтовні праці про письменника написали Юрій Бага та дочка поета, Зірка Гренджа-Донська, завдяки титанічній роботі якої на сьогоднішній день у США видано дванадцять томів «Творів Василя Гренджі-Донського».

«Те, що робить Зірка Гренджа-Донська у справі вшанування свого батька, - пише дослідник Михайло Муршинка, - живучи в Америці, відірвана від рідної землі й українського середовища, гідне подиву. Там вона видала, в основному на власні кошти, 12 об'ємних томів „Творів” Василя Гренджі-Донського, прекрасно упорядковану бібліографію його віршів, прози, публіцистики та статей-спогадів про батька, а в Ужгороді навіть окрему книжку про нього. І все це без чужої допомоги: сама набирала кожне слово на комп'ютері, сама заносила готовий набір до друкарні, сама робить коректуру і сама розсилає готові книжки у бібліотеки та окремим особам».[6]

У 1993 році в Ужгороді вийшла праця дочки поета, Зірки Гренджа-Донської «Ми є лишень короткі епізоди...»: Життя і творчий шлях В. Гренджі-Донського».

«Те, що зробив Гренджа-Донський як письменник на Закарпатті, – писала дочка поета, – назавжди залишиться невід’ємною складовою культурного надбання українців». До цих слів важко ще щось додати.

Лише в 1990 році розпочалося глибоке, системне і об’єктивне дослідження творчості Василя Гренджі-Донського вченими Ужгородського державного університету.

Культурно-просвітницьку діяльність автора досліджує Надія Ференц. Під рубрикою «Поети Срібної Землі» у «Календарі «Просвіти» на 1994 рік» вона опублікувала статтю «Василь Гренджа-Донський (1897-1974)». У цій праці вона дійшла такогo висновку: «Зроблене В. Гренджа-Донським важко переоцінити... З національно несвідомої етнографічної маси завдяки самовідданій, сподвижницькій, жертвній праці Василя Гренджі-Донського і його однодумців, витворилася на Закарпатті своя інтелігенція... Важко назвати письменника, - пише дослідниця, – який зробив би для національного відродження краю стільки, як Василь Гренджа-Донський. Доля дарувала йому щедрий талант поета, прозаїка, драматурга, публіциста, критика, журналіста, фольклориста, політичного і культурного діяча»[7]

Починаючи з 1990 року, почалося більш глибоке дослідження громадсько-політичної діяльності письменника, зокрема його участь в подіях 1938-1939 рр., коли Карпатська Україна здобула автономні права у була проголошена самостійною державою.

Детальний аналіз творчості Василя Гренджі-Донського зробила у своїй праці «Поетична творчість Василя Гренджі-Донського» Валентина Барчан. У даній праці вперше проаналізовано поетичний доробок письменника в аспекті ідейно-тематичної, жанрової та стильової еволюції. Розглянуть

ще не досліджені лірико-епічні твори, які входили до окремих збірок, а також ті, які не друкувалися за життя автора. В додатку подано перші відгуки про його творчість.

«Поетична творчість Василя Гренджі-Донського, – пише дослідниця, - займає вагоме місце в українському літературному процесі. Вона була зроджена хвилею національного відродження 20-30-х рр. XX століття і влилася свіжим струмком у загальноукраїнську поезію, доповнивши її тематику та урізноманітнивши поетику неповторним карпатським колоритом» [8, с.89]

Визначальною ідейною основою лірики Василя Гренджі-Донського є патріотичний і національний пафос, що виокремлювали його творчість в загальному контексті того часу. Соціальні та національні мотиви займають провідне місце, однак значну частину поетичного доробку поета становить пейзажна лірика.

Василь Гренджа-Донський був першим поетом на Закарпатті, творчість якого виросла з народної мови, пісні та народної творчості. Однак звернувшись до народного слова і поезії, поет шукає вислови, руйнуючи існуючі поетичні традиції. Його збірки «Квіти з терном» (1923) та «Золоті ключі» (1923), написані народною українською мовою, мали етапне значення не тільки в поетичній творчості митця, а й у розвитку поезії краю.

У 1928 році вийшла з друку нова збірка митця – «Тернові квіти полонини». Вона вийшла у Державному видавництві України в Харкові і стає першою поетичною книжкою закарпатського автора, виданою за межами Закарпаття.

З цього приводу В.Барчан писала: «У віршах збірки спостерігаємо помітну еволюцію світогляду В.Гренджи-Донського. Його позиція поета-громадянина стає більш активною, наступальною. Про його переконання у можливості досягнення народом своєї заповітної мети свідчать прямі заклики до революційної боротьби. З'являється більш виразний образ вільної України, що надихає на боротьбу за визволення. У

дусі неоромантичної поетики В.Гренджа-Донський поетизує відважних лицарів, патріотів-повстанців, революціонерів».[8, с. 42]

У довоєнні роки виходить друком ще одна збірка Василя Гренджи-Донського «Тобі рідний краю»(1936).

У зв'язку з окупацією Закарпаття Угорщиною внаслідок розгрому Карпатської України навесні 1936 року відбулася кривава розправа з українськими патріотами. За ґратами опинився і В.Гренджа-Донський. Час, проведений в угорській в'язниці та концтаборі, знайшов своє відображення і на творчому доробку поета. Написані поезії митець об'єднав у рукописній збірці «В тюрмі»(1939), яка тепер видрукована в першому томі дванадцятитомного видання «Творів Василя Гренджи-Донського». Відомо, що поету вдалося нелегально перетнути кордон і оселитись в Братиславі. З 1939 по 1974 рік тривало його еміграційне життя. Але й живучи за межами Закарпаття, поет серцем завжди був із рідним краєм.

Уся подальша творчість поета присвячена боротьбі за національне самоусвідомлення народу, його соціальне й національно-культурне визволення. Поет бачить причини тяжкого життя народу не тільки в соціальній несправедливості, але і в національному гнобленні. Однак Василь Гренджа-Донський не зневіряється у своїх земляках, він вірить у світле майбутнє краю, але впевнений, що для досягнення мети треба пройти довгий і тернистий шлях.

Живучи за межами Закарпаття, серцем він завжди був із рідним краєм. Та ще довгі роки не вдалося йому побачити розкішні пречудові гори. Побувати на землі Тараса судилося лише в 1989 році, коли він у складі делегації відвідав Київ під час декади чехословацької культури.

Гнів і ненависть, ніжність і ліричність, філософська заглибленість у проблеми життя і смерті своїх земляків, наступальна сила слова – ознака творчості В. Гренджі-Донського всіх періодів. Загострене емоційне, романтичне

світобачення, характерне для художнього мислення письменника, веде до створення образів особливо піднесених. Патріотичне почуття приймає всю творчість митця.

Уболівання за долю скривджених земляків, роздуми поета про народну неволю призводять до того, що позиція поета-громадянина стає активною, наступальною. У душі неоромантичної поетики письменник поетизує відвагу патріотів-повстанців, революціонерів. Вся його творчість присвячена боротьбі за національне самоусвідомлення народу, його соціальне й національно-культурне визволення. Віра в світле майбутнє краю крокує з поетом від поезії до поезії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мишанич О.В. Карпати нас не розлучать: Літературно-критичні статті і дослідження.—Ужгород: «Срібна Земля», 1993.
2. Романенчук Б. Василь Гренджа-Донський. Твори: В 12 т. – Т.1.
3. Гренджа-Донська З. «Ми є лишень короткі епізоди...»: Життя і творчість Василя Гренджі-Донського. – Ужгород: «Срібна Земля», 1993.
4. Волошин А. Моя Карпатська Україно: Поетична антологія. – Ужгород: МП «Бокар», 1992.
5. Гренджа-Донська З. «Ми є лишень короткі епізоди...»: Життя і творчість Василя Гренджі-Донського. – Ужгород: «Срібна земля», 1993.
6. Волошин А. Моя Карпатська Україно: Поетична антологія. - 1992.
7. Ференц Н. Син Срібної Землі // Закарпатська Правда. – 1992.
8. Барчан В. В. поетична творчість Василя Гренджі-Донського: Навчальний посібник / Передмова Б. М. Качура. – Ужгород.: Ліра. – 2004.
9. <https://ukrlit.net/biography/grendzha.html>

Котляр Л.Т.,
магістрантка
(м.Вінниця)

УКРАЇНЬКА АДВОКАТУРА: ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ

Становлення сучасної української адвокатури пов'язане з проголошення 24 серпня 1991 р. України незалежною державою. Створення незалежної держави передбачало можливість становлення нових інститутів держави, реорганізацію і зміцнення старих з урахуванням традиції правового розвитку, а також на основі сучасних тенденцій розвитку суспільства. Одним з основних інститутів, що забезпечують ефективне функціонування громадянського суспільства, є українська адвокатура. Важливим підтвердженням цього стало прийняття 19 грудня 1992 р. Закону України «Про адвокатуру», розробленого Спілкою адвокатів України, згідно з яким адвокатура стала не тільки добровільним професійним громадським об'єднанням, а й була покликана сприяти захисту прав, свобод і представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу. Прийнятий Закон визначив місце адвокатури в структурі громадянського суспільства і її роль у правозахисній системі України як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян.

Закон став важливим кроком на шляху демократичного розвитку української адвокатури, вираженого в забезпеченні права доступу до адвокатської професії широкого прошарку кваліфікованих юристів, встановив наявні гарантії здійснення адвокатської діяльності, розширивши права адвокатів, їх обов'язки та відповідальність. Це змогло наблизити діяльність адвокатури України до світових стандартів [1].

Як показала практика, згаданий Закон згодом втратив здатність регулювати весь комплекс правовідносин, пов'язаних з правозахисною діяльністю адвокатури, зокрема, виникла необхідність більш широкого і глибокого врегулювання таких питань, як безоплатна правова допомога, самоврядування адвокатури та ін.

Крім того, з часом Україна стала активним учасником міжнародних відносин, де розвиток демократичних, соціальних та правових стандартів виявився на принципово іншому рівні. Більшість міжнародно-правових актів, до яких долучилася Україна, проголошують пріоритетність прав і свобод людини і громадянина, підкріплюючи їх певними гарантіями охорони і захисту. Звичайно ж, адвокатура займає найважливіше місце серед цих гарантій як основа правозахисної системи будь-якої держави, а також як професійний і ефективний учасник правозахисних відносин.

Основою добробуту будь-якого суспільства є захищеність прав і свобод його членів, а також можливість користуватися юридичною допомогою, яку надає незалежна та ефективна адвокатура.

Конституція України визначила особливе місце адвокатури України. «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» (ст. 59). Таким чином, Конституція України 1996 р. закріпила норму про нагальну важливість інституту адвокатури для побудови правової держави, який функціонує для захисту конституційних прав і свобод громадян, а також іноземців та осіб без громадянства [2].

Після прийняття Закону «Про адвокатуру» необхідно було врегулювати й інші сторони функціонування адвокатури. З цією

метою 27 квітня 1993 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову, яка затверджує «Положення про порядок реєстрації адвокатських об'єднань» [3], що було передбачено в ст. 85 Закону «Про адвокатуру». Адвокатське об'єднання виступає як професійна організація юристів, яка не здійснює підприємницької діяльності, а її основною метою не є отримання прибутку. Основною метою діяльності є захист прав і свобод, представлення інтересів громадян, надання кваліфікованої правової допомоги. Адвокатське об'єднання як суб'єкт некомерційного господарювання має бути зареєстроване в органах податкової служби як неприбуткова організація.

1 жовтня 1999 р. Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України було схвалено «Правила адвокатської етики» з метою уніфікованого закріплення традицій і досвіду української адвокатури у сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві. Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів дотримуватися високих етичних стандартів поведінки; в той же час специфіка, комплексний характер обов'язків, які покладено на адвокатуру, зумовлюють необхідність збалансування служіння адвоката інтересам окремого клієнта з інтересами суспільства в цілому, дотриманням принципів законності і верховенства права [4].

Кілька разів вносилися зміни до Закону «Про адвокатуру», що стосувалися таких питань, як платіжні системи та переказ грошових коштів, статистика, пенсійне страхування, взаємини адвокатури та нотаріату, реєстрація.

Верховною Радою України 2 липня 2011 р. був прийнятий Закон «Про безоплатну правову допомогу», що відповідає міжнародним стандартам, зокрема вимогам Ради Європи (Резолюція ПАРЄ № 1466 (2005) та Резолюції ПАРЄ № 1 755 (2010), який визначив зміст права на безоплатну правову

допомогу, порядок реалізації цього права, підстави і порядок надання безоплатної правової допомоги, державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги. Крім цього, Закон вказує, що переважно на адвокатуру лягає весь тягар безплатної допомоги та її надання [5]. Введення інституту юридичної допомоги відповідно до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини, ПАРЕ розцінює як важливий інструмент покращення доступу до правосуддя. Нагадаємо, що ще в 2008 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1072-р від 6 серпня 2008 р. «Про затвердження заходів щодо виконання в 2008 р. Плану дій Україна – ЄС» на Міністерство юстиції України було покладено обов'язок щодо формування системи надання безкоштовної правової допомоги [6].

Однак ці зміни не привнесли кардинальних зрушень у систему функціонування української адвокатури. У Роз'ясненні Міністерства юстиції України «Реформування системи адвокатури: міжнародні демократичні стандарти та перспективи» зазначалося: «Законодавство про адвокатуру фактично не оновлювалося близько двадцяти років, що зумовило його невідповідності європейським стандартам і сучасним реаліям. Положення чинного Закону України «Про адвокатуру» застаріли і не здатні в повному обсязі забезпечити реалізацію зазначених конституційних гарантій, а також належним чином регулювати відносини в цій галузі» [7].

До того ж, прийняття Кримінального процесуального кодексу України у квітні 2012 р. спонукало законодавців, адвокатську спільноту, громадські організації до розробки і прийняття нового Закону України, що регулює адвокатську діяльність. Це стало одним з найважливіших завдань, яке впливає з членства України в Раді Європи (висновок Парламентської Асамблеї Ради Європи № 190 (1995) від 26 вересня 1995 р.) [7].

Законопроект «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» був підготовлений робочою групою з питань реформування прокуратури та адвокатури, створеною розпорядженням Президента України від 22 листопада 2011 р. № 362/2011-рп. 28 квітня 2012 р. Президент України вніс цей проект на розгляд Верховної Ради України. 5 липня 2012 р. був прийнятий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [8], в результаті чого старий Закон України «Про адвокатуру» втратив чинність (крім статті 10, яка стосується гарантій адвокатської діяльності, яка втратила чинність одночасно з набранням чинності Кримінального процесуального кодексу України 19 листопада 2012 р.).

У Законі особливу увагу приділено питанням, які гарантують незалежність і ефективність функціонування інституту адвокатури, забезпечують надання адвокатами високоякісної правової допомоги, вдосконалення доступу до професії адвоката. Закон містить визначення прозорої процедури дисциплінарної відповідальності адвоката, передбачає створення єдиної незалежної системи адвокатського самоврядування, встановлює гарантії здійснення адвокатської діяльності.

На думку Т. Варфоломєєвої, «розширення в Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, положення про неухильне дотримання незалежності адвокатури і кожного її члена, невтручання в діяльність адвоката, забезпечення високого професійного рівня правової допомоги, гарантії отримання відповіді на адвокатський запит, введення стажування, обов'язкове підвищення кваліфікації – надійна основа успішності проведених реформ. Не можна недооцінювати закладені в законі норми про захист самих адвокатів, адже архіважливим є гарантований захист тих, хто покликаний захищати інших. Новели стосуються порядку отримання, припинення і позбавлення статусу адвоката, а також можливості

його відновлення, складання кваліфікаційних іспитів; встановлений порядок діяльності в Україні зарубіжних адвокатів та ін. Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури формуються самими адвокатами і тільки з адвокатів. Це дуже важлива ознака реальної незалежності адвокатури» [9, с. 4].

Таким чином, становлення української адвокатури має тривалу і складну історію. Проголошення незалежної держави України стало поштовхом до реформування застарілої моделі адвокатури радянського періоду. Ухвалення Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначає прагнення української держави і суспільства, спрямоване на досягнення благополуччя і забезпечення захищеності населення України, відповідно до міжнародних стандартів захисту прав і свобод людини і громадянина з урахуванням вітчизняних традицій правового розвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про адвокатуру : Закон України від 19 грудня 1992 р. № 2887- XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 9. Ст. 62.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про порядок реєстрації адвокатських об'єднань : постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. № 302 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/302-93-%D0%BF>
4. Правила адвокатської етики : затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 черв. 2017 р. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf
5. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
6. Безоплатна правова допомога в Україні. Правовий огляд Закону України «Про безоплатну правову допомогу» URL:

<http://legalanalytics.com.ua/uk/consultacij>
[a/20ogladzakonyprobezopl.html](http://legalanalytics.com.ua/uk/consultacij)

7. Синекий О. В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты : учеб. пособие / О. В. Синекий. Харьков : Право, 2008. 496 с.

8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

9. Варфоломеева Т. В. Обов'язковість членства в НАА адвокати відвойовували багато років. *Закон і бізнес*. 2012. 9–15 черв. (№ 24). С. 4.

Мазур Л.О.,
кандидат філософських наук, доцент
(м.Львів)

ДЕКОНСТРУКЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ТРАДИЦІЇ, АБО ЗВІДКІЛЯ І ЯК ПРИЙШЛА «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Тому, хто зацікавиться цим феноменом, спочатку треба буде з'ясувати, у якому часі про неї можна говорити. Здавалось би, наявність у цьому словосполученні предикату «нова», питання це знімає автоматично: нове – це, або те, що ще зовсім недавно виникло, або незабаром постане; щось ні з чим незрівнянне, омріяне не одним поколінням вітчизняних вчителів, які, завжди вірили, що от-от настане час, коли вони позбудуться педагогічної рутини, а будуть демонструвати лише вищі злети творчої фантазії, здихнуть вільно і не будуть більше жити «з оберненою назад головою», тобто звиряти кожен свій крок з тим, що говорили про педагогіку «класики» і як вчили самі. То, мовляв, «було давно і неправда», а правда, буцімто, полягає в тому, що кожне наступне покоління повинно починати все спочатку, жити по-новому, тобто по-своєму.

А головне, - зразу правильно! І тоді, за наявності бажання, класиком може стати будь-хто і будь-коли. Адже ж ніхто нікому не може заборонити стати класиком нині! Але не так, як ті, попередні, а спокійно, без надриву. Без зайвих переживань і страждань, без мук сумління і недоспаних ночей, він, створить якусь нову, небачену досі освіту, побудує школу, у якій можна буде нічого не вчити і все знати.

Такі ідеї, напевно, не раз виникали і не в одній голові сучасного вчителя, що менше вона була забитою формулами і знаками шкільної науки. Тож він лише чекав слушного моменту, коли їх можна буде матеріалізувати. Перспектива їх втілення в життя, виглядає не такою вже й віддаленою, і ми вже, здається,

впритул наблизились до цієї заповітної мети. Навіщо з ранку до ночі сидіти над підручниками, сушити собі голову над розв'язуванням задач, якщо милосердні їх творці завбачливо помістили у кінці кожного з них готові відповіді? Чим не новітні класики!? Кого з учнів не підмивала спокуса туди заглянути? Щоб потім підігнати рішення під те, що віднайшов академік педнаук. Він і сам на цю дитячу сверблячку розраховував, добре знаючи, що від неї буде залежати тираж його підручника. Тоді виникають питання інші, похідні, однак не менш актуальні: навіщо їх взагалі писати? Щоби потішити самолюбство? Похизуватися потугою інтелекту? Чи побавитись з дітьми в піддавки? Але цим сьогодні нікого не здивуєш. Є комп'ютер, який так само має «інтелект», хоч і штучний проте значно потужніший. Тому вже лунають голоси, що вчительство, «як клас», відміняється: ноутбук, мовляв, навчить, а інтерактивна дошка – виховає. Нет проблем! От якби тільки до цієї дошки та ще три, то педагогіку можна було б успішно похоронити. Справді, навідміну від автора підручника, який знає тільки «свою» науку, комп'ютер «знає і вмє *все*». Достатньо натиснути одну клавішу, і вибирай будь-яку гру на свій смак, натиснеш другу, і у тебе на очах народиться істина в останній інстанції, така, яку ніхто не може поставити під сумнів, як і саме існування цього геніального винаходу. Тож бери, досхочу розважайся чи повною мірою черпай знання і, зважаючи на їх доступність, всі учні мали б вже давно самі стати академіками, а їх вчителі – Нобелівськими «лавреватами».

Чуда, однак, не сталося, і, як сказав один геніальний чоловік, який жив і творив задовго до ери комп'ютеризації, «для того, щоби кимсь стати, треба чимсь бути».[1] І якщо Бог чогось «того» (назвемо його талантом) не дасть, то робота з комп'ютером виявляється марною працею, даремною тратою часу, або, хіба-що, вирішенням проблеми, якщо хтось хоче його «вбити». Складається враження, що нею *реально* перейнялися не лише учні, а й учителі.

Та чому тільки вони? Старше покоління майже в усьому складі дивиться на своє попереднє життя, як на якесь непорозуміння, сприймає його з глибоким сумом і розцінює як «відірвані роки». Не в змозі собі пробачити, що народилися в ті «темні» часи, воно ніби задалося метою наверстати час, потрачений ним у дитинстві на освіту. на рухливі ігри й розваги на свіжому повітрі і посильну роботу, що давала їм можливість спробувати свої сили і відчувати життя в усій його повноті. В минулому, правда, для цього треба було затрачати немало часу, тепер цього можна досягти елементарно; не виходячи з хати, не відриваючи очі від А між тим, саме, інспектори власне й наvertали вчителів до традиції і, закликаючи до здорового глузду, змушували звиряти свої дії з тисячекратно перевіреним досвідом попередніх поколінь. Нагадуючи, між іншим, що дармівщина в освіті є дуже сумнівною справою і може привести до цілковитого отупіння будь-кого, хто на неї підсів. Нова українська школа не є від цього застрахованою, і стосовно пошуку знань нічого нового не пропонує. Хоча вчителі переконані, що педагогічні технології, на яких у ній зроблено ставку, – це саме те, що їм потрібно, бо виведуть їх на вищий щабель освітнього прогресу. Тому ми так довго і нескладно говорили про його новітні «дари данайців».

Але ця інновація є, на жаль, не єдиним «винаходом», що відриває «нову українську школу» від традиції, а відтак - змушує замислитись над питанням, скільки вона проіснує. Для людини, що сформувалася як особистість у минулому, а відтак – пройшла трудову і політехнічну школу, питання це навіть не стоїть. Воно знімається самим поняттям традиції, як живого передання знання і спадкоємності виховання. Адже, будучи позбавленою коріння, освіта чахне і сохне, втрачає свій сенс і мету, які, власне, й полягають у накопиченні і збереженні потенціалу любові й добра, правди і віри, краси і сили, надії на краще майбутнє і щоденній роботі з метою його наближення...

Однак творці «нової української школи» такими «дурниціями» не переймалися. Що в цих «речах», які не можна не лише «спробувати на зуб», а й науково обґрунтувати, є нового? Тим паче, позитивного, такого, що дає стовідсотковий практичний результат!? Саме такого педагога, продуктивного і ефективного, а, точніше, «функціонального» потребувала «нова школа» і в Україні її проєктував пан Іван з багатообіцяючим прізвищем Підласий [3]. Його уявлення про таку «новизну», що, насправді, відкидала нас на 400 років назад, аж до доби Коменського, з його, відлагодженою, як годинниковий механізм, педагогікою, дивним чином проклонулася до життя у ХХ столітті в головах «першовідкривачів»-«винахідників», що уявляли собі освіту, як пізнавально-виховний «конвейєр» з заводним механізмом: «запрягай і поганяй». Такою, швидкісною і безвідмовною повинна була стати «нова українська школа», до якої, майже одночасно з нашим земляком, додумались пани справжні, польські і чим хотіли, незалежно від харківського «раціоналізатора», порадувати Україну.

Це бажання отримувати все: легко і просто, багато і зразу, а головне – без жодних розумових і фізичних зусиль, було закладене в самий фундамент цього «витвору педагогічної думки». Оскільки він був буквально нашпигований «новаціями» та «інноваціями», але будувався на інтелектуальному і моральному болоті, то ніхто не міг поручитися, що його не перекосить. Але проблема полягала не стільки у його «фасаді», скільки у внутрішньому «облаченні» і духовному наповненні. Всередині його повинна була витати аура, що мала б сприяти живленню і росту особистості учня. Але все це було старе і ним нікого не можна було здивувати. Тому її осучаснили і обмайбували, після чого у цьому, внутрішньому вимірі вона постала, як «дім, де розбиваються серця», або де, як говорив вже цитований нами класик, «люди гинуть за метал». Оскільки на ньому наші педагоги не на жарт зациклилися, і дзвін його почули й учні, то годі було сподіватися, що це буде «школа

радості». Навіть якщо вчителька буде з ранку до ночі, розгойдуючись на знаменитому килимку, наспівувати зі своїми учнями пісню про «ля-ля-ля», її не додасться. З своїми уявленнями про прекрасне її могла гідно оцінити хіба-що міністр освіти, але не сучасний вчитель, який думає про «вічне», але не таке, чого вистачає від зарплати до зарплати. Отож, якщо пісенна творчість, яку викликала до життя «нова українська школа», декому й могла зігріти душу, то лише за умови, що перед тим він добряче «нагріє руки», засвітившись на якомусь «проекті».

До знайомства з тими, що не лише щось «проектують», а й з того «щось мають», якраз впору буде перейти. Поки вони остаточно не порозбігалися, зважаючи на те, що на «будівельному майданчику» вже нема що ловити. Увірвавши своє, вони позалягали і моляться Богу, щоби їх не вичислили і з схованок не повишпортували. Але хай би не переживали так сильно: ніхто не буде цим займатися, бо проектна діяльність – це офіційна, узаконена і інтелігентна форма злочинства. Тим паче нічого не загрожує «мертвим душам», що були вписані в «проект», «для масовки» і які ще й досі, як телята, вільно по ньому розгулюють. Їм залишеться слухати не звін благородного «металу», а означену вище нехитру мелодію. Це буде їм достатньою винагородою за те, що вже на протязі п'яти років створюють «димову завісу» для відспіваних казнокрадів. Додатковою втіхою їм буде те, що вони залишаться закарбованими на скрижалях «проекту» [4] й збережуться у пам'яті вдячних потомків, як масовий сплеск інтелектуальної тупості і зради національних інтересів.

Складеться враження, що деякі затяті прихильниці «проекту» задалися метою список цей поповнити. Вони ще й досі тиняються по «будові» і, між іншим, питають: «А де ж, новітня школа?» «Де ж гроші, які нам, як НУШ'івкам, обіцяли додати до зарплати?». «Хай нам скажуть, на якій стадії знаходиться будівництво і коли буде вінок?» І, певно, будуть

дуже здивовані, коли почують: «На стадії проектування» А ще більше, - коли дізнаються, що ніякої іншої стадії ця «спорука» не передбачає. Отож, якби був на ній бодай підвипивший сторож, то цим передовичкам і маячкам щиро б порекомендував: «Слідство закінчилося. Забудьте!» Тим же, що будуть доскіпуватися, де ж «об'єкт», або, бодай, суб'єкти, з яких можна було б про перспективи його здачі в експлуатацію розпитати, доведеться довести до свідомості, що «нова українська школа» виникла і досі існує як «проект», віртуальний витвір хворобливої уяви, який, тим не менше, ніби «чорна діра», поглинає реальні мільярди з національного б'юджету. Тільки уряд Гройсмана, відзвітувався про послідовно виділені на «будівництво» цього «дива» два транші по три мільярди гривень, за які йому дали посидіти за одинарною партою і побавитися з першокласниками у закуплене у данців на сотні мільйонів «Лего» [5].

За ці гроші можна було б побудувати не одну сотню реальних сучасних шкіл. Але кому вони потрібні, якщо ні «проектантам», ні рекламним агентам, ні самому Гройсману з них нічого не «капне»? Тим, хто цього не знає, спробуємо пояснити додатково: що цей різновид інтелектуального паразитизму для матеріалізації освітніх планів зовсім не призначений, а існує виключно для того, щоби відкачувати фінанси з бюджету і розпихати їх по кишенях. До того ж по обопільній домовленості з тими, хто ними розпоряджається: «Ми, мовляв, даємо вам гроші нібито на школу, а ви їх буцімто освоєте, тобто бананально присвоюєте». Не забудьте тільки відшпилити нашу долю. А для «контролюючих органів» достатньо буде й «звіту».

Що воно таке, знають навіть малі діти, бо у проектній технології є достатньо просунутими і під керівництвом наймудріших у світі вихователюк, очевидно, по аналогії зі школою, скоро спроектують «новий український дитячий садок». Правда, вони повинні пам'ятати: якщо виділені на нього

кошти, так само, як і на школу, успішно розкрадуть, то їх молодші колеги, потраплять до нього хіба-що на п'ятому році життя. Та й то за умови, що їхні батьки не втратять пильність і не будуть надто розслаблятися, а стануть на чергу в ніч зачаття. І якщо у великих містах дитячих дошкільних установ не вистачає до 30-ти відсотків, навіть при тому, що існуючі - забити під зав'язку, то вони мусять знати: їх «проектують», тобто розводять, як лохів, видурюючи у них, як у податкоплатників, гроші на садки, а реально демонструючи їм мильні бульки у вигляді «звітів». Для того, щоби таку фількіну грамоту сотворити, керівнику «будови» зовсім не треба хapati зірки з небес. «Види робіт», які мають до неї увійти, відомі, з тих пір, як ця феноменальна облуда була винайдена: отже, у звіті можуть бути представлені: конференція (краще обласна чи регіональна, щоби, без зайвого розголосу, провести її «для пташки»), пару «круглих столів», три семінари і чотири вебінари (або навпаки). Все! Ці види інтелектуальної діяльності так само можуть бути символічними за винятком, хіба-що кавибрейк. Кава має бути! Обов'язково! Хай розчинна, хай, розбавлена, як помії, але віддай і не гріши! Бо на що ж тоді списати мільярди?!

Такою є соціальна технологія, засіб водіння за ніс «широких народних мас» і їх безсовісного обкрадання. Вона особливо добре прижилася в педагогіці, бо вчителі і вихователі переконані, що здатні думати своїми головами. Існування проєктів на кшталт «нової української школи» ці уявлення геть чисто спростовує. Воно переконує нас в протилежному: коли мова заходить про кошти, навіть мізерні, якісь мідяки, але такі, що дістаються на халяву, мислительні центри у «сівачів доброго і вічного» автоматично відключаються і вони елементарно купляються на будь-яку дешевинку, що бодай на гріш виходить за розмір їх зарплати. Тож треба було довести вчительство до такого жалюгідного стану, щоби воно підпрягалася до будь-якої

глупоти, не вникаючи у її суть! Особливо, коли її високопарно обізвуть «проектом».

Відмінною рисою проекту «нової української школи» є те, що масштаб лохотрону, який за ним стоїть, виходить за межі однієї країни. Втішившись з виходу «на світову арену», простим українським вчителькам мабуть було якось невдобняк питати поляків «Що то таке?», цікавитись, з якої б то рації їм забаглося будувати в Україні якусь «нову школу»? Та ще й чисто українську?! Хоча, радше, тут спрацювала не скромність, а суто ментальне: «Дають – бери! Б'ють – втікай!» Оскільки у стосунках з поляками домінував саме цей, другий варіант, то до того, що дають, ніхто й не подумав доскіпуватись. Не б'ють! – дякуємо їй на тому. Потім розберемось, що то було. Такою ж логікою, мабуть, керувалися мешканці оточеної Трої. Хтось сказав, що історія нічого не вчить. І то правда! А може й вчить, але не українських вчительок, які захотіли, щоби їм на дурняк побудували нову школу, а тих, хто на «будову» бодай випадково навідається, ще й годували і поїли! Хто і де таке бачив!? З боку Польщі тим паче! Знаючи, що у попередні, морозні зими у них і льоду, бува, не допросишся, вони вам дарують цілу школу! Натє – маєте! Як тут не повіриш Гомеру? І нашим доблесним історикам, які підшивають українцям індоевропейське коріння. Ну, а про палку їх любов до коней, навіть дерев'яних, знають і малі діти. Ми там були, за стінами Ілінойса. Все сходиться!

Отримавши такий «безцінний подарунок», не одна українська вчителька мабуть просльозилася, питаючи себе, звідки у сусідів, які ніколи не гнівили Бога добродією, така схильність до благодіянь? Перелякавшись, що нежданно-невідано настала ера милосердя, як переддень настання царства небесного на землі, вони всерйоз перейняли питанням: «Чим, при всій своїй злидоті, вони зможуть полякам віддячитися? І гарячково прикидали, скільки при цьому було витрачено сил і ресурсів. Забігаючи наперед, тим, хто ще й досі цим польським «милосердям» мучиться, скажемо, що ніяких надзусиль з їх боку

при цьому затрачено не було. По-перше, як вже було сказано, «нова українська школа» - це проект, який, за наявності бажання, за вихідні може створити й семикласник. По-друге, над новизною його поляки надто не мозгували і скинули українцям проект столітньої давності. Якби жителі західних областей України були такими довгожителлями, то вони зразу б впізнали стару, як світ, школу часів Пілсудського. Вона, правда, не називалась тоді «українською», але призначалась суто галичанам, або, по-їхньому, русинам. Прикметною ознакою її було те, що від всього українського вона була акуратно почищеною. І в цьому була її найвища цінність, бо з її допомогою сподівалися полонізувати українців, яких перед тим окупували. Щоби з *gene rutenus* викувати *natione polonus* з місцевим населенням не церемонились і все, що бодай віддалено нагадувало Україну, нещадно викорінювалось.

Це була «благочинність» інша, справжня, ласкаво обізвана «пацифікацією», що в перекладі з латини означала «умиротворення». Майже за Сенкевичем, «огнем і мечем». Зрозуміло, що школи вона стосувалась передусім, бо «обламувати» українців видавалось простіше під наглядом шовініста-вчителя, у замкнутому просторі школи і з раннього дитинства. У цьому сенсі, полонізація чимсь дуже нагадувала манкуртизацію. Тому й не дивно, що особливо ніжних почуттів у тих, що у ній навчалися, вона не викликала. Навпаки, - породжувала відразу і ненависть.

Таким чином, неочікувано для себе, новітні володарі «східних кресів» наразилися на серйозний спротив місцевого населення, якому за віки поневолення добряче в'їлися в печінки. Додатковим стимулом для проявів невдоволення було дві обставини, які створювали їм негативний фон: по-перше, те, що певний період часу галичанам поталанило побувати в руках «бабці Австрії» і вона їх трохи розбестила, подавши уроки цивілізованих міжнаціональних стосунків і подарувавши, зокрема, Львову, прекрасні архітектурні ансамблі, які місцеві

рагулі ще й досі не можуть добити вже як спадщину ЮНЕСКО; а, по-друге, що поява ЗУНР, як миттєвість в історії, відчайдушний її писк у цілому Космосі, показала, що українці, взагалі щось можуть. Ці історичні уроки поляки проморгали, або, радше, проігнорували і продовжували стверджуватися силою. Невдоволення з українських голів намагалися вибити, але тиск на психіку породжував у ній інтелектуальний і моральний спротив. Таким чином його вдалося лише загнати всередину. Як і слід було очікувати, там, через заперечення, воно трансформувалось у почуття національної гідності. Це останнє виникало спонтанно, навіть у тих, що над національною приналежністю надто не замислювались, але це зачіпало за живе і закладало ціннісні орієнтації на все життя. «Коли я тепер з перспективи часу споминаю польський період мого життя, я не жалію. По-перше, я боровся за право бути українцем. Це не приходило легко, але воно мене гартувало. По-друге, я від свого польського оточення навчився двох цінних прикмет, яких так бракує українцям: почуття людської гідності і почуття української національної гідності» [6].

Так, на відміну від українців, полякам патріотизму не бракувало ніколи. Над його формуванням предметно і конкретно працювала школа. З першого до останнього класу вчителі змушували повторювати своїх учнів, як Войченаш, «Я єstem поляк». Понад те, над їх вихованням працювали чільні представники національної еліти. У цих намаганнях виховати патріотів вони навіть «перегинали палицю». І зовсім не даремно, щоби її хоч злегка випростувати, Кшиштоф Зануссі закидає Генріку Сенкевичу те, що він «намагався піднімати національний дух своїх земляків шляхом приниження українців» [7]. Ніхто не міг і не може заборонити класику, Нобелівському лауреату дбати про формування патріотизму у себе на батьківщині. Але він не повинен був відмовляти українцям у праві мати вітчизну свою і культивувати любов до неї бодай у себе в хаті. Хоча, задля справедливості, слід сказати,

що коли почуття такого у них нема, або є, але, як кіт наплакав, то це їх проблеми. Тому, як і слід було очікувати, нашою проблемою стала, польська за походженням, але українська за призначенням, «нова українська школа». Що з нею робити насьогодні не знає ніхто.

Оскільки додумались до неї передусім поляки, то розгрібати це багно повинні вони. «Проект» свідчить про те, що у ментальності наших сусідів, і, особливо, у їх ставленні до українців нічого, фактично, не змінилося. Україна для них залишається об'єктом для кпинів і глузування. Будемо відвертими, для переважної більшості польського населення. А тих, хто вникає у проблему «мирного співіснування» і, навіть, здатен на покаяння, є не «велика частина», як каже Зануссі, а одиниці. Знаючи, що їх кількісь можна порахувати на пальцях, ми це й зоробимо з великою вдячністю за людяне до нас ставлення. Отже, крім самого Кшиштофа, ми можемо включити у цей список Збігнева Бжезінського, Яцека Куроня, Єжі Гофмана, Анджея Вайду, Анджея Мотику, - можливо ще з десятків імен, для яких ніколи не були чужими поняття високої шляхетності, совісті і справедливості. Особливо справедливості історичної, яка без бажання і волі людей не торжествує.

Таких вольових якостей українцям завжди бракувало, і вони були готові терпіти будь-яку наругу, штибу «антибандерівського закону» чи заадресованого нашій жінці у вишиванці кучерявого німецького слова. Ні слова на захист власної людської гідності, ні пари з вуст, ніби так і повинно бути! Тому так і є. У нашій ментальності завжди домінували простакуватість, довірливість і наївність. Це не є такі людські якості, які в наш прагматичний вік надто котуються у світі, але вони не є й найгіршим, чим Всевишній нас «зі світа з потопа» нагородив. Принаймні, це зовсім не те, на чому можна було б спекулювати, чи над чим знущатися. Наші сусіди завжди і залюбки цим зловживали. Тобто не тільки поляки, але в даному випадку йдеться, конкретно, про них.

На жаль, це були далеко не єдиними рисами національного характеру (чи, точніше, безхарактерності), на які поляки розраховували, пропонуючи українцям означений «проект», і які бездоганно спрацювали у справі його просування на схід. Йдеться про продажність, зраду національних інтересів і корупцію, яка на них процвітає.

Поляки мали величезний досвід спілкування з нашими митниками і без проблем перекинули «котрабасом» через кордон не лише сам «проект», а й, призначені на підкуп освітніх чиновників, євро. У тому, що ніхто від цих «спонсорських внесків» на території України відбиватися не буде, було ясно, як Божий день і запевняти кожного зустрічного вчителя, що «ці руки нічого не брали», потреби так само не було. Всі прекрасно знали: аби давали! І якомога більше! Приймаючою ж стороною був Львів, а у ньому цю справу файно полюбляють. Тут у поляків все було «схоплене», починаючи з мерії, чиновники якої аж язиком мелькали, щоб їм щось «кинули», і закінчуючи «старими бойовими подругами», що, як і ці перші, також чекали на свою «долю» і в акурат «чистили пір'ячко». Навіть не скажеш, хто з них був брудніший, але, зважаючи на небезпеки і ризики, яких можна було очікувати від «міжнародних контактів», «державотворці» йшли дорожче. Вишколені у найкращих традиціях родинного і релігійного виховання, чемні і привчені до послуху, галичанки були уособленням смирення і майбутнього покаяння, натомість «кумплів» з ратуші розпирали амбіції. Зрозуміло, що в моральному вимірі вони залишалися неочуханими селянами і гицлями, але хабарі воліли брати суто в твердій валюті. Знай наших! І поляки їх знали, знали, як облуплених. Знали їх зажерливість і ницість, знали розцінки на будь-яку послугу і не надто з цими «кабанями» торгувались. Хоча субординація при цьому зберігалась. Отже, якщо чиновника з мерії чи адміністрації можна було купити за пару доларів чи євро, директора Личаківського цвинтаря – за пару злотих, то всі інші посадовці «йшли» за гривні. І це виглядало

особливо несправедливо, по відношенню до національної валюти, бо, скажімо, у співробітників Оссолінеуму можна було за два-три гривняки купити книжку, за яку в Польщі - отримати десятки тисяч злотих; вицганити у «доблесних хранителів» картинної галереї чи архіву (до речі чи не найстарішого в Європі) якийсь «папірчик», а на «чорному-пречорному» ринку загнати його за мільйон в твердій валюті. Хтось ці ціни знав і українські рукописи і стародруки не лише виносились на замовлення, а й вивозились [8]. Ясно, ніякої цінності вони не представляли не лише для якогось сторожа чи прибиральниці, а й для директора архіву чи картинної галереї, бо вони не тямили їх прочитати. Їх же призначали на ці посади не за знання латини чи готичного шрифту, а так само за хабарі! Тому головним питанням для них було те, як їх відробити, а якою є історична цінність того чи іншого документа, - повинні були знати поляки. Вони їм потрібні, то хай кумекають, як їх прочитати і що за них дати! Розуміючи, що мають діло не лише з дубаком, а й зі злодюгою, вони й диктували ціни, зазвичай «що на ум прийшло». Тобто знали вони їх стовідсотково, але коли є нагода взяти безцінну річ задурно, то чого кумизитися? На історичні раритети у них були складені каталоги і, прибуваючи в Україну з відповідною місією, вони складали на них конкретне замовлення. Просвічуючи «спецхрани» і «закриті фонди», як під рентгеном, вони достеменно знали, в якому архіві що лежить. Або, якщо вже не лежить, то в якому році, було вкрадене і в чіїх руках опинилося. Для того і був створений ними інститут національної пам'яті, у штаті якого працює понад тисячу чоловік (для порівняння в Україні – 50), щоби все, що їй стосується, стягати з усього світу. За винятком, звичайно, України: наші барани везли їх туди по своїй добрій волі і віддавали «по простоті душевній». Приймаючи їх «з великою вдячністю», їхні історики напевно додавали про себе зі співчуттям до України: «O sancta simplicitas!

Здається нашої теми це ніяк не стосується, бо в даному випадку поляки українців не «роздягали», а, навпаки, «шили їм розкішні шати». Справді, на цей раз сусіди не лише розкошелилися і проплатили «проект», а й дали українським баригам від освіти по кілька євро за те, що вони його візьмуть і доставлять за призначенням. Щедрість на рівні фантастики! Звісно, дали щось і своїм. Польські «пришельці», які товклися у Львові, щоби підготувати «трамплін» для польоту «проекту» на Велику Україну, майже у відповідності з віковичною польською мрією – Від Сяну до Дону, - нахвалялися, що уряд РП виділив на цю «спільну справу» 360 тисяч євро. Принаймні ті з них, які були безпосередніми творцями цього «шедевр», вважали, що влада гідно оцінила їх вклад, як у розвиток світової педагогічної думки, так і у зміцнення українсько-польських взаємин. Вони взяли свою долю, й щиро подякували. Того, що з польського гранта залишилось, українцям, їм видалось замало: проект же міжнародний і по міжнародних мірках його належалося оплачувати! Щоби зобразити «колосальні затрати», які на нього пішли з української сторони, координатор «проекту» жалівся польським кураторам, як йому довелося помотатися по світу, щоби по крупинці назбирати «передового досвіду, і багатозначно додав, що до цих «знахідок» полякам ще далеко. Тобто вони, мовляв, також внесли якусь свою лепту у цей витвір світового освітнього інтелекту, але це є *minimum minimumum* у порівнянні з затратами українців і його персонально. Пряма мова від координатора «проекту», який, дивним чином, звівся до новітнього освітнього Стандарту: «Роботі над Стандартом передувало вивчення найновітнішого досвіду успішних освітніх систем: від Фінляндії до Альберти (?), від Австралії до США, від Ірландії до Сінгапуру, від Онтаріо (?) до Шотландії» [9]. Плутаючи американські штати з канадійськими провінціями, а їх – зі сторонами світу, Роман Шиян «гнав пургу» від штату Аляска до Республіки Польщі. Завдяки цьому «Drang nach Westen» поляки залягли і тремтіли, як осикове листя. Вони ніби

помінялися з українцями місцями і вперше відчули себе приниженими. І передусім тими «грошами», які їх влада виділила на розкрутку цієї міжнародної освітньої махіни. Виражаючи своє обурення цим жлобством, українська сторона, тим не менше, над поляками зжалілася і свою долю таки взяла. (Євро є євро, хто знає, яким завтра буде його курс!) Правда, щоби не розпалювати пристрасті, навколо «твердої» валюти, коли справа дійде до її ділежу, щасливі спадкоємці «проекту» вирішили просто забрати її собі. При всій своїй завантаженості, пов'язаній з необхідністю мотатися по світу у пошуках «найпередовіших освітніх систем» у папуасів, вони не забували про рідну школу і шкільну науку, особливо математику, з якої вони найкраще засвоїли «золоте правило» ділення, а саме те, що частка від дільника знаходиться в оберненій залежності.

Хтось-там, може, навіть, якийсь, пардон, москаль, сказав, що «всё гениальное – просто». І, як і слід було очікувати, - помилився! Не скажіть! Це математично обгрунтоване «Соломонове рішення» тільки на перший погляд було геніальним. Насправді, навіть українські філологи, які були включені у «проект» «по недомислію» з польської сторони, його справедливість спробували поставити під сумнів, нагадавши міністру освіти, яка приїхала до Польщі, щоби прийняти цей дар «з рук в руки», сентенцію класика: «хіба ревуть воли, як ясла повні». Але їх ніхто не почув по тій простій причині, що воли взагалі не ревуть. Керівничка міністерства освіти і науки, яка благословила «проект» і прикрасила його власним портретом, польськими євро ділитися ні з ким так само не збиралася. Оскільки, «по чистій випадковості», серед щасливих володарів твердої валюти виявилась група вищих освітніх чиновників, то вони зайняли кругову оборону і до її лінії підтягнули «важку артилерію». Чи не найвагомішим аргументом на користь «неподільності» гранта виявилась не якась-там елементарна математична залежність, яку привів заступник міністра, математик за фахом, Павло Хобзей, а ціла теорія, теорія Чарльза

Дарвіна, у відповідності до якої, перемагає сильніший, а це значить, що у суперечці з керівництвом у підлеглих шансів мало, а то й взагалі нема. Цю, на цей раз пряму, залежність («правий той, у кого більше прав»), як біолог за освітою, привела сама Лілія Гриневич. Це означало, що за допомогою власного авторитету вона поставила крапку в цих розбірках і не треба було посылатися на авторитет якогось англійця. Тим паче, що по своєму прізвищу він надто нагадує якогось північно-східного сусіда.

Але самонадіяність, яка виразилась у ігноруванні великої науки, нікому не робить честі. Особливо коли йдеться про «підводні рифи» у боротьбі за виживання! Виявляється, навіть вище керівництво вітчизняної освіти докінця не знає, з ким має справу і чого від кого можна чекати. Теорію Дарвіна знає, а про те, як відбувається боротьба за виживання, чи, точніше, вижирання з школи педагогів від Бога - ні! А між тим, йдеться про одне й те ж - про дарвінізм у соціальній сфері, а, точніше, у педагогічній оболонці, про яку ми вже говорили на самому початку статті.

Найяскравішим проявом «*bellum omnium contra omnes*» у цій делікатній сфері стала «життєдіяльність» грантоїдів, тобто «передовиків шкільного виробництва», «розширювачів» і «поглиблювачів», які були максимально наближеними до начальства і їли з ним з одного корита. Вони постійно оббивали пороги міністерства, вибиваючи кошти для експериментів на дітях і створювали видимість бурхливої діяльності у всіх його підрозділах. Будучи нездатними вичавити з себе бодай якусь педагогічну думку, чиновники жилися цим інтелектуальним планктоном і ним звітувалися, коли йшлося про «творчий пошук». Тож чи слід було сумніватися, що коли почала формуватися «команда» для «десанту» у Польщу для того, щоби перебрати «проект», добру половину її склали саме ці прилипали.

Це було зручно й полякам, бо більшість з них вони знали, як-то кажуть, «в обличчя» завдяки їх зажерливості, влізливості і всюдисутності. Оскільки «школу» їм треба було сплавити за будь-яку ціну, то для них ці пройдисвіти сприймалися, як «знахідка». Вони прекрасно розуміли, чого від них хочуть і готові були відробляти гранти, що називається «за їду». Будучи переконаними, що виконують якусь особливу «міжнародну місію», вони постійно товклися у РП ще задовго до того, як «проект» постав в усій своїй красі; а коли настав час «Ч», повилазили назовні. «Нову українську школу» вони оцінили гідно і були готові забрати її хоч сьогодні. Шостим почуттям вони відчували, що саме у цьому «проекті» зможуть «відірватися» на повну. Остаточно переконавшись, що і з польського боку публіка підібралася «на славу», що і у складі їх делегації авантюрист на аферистові їде і шахраєм поганяє, вони готові були до співпраці. Здавалось би, рівність і братерство, нарешті встановилися і все буде відбуватися на паритетних засадах. Але поляки злукавили й тут. Вони були зацікавлені в тому, щоби найбільш брудну роботу виконали саме українці.

У відповідності з «проектом» до такої й було віднесено «чищення» «нової української школи» від всього українського. Як в часи Пілсудського: від української мови, від української літератури, від української історії, взагалі від усього, що хоча б віддалено нагадувало про Україну. Роль «диктатора» взяв на себе головний грантоїд України і «всея Русі» Роман Шиян. Після постійних гастролей у Польщі і блискуче зіграних ним там ролей: ролі «вічного жида», що тиняється по світу у пошуку «крупинок передового досвіду» і Попандопуло, що ділить польські євро, ніхто не мав жодного сумніву, що і в ролі «пацифікатора» він буде тріумфувати.

Для того, щоби краще увійти в роль і зорієнтуватись на місцевості (хоч і столітньої давності), він перебрався з «формальної» столиці, де ошивався, як грантоїд у міністерстві освіти, у «культурну» і запросив туди польську делегацію. Тут,

у стінах «рідного» інституту, він мав намір координувати процес цивілізованої передачі поляками «проекту» аборигенам Львівської області. Як пишуть у дипломатичних протоколах, цей «безцінний подарунок» був прийнятий з вдячністю. Діло залишалось за малим: виконати оговорену умовами проекту, «очисну» роботу. Заява «координатора», що він без проблем виконає її сам, давала партнерам впевненість. Але обіцянка ця давалась під звін монет польського гранта, коли «координатор» щойно тільки входив у роль «диктатора». Тепер же, у Львові, він вперше задумався, як це буде виглядати. Особливо коли йому пояснили, ким для поляків був і є Юзеф Пілсудський. Як згодом до нього дійшло, а може і не дійшло, але привело до того і дещо остепенило, цей великий поляк, патріот до мізків костей прославився не лише «пацифікацією» українців, а духовним воскресінням поляків, відродженням країни і, хоч і ненадовго, - порятунком її від «червоної чуми». Так, що зовсім марно поляки вважають його національним героєм, а надто патріотично налаштовані історики навіть прищипили йому потужний родовід, починаючи від Гедимиша. Отже, як міг зіграти його роль цей запродавець? Оскільки він погодився працювати на Польщу, то йому більше пасувала б роль Петлюри, який проміняв Східну Галичину на порятунок власної шкіри.

Однак розрахунок робився не на приклад «видатних зрадників», діяннями яких сповнена вітчизняна історія, а на власний досвід продажності, якого було йому так само не займати. Ця «очисна» робота була для нього звичною, бо, сидючи на грантах міжнародних фондів, він її виконував на протязі 30-ти років, очолюючи Львівський науково-методичний інститут освіти. Так-от, відробляючи «срібняки», він вилучив з курсів підвищення кваліфікації всі гуманітарні предмети, на яких слухачі могли б хоч щось почути про виховання людини і громадянина. Тобто не «громадянина світу», як хотів того Сорос, а України. Але за умовами «проекту» тепер від нього

вимагалось більшого: почистити навчальні плани від таких предметів, як українська мова і література, історія України і будь-яке інше українознавство, починаючи від Харкова, де були «свої люди» й закінчуючи Ужгородом, де вони були не зовсім «свої», але «надійні». Вони завжди були «за» і їм треба було просто показати приклад. Чи треба було особливо агітувати мешканців тих же Дніпра чи Запоріжжя за те, щоби повикидати з школи ці «зайві» предмети, чи пропонувати жителям Берегова, щоби вони поборолися за їх збереження. Ха-ха! Тим паче, що у самій «некультурній» столиці ситуація складалася аналогічною і саме з київського болота постійно роздавались жабокричі раз і назавжди відмовитись від «того села без сільради» і не соромитись зі своєю «украмовою» перед цивілізованим світом. Розрахунок був на те, що вивчення іноземних мов замість своєї, виведе, Україну на світову арену і включить у цивілізаційний процес як першу серед рівних.

Про те, на чий стороні знаходились симпатії, свідчило оригінальне, 3 до 9 співвідношення годин, які призначалися міністерством освіти на вивчення своєї мови у порівнянні з іноземною. У ньому давно б від своєї відмовилися, але кошти на вивчення іноземної виділяються з б'юджету національного!? І з «проекту» її викидати не пасувало, бо кому ж тоді його передавати? Видимість України, як держави самостійної, треба було зберегти, а мову, щоби з нею не випиналися різного роду бандерівці, було вирішено інтегрувати, включити її у більш широкий контекст, і обізвати його «словесністю». Під нею можна було розуміти хоч санскрит, хоч іврит, хоч есперанто...Любе! Схожим чином пропонувалось розправитися й з українською літературою, удушити її, включивши в контекст всесвітньої. Давши учням можливість побавитися у компаративістику, свою літературу можна було декласувати. Хай вони самі визначають, яким класикам віддати перевагу! Вчительки, більшість з яких з радянських часів залишалися «зарубіжницями», мали б м'яко розставити акценти. Вчителі

мови рідної це приниження відчували органічно і маялися комплексом меншовартості у себе в країні. Переконавшись, що ніхто «солов'їну» захищати не збирається, вони по-німому постановили, що хай ці пташки про неї й піклуються. Ця здача позицій «на рідній не своїй землі», напевно, дуже нагадував галичанам добу «пацифікації» а саме їм належалося прокладати дорогу «нової української школи» далі на схід. Можна собі уявити, з яким настроєм вони повинні були це робити? «Координатор» мав би їх стимулювати й наснажувати, а для цього знаходити відповідні слова. І якщо механізм прощтовхування цієї геніальної конструкції з Галичини на Велику Україну час від часу давав збої, то виною цьому було, як це не парадоксально, погане знання ним тієї ж філології.

По-перше, «стимули» тлумачились ним надто буквально, тобто у сенсі залякування і форсованого вибивання результатів, а, по-друге, слабке знайомство з українським фольклором не дало йому можливості адекватно прочитати символ «грабель» у відповідному прислів'ї. І він наступив на них як Пілсудський сто років перед тим. Зневаживши українську мову, він намагався силою вибити від неї відмову. Він пригрозив українським філологам, що ті з них, хто вчасно не напише відповідну заяву, той залишиться поза « новою українською школою » і змушений буде взагалі писати заяву на звільнення, до того ж «по-польському». Оскільки галицька «п'ята колона», на яку робилась ставка у «безкультурній» столиці, гарантувала прикриття, залякування відбувалося відкритим текстом в аудиторіях, без сорому і совісті. Центр боротьби з будь-якою українськістю був вибраний надзвичайно вдало. Розрахунок був точний і стратегічний: якщо «культурна столиця» під його натиском впаде, то до часу його повернення до Києва «некультурна» буде принесена грантоїдами до його ніг.

Однак, не так сталося, як гадалося! Ця публіка виявилася не лише продажною і догідливою, а й злопам'ятною і амбітною. Відтак, ще не здолавши спротив українських філологів на

Львівщині, «координатор» отримав потужний удар в спину від своїх «сородичів». Йому, виявляється, не забули оригінальний розподіл польського гранта, і виклали в Інтернет не лише, поданий в присутності поляків, «урок арифметики», а й всі його діяння не лише у РП, а й на всьому пострадянському просторі. Виявляється цей шулер встигав вигрібати «банки» не лише у Варшаві і Львові, а й у Києві і в Москві. Опинившись у глибокому нокдауні, він продовжував здійснювати денаціоналізацію українців по-інерції, однак, ніхто його вже не слухав. З очей людей спала полуда, відбулася демістифікація «пацифікатора» і він представ перед своїми колишніми підлеглими, як запроданець. За інерцією він ще продовжував виходити на люди і щось їм пояснювати; зберігаючи начальственный вид, він хмурих брови і надував щоки, але це було вже навіть не смішно.

Познайомившись з відео, відмовились від його послуг й польські творці проекту. Не будучи почищеним від всього українського, він виявився непотрібним і їм.

Шкода грошей, але ситуація склалася патовою. Так, сам того не бажаючи, «координатор», провчив поляків, за їх самонадіяність і бажання виставляти українців, як безпросвітніх дурнів. Де знайде своє пристановище інтелектуальний непотріб «нової української школи», відомо Одному Богу. Так само, як невідомо, де знайде застосування своєму кримінальному таланту «великий комбінатор». Пройде якийсь час і за, описану в цій статті, аферу він виб'є у міністерстві освіти Героя України. І цю нагороду йому дадуть вірні друзі-подельники. В знак вдячності за не зовсім обгризені кістки з панського столу. І ми не будемо проти цього заперечувати. Батьківщина повинна знати своїх героїв. Такими, якими вони є і якими ми їх описали. На жаль, - не всіх. Вони є «файні хлопці», але їх є занадто багато. Єдине, що ми можемо їм обіцяти, - це розповідь про те, як «чистили» Україну від національної історії. Але це вже буде зовсім інша історія.

Список використаних джерел та літератури:

1. Манн Т. Жизнь Гете как писателя //Манн Т. Собрание сочинений. В 10-ти томах. М.,1961. Т.10. С.76.
2. Пані Вчителька. – 2009. - №7. – С.10-13.
3. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Харків, 2009. С.4-5.
4. Нова українська школа. Львів,2016. С.163.
5. Максимець Л., Мартиник Б. Рекламний агент Лілія Гриневич // Експрес.2018– 30-20 вересня.
6. Пріцак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського. Київ-Кембрідж,1991. С.64.
7. Зануссі К. «Велика частина поляків розуміє, що ми вам чимось завинили» //Високий Замок. – 2003. – 20 листопада.
8. Ліщенко Ю. «Відкрили коробк зі стародруками, а там пусто...» //Високий Замок. – 2017. – 6-8 січня.
- Шиян Р. Про проект //Нова українська школа. Львів, 2016. С.4.

Медведєва Д.О.,
здобувачка вищої освіти
науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент
(м.Київ)

ПРАВА, СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Усі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Усі громадяни мають рівні права і свободи та є рівними перед законом. Невід'ємним також є те, що кожна особа має права на розвиток своєї особистості, але при умові, якщо вона не порушує права інших громадян. Слід додати щодо іноземців та осіб без громадянства. Вони користуються тими самими правами, свободами та звичайно ж обов'язками, проте якщо перебувають в Україні на законних підставах. Особисті права і свободи людини, як відомо, є невід'ємними від безпеки людини, суспільства і держави. Загальновизнані права людини й громадянина виступають основним критерієм, що характеризує стан інформаційної безпеки конкретної особи й суспільства в цілому. Це зазвичай виражається у конституційних гарантіях свободи слова та доступності інформації для кожного громадянина.

Відповідно до статті 3 КУ: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Правами людини виступають ті найвищі соціальні цінності, котрі притаманні кожній людині: право на життя,

здоров'я, свободу, честь, гідність, безпеку, інформацію, розвиток особистості в різних галузях і т.д. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Безперечно тільки людина, її природні права мають бути центром гуманізації та оптимізації правової системи.

Серед системи прав людини, особливе місце займає право на інформацію.

Слід підкреслити, що на основі права на інформацію відбувається осмислення права людиною як елемента формування безпечного середовища проживання. Це пояснюється тим, що при здійсненні будь-якої фізичної або інтелектуальної діяльності людина завжди стикається з інформацією: процесом її отримання, обробки, структурування, та навіть прийняття будь-якого рішення потребує інформаційної підтримки.

Щодо прав і свобод людини в галузі інформації є норми статей 32 і 34 КУ. Відповідно до статті 32 КУ: «... Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини...». А також, кожен громадянин має право на спростування недостовірної інформації про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також відшкодування моральної чи матеріальної шкоди завданої збирання, зберіганням та поширенням цієї недостовірної інформації.

Відповідно до статті 34 КУ: «Кожному гарантується право на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і

переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя».

Гарантії права людини на невтручання в особисте життя, ґрунтуються насамперед на статті 32 КУ, яка, зокрема, визначає, що: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної й моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації».

Нова редакція Закону України «Про інформацію» звужує суб'єктний склад права на інформацію, зазначаючи: «Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і

законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи й законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб». Послідовним висновком щодо роз'яснення цієї норми є те, що із переліку суб'єктів права на інформацію виключено юридичних осіб і державні органи. Цікавим нюансом є те, що порушувати інтереси громадян заборонено лише законні, а юридичних осіб – усі. І навіть незаконні.

Ст. 46 Закону України «Про інформацію» попереджає про неприпустимість зловживання правом на інформацію: «Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини».

Отже, оскільки головним джерелом добробуту людини стає інформація, то інформаційна безпека людини повинна забезпечити збереження цілісності особи та її здатності до розвитку як визначальних категорій буття людини, враховуючи реалії становлення інформаційного суспільства.

Що стосується питань безпеки людини, то в Конституції України (ст. 3) безпека людини визначається однією з найважливіших соціальних цінностей.

Надійна безпека для всіх людей може бути досягнута лише через усунення причин створення загроз для людини, її прав і свобод.

Тільки в умовах демократичної, соціальної, правової держави людина знаходить безпеку від тиранії, гноблення, свавілля, беззаконня, безправ'я, насильства тощо.

Головною функцією, метою й обов'язком нашої держави, усіх гілок влади та державного механізму є забезпечення безпеки людини. Держава є основним суб'єктом забезпечення безпеки людини. Саме людина, її права і свободи є головним

об'єктом національної, державної, політичної, екологічної, економічної, інформаційної, громадської безпеки.

Специфіка інформаційної безпеки людини, на відміну від державної безпеки, полягає в тому, що вона базується, передусім, на чітких та дієвих гарантіях прав і свобод людини у сфері інформації. Слід зазначити, що права на свободу інформації, свободу думки й слова належать до так званих прав «першого покоління» - громадянських та політичних прав, які початково вважалися і вважаються невід'ємною частиною людської особистості.

Таким чином, вбачається, що потреба в безпеці – це потреба в захищеності й потреба почувати себе у стані, за якого відсутня загроза для життя і здоров'я. Безпека – це умова задоволення інших потреб. Норми щодо дотримання інформаційних прав і свобод людини містяться насамперед в Конституції України, міжнародно-правових актах з прав людини, галузевих міжнародних та національних правових актах, якими врегульовані окремі питання інформаційних прав людини. Ці норми потрібно дотримуватися і виконувати.

Гарантування безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз в інформаційній сфері, потребує формування сучасних ефективних механізмів забезпечення інформаційної безпеки, які відповідатимуть характеру і масштабам викликів сьогодення, а також створення належних умов реалізації державної політики, спрямованої на захист національних цінностей та реалізацію національних інтересів України.

Крім того, гарантування безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз в інформаційній сфері, потребує формування сучасних ефективних механізмів забезпечення інформаційної безпеки, які відповідатимуть характеру і масштабам викликів сьогодення, а також створення належних умов реалізації державної політики, спрямованої на захист національних цінностей та реалізацію національних

інтересів України.

Отже, інформаційна безпека людини є важливим фактором, що визначає не лише умови існування конкретного індивіда, але й таким, що багато в чому визначає долю політичного устрою держави. Адже права і свободи людини у сфері інформації є ключовими інститутами громадянського суспільства, правової, демократичної держави. Реалізація прав на інформацію, свободу слова є найважливішим механізмом захисту прав людини. Нинішнє суспільство характеризується тим, що розвиваються засоби створення, обробки, передачі інформації. Поруч із мобільними тенденціями впровадження нових технологій, передачі й поширення знань постають загрози для життя і здоров'я людини, пов'язані з сучасними інформаційними технологіями, розвитком інтернету. Всі й кожен окремо потребують захисту від інформації, яка не потрібна, або яка використовується з неправомірною метою.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України. 2020. Розділ 2. [https://www.president.gov.ua/documents/constitution]
2. Загальна декларація прав людини. 1948. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text]
3. Інформаційні права людини. Вебсайт. [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8]
4. Інформаційні права і свободи людини як основа інформаційної безпеки та умови обмеження їх реалізації. Вебсайт. [http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB/41-%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%

B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96-
%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D1%96-
%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%
B8-%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8-
%D1%8F%D0%BA-
%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-
%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%
B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97-
%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%
B8-%D1%82%D0%B0-
%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8-
%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%
BD%D0%BD%D1%8F-%D1%97]

5. Свобода інформації в Україні та світі. Теорія та практика: посібник / упоряд.: О.М. Павліченко, Р.І. Стадник. Харків: Права людини, 2015.

Никитюк С. І.,
старший викладач
(м. Кам'янець-Подільський)

МОВОЗНАВЧІ ПРАЦІ ІВАНА ОГІЄНКА

Про дослідницьку діяльність Івана Огієнка на ниві лінгвістичних студій досліджено немало.

Працями та величною постаттю Івана Огієнка цікавилися й досліджували такі вітчизняні вчені, як В. Задорожній, О.М. Завальнюк, А.О. Євграфова, В.А. Качкан, Г.Й. Насмінчук, Є.І. Сохацька, М.С. Тимошик.

Мета статті – з'ясувати важливість ідей науковця, перекладача, публіциста та вченого Івана Огієнка у становленні української лінгвістичної науки шляхом аналізу його основного мовознавчого доробку.

Іван Огієнко як багатогранний учений-лінгвіст має значні здобутки в усіх галузях українського мовознавства: сучасної української мови (фонетика, морфологія, синтаксис), історії правопису, лексикографії, етимології, діалектології, стилістики, ономастики, славістики, палеографії тощо. Глибоко усвідомлюючи, що мова – головний рушій культури, Іван Огієнко був переконаний: якщо занепадає мова, то занепадає і народ. Учений констатував: якщо забрати рідну мову – то цілий такий нам близький та рідний уклад стане тільки простою етнографією. І. Огієнко стверджував, кожний, хто втрачає рідну мову, перестає бути органічним членом свого народу; він може цікавитися своїм народом, може навіть допомагати йому, але вірним сином своєї нації безмовна особа ніколи не буде [1].

Помітними на той час були лінгвістичні розвідки Івана Огієнка «Огляд українського язикознавства» (1907), «Українська граматична термінологія» (1908), «Двійне число в українській мові» (1909). Уже перебуваючи на посаді професора Київського університету, у 1917 році за дорученням

Центральної Ради вводить там предмет «Історія української мови». На посаді міністра освіти очолює Правописну комісію й разом із академіком А.Кримським і професором Є. Тимченком готує «Проект правопису української мови», який невдовзі схвалила і затверджена Всеукраїнською академією Наук.

Сфокусуємо свою увагу на мовознавчих працях ученого: «Українська граматики: Частина перша. Основи українського правопису» (1921), «Богослужбова мова в слов'янських церквах: Збірка рецензій на нові видання» (1931), «Навчаймо дітей української мови Проповіді» (1961), «Хвалімо Бога українською мовою!» (1962), «Граматично-стилістичний словник Шевченкової мови» (1961) [2].

Іван Огієнко пише, що основною педагогічною метою «Української граматики» було практично допомогти дітям в опануванні української мови й підвести їх до вміння робити висновки. Автор розкриває принципи й методику укладання граматики, вважає, що він «пильнував провести ідею повільного історичного розвою нашої мови...» [3].

У брошурі «Навчаймо дітей своїх української мови» автор закликає берегти українські звичаї, свою рідну мову, любити український народ («Мова – це серце народу, це жива душа його», «Родина – як домашня церква», «Без знання української мови українцем не будеш!», «Хто цурається української мови, той руйнує українську націю»). У книжечці «Хвалімо Бога українською мовою!» зібрано популярні нариси «Рідна мова – душа церкви», «Право української мови бути мовою богослужбовою», «Видатні новочасні богослови та ієрархи стоять за рідну мову в церкві», «Жива мова в українській православній церкві».

До мовознавчого доробку Огієнка належать поважні праці в галузі історії старослов'янської мови, оскільки серед його основних інтересів була й історія слов'янських мов: української, старослов'янської, російської.

Огієнко належить до тих учених, які вміли у доступній формі подавати

історичні коментарі до різних мовних явищ. Загалом синхронний аналіз з історичними коментарями – жанр, що колись мав ознаки класичності, тепер, на жаль, поступово відходить на периферію. Його праці в багатьох випадках нагадують нам цю незаслужено забуту традицію, традицію широкого залучення історичних даних. Він у низці праць дав докладний аналіз кількох пам'яток української мови, причому часто вперше в історії українського мовознавства вводив пам'ятки в науковий обіг. Серед них є й такі, які він сам знайшов. До таких праць належить «Вербська Євангелія 1560 року», у якій проведено лінгвістичний аналіз пам'ятки, висвітлено проблеми діакритичних знаків у слов'янських стародруках.

Монографія Івана Огієнка «Пам'ятки старослов'янської мови Х-XI віків. Історичний, лінгвістичний і палеографічний огляд» виконана дуже сумлінно, у ній здійснено докладний історичний, лінгвістичний та палеографічний аналіз значної кількості пам'яток старослов'янської мови, кожний розділ супроводжуються повного бібліографією літератури, визначається національна належність пам'яток, вказані основні риси південної (української) вимови східнослов'янських пам'яток XI ст., у монографії представлено 155 фотокопій кириличних пам'яток [1].

Не соромтеся свого українства, любіть свою мову, спілкуйтеся нею повсюдно, невпинно вивчайте її, дотримуйтеся одного правопису, не занепадайте свої душі зрадництвом усього рідного: так Огієнко нагадував кожному про головні житейські гасла.

У статті шляхом аналізу основного лінгвістичного доробку вченого-публіциста та перекладача Івана Огієнка досліджено ґрунтовність, літературний таланти, наукові пріоритети вченого у дослідженні української мови, з'ясовано

важливість ідей науковця у становленні української лінгвістичної науки, що сприятиме осмисленню його феномену на мовознавчому рівні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Задорожній В. Іван Іванович Огієнко – мовознавець / Митрополит Іларіон (проф. І. Огієнко). Українська культура і наша церква. Ідеологія української православної церкви. Життєпис. Вінніпег, 1991. 84 с.
2. Качкан В.А. Українське народознавство в іменах: У 2 ч. Ч.1: навч.посіб. / За ред. А.З. Москаленка; Передм. А.Г. Погрібного. К. : Либідь, 1994. 336 с.
3. Тимошик М. Мова – душа нації. Іван Огієнко (митрополит Іларіон) в обороні української мови / Іван Огієнко (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упоряд., авт. передмови і коментарів М.С. Тимошик. – 2-ге вид., випр. К. : Наша культура і наука, 2004. С.15.

Олійник Ю. В.,
кандидат історичних наук
(м. Хмельницький)

ІСТОРІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДУНАЄВЕЧЧИНИ У РІЧНИХ ЗВІТАХ 20-Х РОКІВ ХХ СТ.

У статті на підставі документів фонду «Кам'янецька Інспектура народної освіти» досліджується історія навчальних закладів Дунаєвеччини в 20-х роках ХХ ст.

Ключові слова: *освіта, педагоги, підручники, учні, школи.*

Історія освітніх закладів Дунаєвеччини першої третини ХХ століття збереглася у фонді Р-5 «Кам'янецька Інспектура народної освіти».

Ці структури були утворені органами радянської влади в березні 1923 р. Вони забезпечували виконання заходів щодо організації роботи шкіл, дошкільних і позашкільних установ, закладів культури, масової професійної освіти. Також вели роботу з ліквідації неписьменності, бездоглядності дітей, займалися питаннями охорони пам'яток культури і природи. Установи були ліквідовані в 1937 р. у зв'язку з утворенням Кам'янець-Подільської області.

Річні звіти навчальних закладів інспектури народної освіти збирали зі шкіл щорічно. Звіти сформовані по районах та за роками. У них зафіксовано дати заснування шкіл в імперський період та в новітній час, а також розміри шкільних приміщень, кількість учнів, бюджет шкіл тощо.

Візьмемо для прикладу Шатавську трудову школу І концентру. У звіті за 1925/26 н.р. зазначено, що школу засновано 1894 року, а «нову» – 1921 року. Школу очолювала Злобіна Людмила Йосипівна. Вчителем у школі працювала Андрюшенко Марія Іванівна.

Навчальний заклад розрахований на 43 школяра. В 1925/26 н. р. учні в школі вчилися у дві зміни. Навчальний процес у школі розпочався 15 вересня 1925 р., а закінчився 28 травня 1926 р. На її утримання держава у навчальному році виділила 1104 крб, з них – 925 на заробітну плату, 50 крб – на підручники, 12 крб – на бібліотеку, 72 крб – на ремонт, 30 крб – на паливо. Витрати на одного учня із врахуванням вчительської платні склали 11 крб. Школа була забезпечена 12 партами, 1 дошкою, двома шафами. В розпорядженні школи було 32 підручника з читання, 10 з рідної мови та 26 з математики. За рік було придбано 3 глобуси. Заклад мав також власний город. В школі навчалось 94 учні, з них у групі першого року навчання 41 (20 хлопчиків, 18 дівчаток), другого 31 (15 хлопчиків та 15 дівчаток), третього 21 (8 хлопчиків та 13 дівчаток).

В Шатаві для потреб єврейської громади працювала також Шатавська єврейська трудова школа під керівництвом Арона Шимоновича Поліщука. Цей заклад було відкрито в 1925 р. Він був розрахований на 20 учнів. В школі у 1926 р. навчалось 36 учнів. Школа утримувалася за рахунок державного та місцевого бюджетів. Держава асигнувала 180 крб, місцева влада – 525 крб. З цієї суми на зарплату виділялося 388 крб, на підручники – 62 крб, на навчальне обладнання – 45 крб, на ремонтні роботи – 30 крб. Шкільна бібліотека мала в наявності 258 начальних підручників та довідкової літератури.

Рахнівська єдина трудова школа розпочала навчальний процес з 1920 року у власному приміщенні. В 1925/26 навчальному році навчалось 82 учні (59 хлопчиків та 23 дівчинки). У віковому розрізі в школі навчалось: 12 восьмирічних дітей, 12 – дев'ятирічних, 10 – десятирічних, 15 – одинадцятирічних, 18 – дванадцятирічних, 13 – шестирічних, 7 – чотирнадцятирічних. Заклад для забезпечення навчального процесу мав 25 парт, 2 стільці, 2 шафи та 90 підручників. На одного учня держава витрачала 8 крб. Школа,

на відміну від інших, мала власний садок та город, який давав в рік 143 крб прибутку [1, арк. 20, 25, 37].

Кривчицька двокомплектна трудова школа була розрахована для навчання 61 учня у дві зміни. Діти вчилися у колишній церковнопарафіяльній школі, відкритій у 1839 році. Навчальний заклад утримувався з місцевого та державного бюджетів. З державного бюджету в 1925/26 н. р. виділено 360 крб, з місцевого – 599 крб. З цієї суми на зарплату вчителів виділялося 799 крб у рік, на підручники – 60 крб, на ремонт та паливо – 109 крб. Школа була забезпечена 62 підручниками. Кількість дітей та їх стать відображено в таблиці: [2, арк. 4].

Номер групи	Хлоп.	Дівчат.	Всього	8р.	9р.	10р.	11р.	12р.	Зр.
1	10	21	31	9	14	8			
2	16	1	17			4	9	3	1
3	4	4	8				3	4	1
4	3	-	3					2	1
Разом	32	26	59	9	14	12	12	9	3

Школа працювала під керівництвом Кутевич Ганни Степанівни. В школі працювала вчителем Побідоносцева Ніла Олександрівна.

Гниловідська єдина трудова школа розпочала навчання дітей з 1920 року. Школа працювала в найманому приміщенні. Воно було розраховане на навчання 20 дітей. Навчалось 32 учні, з них 23 хлопчики та 9 дівчаток. Школу очолював 38-річний Червоняк Дмитро Максимович. Крім дітей, які навчалися у першу зміну, у другу зміну займалися дорослі, які вивчали ази грамоти. Річний бюджет школи складав 620 крб, з них 420 крб виділялося на заробітну плату. Заклад мав чималу як на той час бібліотеку, в якій нараховувалося 159 підручників.

Навчальний процес у Ксаверівській єдиній трудовій школі розпочався з 15 грудня 1925 року. Її бюджет складав 510 крб, з них 163 надавала держава, 331 крб – місцева влада. З цієї суми на заробітну плату витрачалося 331 крб, 41 крб – на бібліотеку, 30 – на паливо, 40 – на ремонт. В школі навчався 31 учень (19 хлопчиків та 12 дівчаток). Школою завідувала Богуцька Юлія Євдокимівна.

Гуто-Яцьковецька трудова школа І концентру розпочала початковий процес з 1920 року. У 1925/26 н. р. у школі навчалося 58 учнів (36 хлопчиків та 22 дівчинки). Діти вчилися у колишньому поміщицькому маєтку. На утримання школи держава витрачала 969 крб, з них на заробітну плату – 735 крб, на підручники – 20 крб, на бібліотеку – 41 крб, на обладнання – 53 крб, на ремонт – 89 крб. Школу очолював Артемюк Іван Митрофанович. В школі на посаді вчителя працював Леонід Мазур.

Гуто-Блищанівська трирічна єдина трудова школа працювала з 1920 року. На її утримання держава витрачала 760 крб, з них на заробітну плату – 506 крб, на підручники – 32 крб, на бібліотеку – 50 крб, на обладнання – 16 крб, ремонт – 91 крб. Бібліотека в школі нараховувала 119 підручників.

В системі освіти працювали також 7-річні школи. В Дунаєвецькому районі такою школою була Маківська. Вона діяла в приміщенні церковнопарафіяльної школи, відкритої ще у 1864 р. З утвердженням радянської влади школу було заново відкрито у 1922 р. В 1925/26 н. р. в школі навчалось 200 учнів. Освітній заклад очолював Петро Захарович. У штаті працювало 8 педагогів. Навчальний заклад утримувався із місцевого бюджету. Щороку на школу виділялося 4954 крб, з них на зарплату витрачалося 3556 крб, на підручники та обладнання – 245 крб, на бібліотеку – 350 крб, на ремонт – 300 крб. В середньому на одного учня витрачалося 26 крб. Для забезпечення навчального процесу школа мала 32 парти, 5 шкільних дошок, 8 столів, 5 стільців, 4 шафи та 197 підручників.

Учні регулярно проходили медогляд. У звіті про медогляд зазначено, що учні найчастіше хворіли грипом [3, арк. 40].

Таким чином, шкільні звіти, складені педагогами майже сторіччя тому, надають можливість сучасним науковцям дослідити та проаналізувати історію закладів загальної середньої освіти крізь призму сьогодення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХМО), ф. Р-5. оп.1, спр.363, арк. 20, 25, 37.
2. Там само, арк. 40.
3. Там само, арк. 34 зв.

Пеньковий В.В.,
магістрант
(м.Вінниця)

ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПІВ НОТАРІАТУ

Принципи права – це вихідні засади, які юридично закріплюють об'єктивні закономірності суспільного життя. Принципи права лежать в основі діяльності правової держави, усіх органів державної влади та є стрижнем всієї системи права держави. Держава уповноважила нотаріусів на вчинення нотаріальних дій, які регулюють суспільні відносини. Юридична практика нотаріусів слугує основою правильного застосування юридичних норм при посвідченні правочинів.

Поняття принципів нотаріату досить ґрунтовно аналізували у наукових працях такі дослідники: С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, В. В. Баранкова, В. В. Комаров, М. М. Дякович, Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник, Ф. М. Медвідь, В. Ф. Усенко, Я. Ф. Медвідь, Л. С. Сміян, Ю. В. Нікітін, П. Г. Хоменко та інші. Дискусія між науковцями в основному стосується різних видів принципів та критеріїв їх класифікації.

Загальновідомо, що право ґрунтується на визначених принципах, які виражають його суть та соціальне значення.

Термін «принцип» походить від латинського *princípio* – основа, початок, першооснова. Принципи – це те, що становить зміст права. У них ніби кристалізуються характерні риси права та його конкретної галузі чи підгалузі. Принципи права чітко виражені в конкретних правових приписах. Вони нібито розчинені в праві, «розлиті в ньому», пронизують собою практично всі чи майже всі правові норми [1, с. 102–103].

Під принципами нотаріального права розуміють основні засади, на яких базується нотаріальне право, організація та здійснення нотаріальної діяльності, порядок вчинення

нотаріальних дій нотаріальними органами України, зокрема нотаріусами.

Застосування конкретних норм права можливе лише з урахуванням положень, які містять загальні принципи права.

Становлення та розвиток нотаріального права базується як на загальноправових принципах, так і на галузевих. Загальноправові принципи відображені в Конституції України.

Значення принципів діяльності та організації нотаріату, на думку С. Я. Фурси, Є. І. Фурси, полягає в тому, що ці принципи:

- є основою для об'єднання всіх норм та інститутів в одну галузь права, тобто є індивідуалізуючою ознакою цієї галузі права;

- є похідною основою для тлумачення норм законодавства, розуміння їх змісту та значення;

- не тільки характеризують нотаріат, а й є основною підставою для порівняння норм України, що регулюють діяльність нотаріату, з аналогічними нормами законодавства іноземних країн, насамперед з країнами Міжнародного Союзу Латинського нотаріату [2, с. 69].

На думку В. В. Баранкової, В. В. Комарова принципи нотаріату можна класифікувати за сферою розповсюдження на загальноправові (характерні для всіх галузей права); міжгалузеві (спільні з цивільним процесом); галузеві (характерні тільки для нотаріальної діяльності). За функціональною ознакою можна виокремити принципи організації нотаріату та принципи здійснення нотаріальної діяльності [3, с. 91].

Залежно від об'єкта правового регулювання вирізняють дві групи принципів нотаріального права:

1. Організаційні, тобто принципи, які визначають організацію нотаріату:

- право громадян та юридичних осіб на юридичну допомогу;

- публічність системи нотаріату;

- здійснення нотаріальної діяльності спеціально уповноваженими на це особами;
- незалежність та неупередженість нотаріуса;
- право на оскарження нотаріальних дій.

2. Функціональні, які визначають здійснення нотаріальної діяльності:

- законність;
- рівність усіх громадян і юридичних осіб під час здійснення нотаріальної діяльності;
- процесуальність нотаріальної діяльності;
- національна мова нотаріальної діяльності [4, с. 28].

Відповідно до джерел закріплення принципів нотаріального процесу в спеціальному нотаріальному законодавстві, існують принципи: законності; обґрунтованості нотаріальних актів; рівності перед законом під час здійснення нотаріальної діяльності; безпосередності; національної мови; допомоги громадянам та організаціям у реалізації їхніх прав; таємниці вчинення нотаріальних дій [3, с. 92].

Розглянемо основні принципи нотаріального права України.

1. Принцип законності. Статтею 8 Конституції передбачається, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні їй відповідати, її норми є нормами прямої дії.

Ми погоджуємося з думкою С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, що принцип верховенства права – це принцип верховенства закону. А принцип верховенства закону у власному розумінні цього поняття визначає роль закону в правовій системі, зокрема в системі джерел права, його вищу юридичну силу щодо підзаконних актів. Тобто принцип верховенства закону означає співвідношення закону та інших нормативно-правових актів [2, с. 69].

2. Принцип обґрунтованості нотаріальних актів.

Цей принцип вимагає, щоби вчинювані нотаріальні дії здійснювалися на підставі реальних обставин, які були підтверджені необхідними відомостями та документами [3, с. 94].

Наприклад, доказ спадково-родинних відносин повинен бути підтверджений документально не лише на підставі свідоцтв про державну реєстрацію смерті спадкодавця, а ще й свідоцтва про державну реєстрацію народження дочки померлого, свідоцтва про державну реєстрацію її шлюбу (у разі зміни прізвища), виданих державними органами реєстрації актів цивільного стану.

Також відомостями про належність спадкодавцю вкладу на ім'я спадкодавця є повідомлення кредитної установи про наявність вкладу, яке надано на запит нотаріуса, в провадженні якого знаходиться спадкова справа.

Нотаріус повинен дати належну оцінку наданим матеріалам щодо їх відносності та достовірності, тобто зобов'язаний перевірити, чи пред'явлений документ виданий належним органом, підписаний відповідною посадовою особою, чи дотримана форма документа, чи має чинність документ на час пред'явлення та інші обставини [5, с. 103].

Пред'явлення зацікавленою особою нотаріусу всіх необхідних документів для вчинення нотаріальних дій – найважливіша умова правильного вирішення нотаріальної справи, одна з гарантій недопущення нотаріусом помилок. Перелік необхідних документів, як правило, визначено в законодавстві. При цьому нотаріус чи інша посадова особа, яка вчиняє нотаріальну дію, не вправі вимагати від зацікавленої особи документів, які не торкаються вчинюваної нотаріальної дії, крім встановлених законодавством [3, с. 95].

Принцип обґрунтованості закріплено в статтях 42, 46, 47, 54, 55 та інших статтях Закону України «Про нотаріат» [6], які

зобов'язують нотаріуса перевірити наявність певних фактів для вчинення тієї чи іншої нотаріальної дії.

3. Принцип рівності перед законом під час здійснення нотаріальної діяльності.

Цей принцип відображено у статті 24 Конституції України [7], де передбачено рівність усіх перед законом. Тобто кожна людина, яка звернулася до нотаріуса за вчиненням нотаріальних дій, не повинна мати привілеїв за будь-якими ознаками, в тому числі щодо політичних, релігійних переконань, майнового стану, місця проживання та інше.

Принцип рівності перед законом розповсюджується на нотаріусів, незалежно від того, чи вони є державними, чи займаються приватною нотаріальною практикою. Зокрема, в статті 1 Закону України «Про нотаріат» [6] передбачено, що документи, оформлені державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу.

Ми погоджуємося з думкою С. Я. Фурси, Є. І. Фурси про те, що нотаріус не має жодних переваг порівняно із суб'єктами, що до нього звернулися. Більше того, нотаріус – особа, покликана за законом (як за ст. 5 Закону України «Про нотаріат», так і за присягою) до вчинення нотаріальних дій і сприяння громадянам у вчиненні нотаріальних дій [2, с. 79].

4. Принцип безпосередності відіграє важливу роль у діяльності нотаріату. Відповідно до частини першої статті 43 Закону України «Про нотаріат» [6], під час вчинення нотаріальних дій повинні бути присутні всі учасники правочинів та не допускається вчинення нотаріальної дії у разі відсутності осіб – її учасників або їх уповноважених представників. Також при вчиненні нотаріальної дії нотаріуси зобов'язані: встановити особу учасників цивільних відносин та перевірити дійсність та законність пред'явлених документів.

При посвідченні правочинів нотаріусом перевіряється справжність підписів учасників правочинів та інших осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

5. Принцип національної мови.

Відповідно до статті 10 Конституції України [7] державною мовою нотаріального діловодства є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Також в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

У статті 15 Закону України «Про нотаріат» [6] передбачено, що мова нотаріального діловодства визначається статтею 20 Закону України «Про мови в Українській РСР».

6. Принцип сприяння громадянам, підприємствам, установам та організаціям у здійсненні їхніх прав та законних інтересів передбачено у статті 5 Закону України «Про нотаріат» [6]. Він полягає в обов'язку нотаріуса роз'яснювати права і обов'язки учасників правочину, попереджувати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду. Нотаріус виступає в ролі неупередженого радника та поборника захисту прав усіх сторін угоди та всіх осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій. Роз'яснення громадянам їхніх прав та обов'язків як до, так і після вчинення нотаріальних дій, а також роз'яснення несумлінного виконання обумовлених у документах умов є однією з найважливіших функцій нотаріуса

Аналіз відповідних статей Закону України «Про нотаріат» [6] дозволяє зробити висновок, що вказаний принцип реалізується нотаріусом (відповідно до частини другої статті 54) шляхом встановлення сторін правочину, їх дійсних намірів та наданні допомоги у виборі найбільш оптимального варіанта договору, що полягає в: роз'ясненні прав та обов'язків, відповідних законів та підзаконних актів; попередженні про наслідки вчинюваних нотаріальних дій (ст. 5 Закону); складанні проектів угод та заяв, виготовленні копій документів та витягів з

них (ст. 4 Закону); витребуванні необхідних документів (ст. 46 Закону).

7. Принцип таємниці вчинення нотаріальних дій якнайкраще відображає специфіку діяльності нотаріальних органів держави.

Згідно зі статтею 8 Закону України «Про нотаріат» [6], нотаріальна таємниця – це сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо.

Обов'язок дотримання нотаріальної таємниці поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи, на осіб, залучених для вчинення нотаріальних дій у якості свідків, та на інших осіб, яким стали відомі відомості, що становлять предмет нотаріальної таємниці.

Особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

Отже, принципами нотаріального права є основні засади, на яких базується нотаріальне право, котрі найбільш повно відображають зміст нотаріального законодавства щодо проведення державної політики в організації та здійсненні нотаріальної діяльності, порядку вчинення нотаріальних дій нотаріальними органами України, в тому числі нотаріусами. Всі принципи нотаріального права пов'язані між собою та доповнюють один одного. Принципи нотаріального права корегуються та змінюються відповідно до зміни державної політики в галузі нотаріату.

Список використаних джерел та літератури:

1. Алексеев С. С. Проблемы теории права. Т. 1. Свердловск, 1972.

2. Фурса С. Я. Нотаріат в Україні. Теорія і практика: навч. посібник [для студ. Вищ. Навч. закл.]. К.: А.С.К., 2001. 975 с.

3. Комаров В. В. Нотариат и нотариальный процесс: учебник. Харьков: Консум, 1999. 167 с.

4. Дякович М. М. Нотаріальне право України: навч. посібник. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 683 с.

5. Долинська М. С. Основні принципи українського нотаріального права. Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Львів, 2012. Вип. 1. С. 99–108.

6. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Руденко А. В.,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник: Олійник В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

*«Україна не тільки для українців, а для всіх, хто живе на
теренах України, а живучи, любить її, а люблячи, хоче
працювати для добра краю і його людності, служити їй, а не
оббирати, не експлуатувати для себе»
(М. Грушевський)*

Нині українці переживають надзвичайно складний час. Час, коли пішли в забуття традиційні людські цінності, що визначають її моральність, духовність, громадянську позицію. Зникають традиційні вияви самоідентифікації народу: мова, культура, почуття національної гідності та національної свідомості, патріотизм.

Цього року наша держава святкує 30 років незалежності. І всі ці роки вона бореться з проблемами, одна з яких є небажання значної частини населення Сходу і Півдня ідентифікувати себе з українською нацією. І це не лише очевидні регіональні відмінності чи насаджений штучно радянський менталітет частини громадян України. Це неприйняття української національної ідентичності, віри в майбутнє.

Багато поколінь українців не вважали себе патріотами України. Вони були виховані в дусі відчуження від рідної землі, мови та історії. В почутті національної меншовартості, комплексу неповноцінності, переконанні в тому, що ми маємо

«старшого брата». Така неприємна ситуація насамперед була пов'язана зі змінами, які відбувались як у політичному, так і в економічному житті країни, які мали негативний вплив в освіті, культурному житті, а також розвитку нації. Навмисне знищення можна схарактеризувати як явище етноциду. Адже наш народ намагалися позбавити усіх ознак культурної та духовної самостійності.

Сьогодні єдиний шлях повернення державності – це громадянсько-патріотичне виховання молоді. Коли існує пряма загроза денаціоналізації, потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді. Та чи є вплив держави на формування патріотичного виховання?

Аналізуючи стан національно-патріотичного виховання на сучасному етапі, бачимо, що держава докладає чимало зусиль задля того аби повернути ідентифікацію українцям, а саме:

- повернення до традицій українського суспільства;
- відстоювання територіальної цілісності;
- захист державної мови, тобто інформаційно-пропагандистське забезпечення патріотичного виховання шляхом посилення патріотичної спрямованості програм радіомовлення і телебачення, матеріалів друкованих ЗМІ та зокрема в сфері обслуговування;
- підтримка виробництва кінопродукції, видання творів, постановки вистав українською мовою;
- відновлення української армії;
- зміни в освітніх закладах, тобто посилено ряд тематичних заходів, спрямованих на патріотизм та важливість національного відчуття, необхідність існування національної ідеї [2].

Метою національно-патріотичного виховання є виховання молоді людини-патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, правову і соціальну

державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, носій української національної культури.

Бути українцем – це не обов'язково носити вишиванки, світшоти з національною символікою, а саме бути небайдужим до процвітання України.

Отже, молодь є творцем майбутньої історії. Патріотизм у нашому розумінні набуває особливого, піднесеного значення. Саме виховання національних почуттів і патріотизму за допомогою відповідних заходів, історичної освіти, святкування визначних дат, популяризації національних міфів та символів; участі в різноманітних громадських акціях патріотичного змісту є одним із основних засобів згуртування української політичної нації.

Список використаних джерел та літератури:

1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vvak.in.ua/attachments/article/251/C%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%B5%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>.

2. Александрук О.Ф. Проблеми патріотичного виховання молоді України на сучасному етапі розвитку Української державності та проблеми призову молоді до лав Збройних сил України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sci-notes.mgu.od.ua/archive/v29/24.pdf>.

3. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/9407/2/20.pdf>.

4. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://kluby.if.ua/blog/view/patriotizm-iak-moralno-dukhovna-tsinnist-osobistosti>.

5. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://sites.google.com/site/spravznipatriotiukraine/home/patriotizm-ta-spravzni-patrioti-1>.

Федченко О.В.,
магістрант
(м.Вінниця)

ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державне регулювання у сфері підприємництва має ґрунтуватися на певній системі засобів. Побудова такої системи припускає виділення їх самостійних видів, основних напрямів їх взаємодії. У вітчизняній літературі питання засобів державного регулювання підприємницької діяльності практично не розроблено, у роботах є лише окремі думки про деякі види засобів державного регулювання.

Деякі фахівці вважають, що за характером впливу на керовану систему засоби державного управління поділяються на [1, с. 28]:

- засоби непрямого впливу - вплив на поведінку або стан керованого об'єкта через створення ситуації, у рамках якої буде досягнутий стан об'єкта управління, що є придатним для суб'єкта управління. Як приклад можна навести датування державою деяких галузей промисловості з метою впливу на їх розвиток, податкову диференціацію;

- засоби прямого впливу - дача вказівок, обов'язкових для виконання керованим об'єктом, заборона здійснення певних видів діяльності.

Учені називають різні засоби державного регулювання економіки і підприємницької діяльності.

Адміністративне регулювання як складова нормативно-правового забезпечення підприємництва має арсенал адміністративних засобів, що базуються на силі державної влади і передбачають різного роду заборони, дозволи, примуси тощо. Основними видами адміністративного регулювання, що використовуються нині, є державна реєстрація підприємства,

ліцензування, сертифікація та стандартизація.

Серед засобів адміністративного регулювання у сфері економіки називають:

- дозвіл на здійснення певних дій, наприклад ліцензування; затвердження конкретних завдань тим або іншим суб'єктам підприємницької діяльності;

- обов'язкові розпорядження здійснення певних дій;
- заборона конкретних дій;
- реєстрація визначених дій;
- установлення квот та інших обмежень;
- застосування примусових заходів;
- застосування матеріальних санкцій;
- видача державних замовлень;
- контроль, нагляд тощо.

На думку І. Махрова, адміністративно-правове регулювання суспільних відносин, що складаються у сфері підприємницької діяльності, здійснюється низкою методів. Це державна реєстрація, ліцензування, стандартизація, сертифікація, встановлення обов'язкових вимог і умов до окремих видів підприємницької діяльності, організація контролю за дотриманням законодавства в галузі підприємницької діяльності, створення системи захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємництва, заборона і припинення діяльності осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність з порушенням установлених норм і вимог [2, с. 14].

Прийняття певних правових актів є формою, в якій здійснюється державне регулювання. Організація діяльності правових структур є не інструментом чи методом, а організаційним елементом структури державного регулювання. Серед зазначених важелів (інструментів) одні є напрямками державного регулювання (податкова політика, амортизаційна політика тощо), а інші власне засобами регулювання (стандартизація, сертифікація продукції, ліцензування окремих видів підприємницької діяльності та ін.).

Від засобів державного регулювання підприємницької діяльності слід відрізнати його способи.

Державне регулювання підприємницької діяльності здійснюється різними способами. Нормативні правові акти передбачають використання для цієї мети таких інструментів:

- норми, нормативи (наприклад, норми амортизаційних відрахувань);
- ліміти (наприклад, викидів забруднюючих речовин «природне середовище»);
- розміри ставок податків, інших обов'язкових платежів;
- квоти (наприклад, при експорті товарів);
- коефіцієнти (наприклад, зміна регульованих цін або тарифів);
- резерви (наприклад, встановлення сум, що резервуються комерційними банками);
- розміри капіталів і фондів (наприклад, усиновлення мінімального розміру статутного капіталу).

У статті 12 ГК, що визначає засоби державного регулювання господарської діяльності, вказується, що держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного та соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності.

Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:

- державне замовлення, державне завдання;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [3].

Умови, обсяги, сфери та порядок застосування

окремих видів засобів державного регулювання господарської діяльності визначаються Господарським Кодексом, іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку. Встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності окремих категорій суб'єктів господарювання здійснюються відповідно до Господарського Кодексу та інших законів.

Обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності, а також перелік видів діяльності, в яких забороняється підприємництво, встановлюються Конституцією України та законом.

Ч. 1 ст. 12 ГК встановлює, що для реалізації державою основних завдань щодо державного регулювання економіки найдоцільнішим є використання на практиці різноманітних засобів та механізмів регулювання господарської діяльності. Головними елементами механізму державного регулювання економіки є суб'єкти, об'єкти, методи і засоби. Суб'єктами зазначеного механізму виступають носії, виразники та виконавці господарських інтересів, об'єктами - сфери, галузі економіки, а також явища та умови соціально-економічного життя країни. Під методами державного регулювання економіки треба розуміти способи впливу держави, через законодавчі і виконавчі органи, на сферу господарської діяльності з метою створення та забезпечення умов для діяльності господарюючих суб'єктів відповідно до національної економічної політики, яка реалізовується через застосування державою різноманітних засобів регулювання господарських відносин [3].

Ч. 2 ст. 12 ГК визначає основні засоби регулювання господарської діяльності, що застосовуються державою. Умови, обсяги та порядок застосування засобів державного регулювання економіки визначаються даним Кодексом, іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку, які розробляються у відповідності із Законом України «Про державне прогнозування та розроблення

програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року.

Зі змісту наведеної норми вбачається, що в ній названі основні засоби державного регулювання господарської діяльності, і тим самим законодавець передбачає ще і можливість використання інших, «неосновних», «другорядних» засобів регулюючого впливу. У зв'язку з цим В. Щербина зазнає, що така редакція ч. 2 ст. 12 ГК України не може не викликати заперечення, оскільки окремі засоби державного регулювання, які в ч. 2 ст. 12 ГК України віднесені до основних, у ряді випадків їх застосування зо- всім такими не виступають. Натомість, засоби державного регулювання, які взагалі не зазначені в ч. 2 ст. 12 ГК України, за певних умов виступають саме як основні. Він вважає, що з урахуванням цього ч. 2 ст. 12 ГК України потребує редакційних уточнень, зокрема шляхом доповнення її абзацом такого змісту: «інші засоби державного регулювання господарської діяльності, встановлені цим Кодексом та іншими законами» [4, с. 13].

Ч. 3 ст. 12 ГК містить положення щодо умов, обсягів, сфер і порядку застосування окремих видів засобів державного регулювання діяльності господарюючих суб'єктів, які визначаються у відповідності до ГК (статті 14-17 гл. 2, статті 189-192 гл. 21), інших законодавчих актів, програм економічного та соціального розвитку і також визначає, що встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності здійснюються згідно з ГК та іншими законами. Ними, зокрема, є Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р., який встановлює правові, економічні та організаційні засади державно: регламентації інноваційної діяльності в Україні і право на підтримку з боку держава суб'єктів господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, а також Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 р., що закріплює

загальні засади державної підтримки малого підприємництва незалежно від форми власності, тощо.

У ч. 4 ст. 12 ГК вказується, що виключно законодавець у відповідних законодавчих актах визначає обмеження та заборони стосовно здійснення підприємницької діяльності. Такі обмеження і заборони встановлюються Конституцією України (ст. 42) і легально регламентуються у ГК (ст. 43), інших законодавчих актах, зокрема в Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 року, який визначає види господарське: діяльності, на здійснення яких треба мати дозвіл-ліцензію, і встановлює обмеження у здійсненні підприємницької діяльності.

Отже, основними засобами, які використовує держава для регулювання підприємницької діяльності, є:

- державна реєстрація;
- ліцензування, патентування, квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- регулювання цін і тарифів;
- податкове регулювання (надання податкових пільг);
- надання дотацій, компенсацій;
- застосування нормативів та лімітів;
- матеріально-технічна підтримка підприємств;
- інформаційне, кадрове та науково-методичне забезпечення підприємств.

На нашу думку, перелік засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання не повинен мати вичерпного характеру, оскільки зазначені засоби не вичерпують усього різноманіття інструментів впливу на господарську діяльність.

Список використаних джерел та літератури:

1. Заклекта О. Еволюція наукових поглядів щодо механізмів державного регулювання підприємницької діяльності

Механізми державного управління. Вісник Національної академії державного управління. 2011. № 4. С. 68-75.

2. Махров И.Е. Административно-правовое регулирование предпринимательской деятельности: некоторые проблемы совершенствования федерального и регионального законодательства. Право и политика. 2002. № 12. С. 14-18.

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18; №№ 19-20; 21-22. Ст. 144.

4. Щербина В. Поняття та види засобів державного регулювання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. № 94. С. 10-15.

Філонова І.Б.,
(м.Вінниця)

РОЗВИТОК МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У ВІННИЦІ (1920 – 1960 РР.)

У статті досліджується розвиток медичної освіти у Вінниці в 20 – 60-х роках ХХ століття. З'ясовано історію створення та діяльність Вінницького медичного інституту. Розкрито окремі аспекти формування матеріально-технічної бази навчального закладу. Висвітлено ключеві підходи щодо фінансування і кадрового забезпечення, особливості формування студентського контингенту.

Ключові слова: Вінницький медичний інститут, історія охорони здоров'я, медична освіта.

Постановка проблеми. Медична освіта є важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я та реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготовки лікарів залежить якість надання медичної допомоги населенню країни. Саме тому актуалізується проблема вивчення історії становлення вітчизняної медичної науки та освіти. Разом з тим, актуальність дослідження зумовлена потребою у систематизації історіографічного та джерельного матеріалу, узагальненні існуючих підходів до сучасної інтерпретації історії медицини Вінниччини, яка на сьогодні вивчена фрагментарно.

Аналіз публікацій з теми дослідження. Основні напрями історії вищої освіти представлено у працях В. Андрущенка, В. Кременя, О.Сухомлинської, В.Шадрикова та ін. У дисертації І.Шапіро «Розвиток вищої медичної освіти і медичної науки в Західних областях України, на Буковині і в Закарпатті в ХVI – ХХ ст. (1595- 1965рр.)» автор описує виникнення і становлення наукових медичних шкіл та вищих медичних закладів у

західному регіоні за два з половиною століття [1]. Дисертаційне дослідження Л. Клос «Розвиток медичної освіти на західноукраїнських землях (друга половина XVIII – 30-ті роки XX ст.)» теж присвячено проблемі становлення й розвитку медичної освіти та науки в Західній Україні, у якому автор зосереджує увагу на науково-навчальній діяльності медичних закладів та впливові громадянських і регіональних організацій на розвиток медичної освіти означеного регіону [2]. Проблема становлення і розвитку медичної освіти на східноукраїнських землях представлена в дослідженні М.Кушик «Дидактичні основи фахової підготовки студентів у медичних навчальних закладах України (друга половина XIX – початок XX століття)» [3]. Дисертація С.Геник «Розвиток охорони здоров'я в Галичині і Радянському Прикарпатті (1875-1962 рр.)» присвячена з'ясуванню історичних соціально-гігієнічних складників розвитку системи охорони здоров'я західного регіону України майже за сто років [4]. Проблема періодизації розвитку системи охорони здоров'я в Чернівецькій області в першій половині XX ст. перебуває в центрі уваги кандидатського дослідження П. Довгого «Історія охорони здоров'я Чернівецької області в минулому і шляхи її розвитку за роки Радянської влади» [5]. Історія розвитку системи охорони здоров'я представлена в дисертаційній роботі І.Медчука «Охорона здоров'я і здоров'я населення Волинської області за сто років (1865-1965 рр.)». У ній автор розкриває особливості організації системи закладів охорони здоров'я на Волині [6]. Тематиці медичної освіти на Волині в XIX–30-ті роки XX ст. присвячено наукову роботу І.М. Круковської [7]. Втім, у радянській та сучасній українській історіографії питання розвитку медичної освіти на Вінниччині все ще залишається маловивченою темою.

Мета цієї статті – проаналізувати розвиток медичної освіти у Вінниці в 20 – 60-х роках XX століття.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХ століття на території Подільської губернії (теперішні Вінницька, Хмельницька та частина Житомирської областей) нараховувалось лише 47 лікувально-профілактичних закладів, в яких працювало 113 лікарів та 253 медичних сестер і фельдшерів. Важливо відзначити і той факт, що в 1916 році функціонували лише 4 медичних факультети при класичних (Київському, Харківському, Одеському і Львівському) університетах. Однак на території Подільської губернії не було розміщено не тільки жодного медичного інституту або медичного факультету, але й жодного медичного училища або, принаймні, медичної школи. Таке становище і змусило великого епідеміолога світу, відомого академіка Д.К. Заболотного (який народився саме на Вінниччині), звернутися до уряду республіки з проханням створити медичний інститут у Вінниці.

Як наслідок, згідно із рішенням уряду в 1921 році у м. Вінниця були майже одночасно відкриті фармацевтичний технікум та медичне училище, які швидко налагодили підготовку, відповідно, фармацевтичних кадрів та середніх медичних працівників [8, с. 4]. Більшість випускників фармацевтичного технікуму працювали в аптечних закладах Поділля. Слід відмітити, що протягом 1923 – 1924 років спалахнули епідемічні захворювання на тиф, кір, коклюш, скарлатину та ін. Вкрай необхідним стало питання підготовки більшої кількості медичних фахівців. У Вінниці розпочали функціонувати медичні курси, які працювали при лікарні імені Пирогова та у приміщенні колишньої жіночої гімназії. Заняття розпочиналися о шостій - сьомій годині вечора і проводилися при світлі газових ламп [9, с. 6].

Однак для подальшого розвитку системи охорони здоров'я населення цього було недостатньо. У 1927 році Вінницька окружна інспектура народної освіти підтвердила, що Вінницький фармацевтичний технікум імені Леніна дійсно був

вищим навчальним закладом та перебував на державному утриманні. А вже у травні 1930 року на базі фармацевтичного технікуму був відкритий заочний медичний інститут – філіал Всеукраїнського інституту заочної медичної освіти, який очолив головний лікар Вінницької обласної лікарні професор М.М.Болярський – відомий далеко за межами України учений, лікар, педагог. У серпні 1930 року в місцевій газеті «Ленінський шлях» був об'явлений прийом на лікувально-профілактичний факультет, а 1 жовтня до навчання приступило 36 студентів з числа середніх медичних працівників, які працювали в лікувальних закладах міста і одночасно оволодівали основами лікарського мистецтва.

У 1931 році Вінницький заочний медичний інститут був реорганізований у вечірній виробничий інститут, до якого було прийнято 120 студентів з числа середніх медичних працівників з усієї Вінницької області. Очолив інститут видатний науковець-гігієніст та організатор охорони здоров'я Л. І. Медведь, в майбутньому академік АМН СРСР, Міністр охорони здоров'я України, директор Київського науково-дослідного інституту гігієни праці та професійних захворювань, фундатор та директор першого і єдиного в країні науково-дослідного інституту гігієни і токсикології. Крім того, в 1932 році, що також надзвичайно цікаво, у Вінниці була започаткована діяльність науково-дослідного інституту сільської гігієни. Саме ці установи і стали основою для відкриття 17 вересня 1934 року, відповідно до наказу Народного комісаріату охорони здоров'я України, у Вінниці, стаціонарного медичного інституту. Перший прийом був здійснений на лікувально-профілактичний (170 чоловік) та фармацевтичний (195 чоловік) факультети. Очолила інститут лікар Смолянська Олександра Пилипівна. У грудні 1934 р. в інституті навчалася вже 546 студентів, зокрема на першому курсі – 238, на другому – 138, третьому – 129 і четвертому – 41. За національним складом переважали євреї – 250 осіб. 70%

вступників мали середню медичну освіту та багаторічний практичний досвід у лікувальних закладах [10, с. 4].

На розвиток інституту державою були передбачені достатньо вагомі бюджетні витрати, що становили близько 1 млн. крб. Швидкими темпами відбувалось укомплектування професорсько-викладацького складу, зокрема вже впродовж перших років існування навчального закладу згідно із направленням з Київського медичного інституту прибули професори: Б.С.Шкляр (терапія), І. А. Сковорода-Зачиняєв (фізіологія), В. С. Кравченко (біохімія) тощо. З метою забезпечення найбільш повноцінного набору студентів та проведення професійної відбору найбільш здібних вступників у таких містах, як Вінниця, Хмельницький (тоді Проскурів), Полонне, Бердичів та Жмеринка почали функціонувати робітфаки та їх філіали [11, с. 4].

Втім, забезпечення навчального процесу приладдям та навчальною літературою було недостатнім. Особливо відчувався дефіцит у навчальних посібниках. Зокрема, однією книгою з топографічної анатомії користувалися 12 і більше студентів [12]. Наркомат здоров'я протягом 1935 р. виділив лише десятю частину коштів на закупівлю інвентарю. В звіті 1935 р. міститься інформація: «Забезпечення аудиторій погане тому, що немає стільців, приходиться навіть двом студентам сидіти на одному стільці» [13].

З 1936 року дирекція навчального закладу приділяла чимало уваги налагодженню матеріально-побутових умов студентів та покращенню матеріально-технічного забезпечення Вінницького медичного інституту. Близько 70% студентів отримували стипендії. В 1936 р. було придбано 50 нових навчальних мікроскопів, що в той час коштували по 250 тис. крб. Поступово поповнювалися бібліотечні фонди, які станом на 1937 р. оцінювалися на 300 тис. крб. Бібліотека новоствореного

інституту містила чимало зібрань рідкісних книг з медицини XVIII століття [12].

Вступні іспити проводилися з української та російської мов і літератури, математики, фізики, хімії та іноземної мови (на вибір абітурієнта: німецької, французької чи англійської). Невдовзі до цього переліку вступних іспитів додали ще й політграмоту. У 1937 р. до правил внесли зміни. Осіб, які закінчили 10-ти річну школу на «відмінно», приймали без вступних випробувань. Згідно із тогочасним законом «Про підготовку лікарів» термін навчання у медичному інституті становив п'ять років [13].

Інститутські приміщення опалювалися не завжди за санітарними нормами (середня температура тут становила 14–15 градусів). Натомість у гуртожитках було ще прохолодніше. Студенти харчувалися у двох їдальнях. Утім, проблеми з харчуванням існували: кухарі видавали 100 обідів замість 200. Інколи студенти могли вживати м'ясо, яке було великою рідкістю і видавалося не регулярно – лише в період сесій. Натомість студентів передовиків («ударників») забезпечували повноцінними обідами, які складалися з 3-х страв [12].

З 1937 року спостерігалось зростання контингенту студентів та налагодження організаційної структури вищого навчального закладу. В інституті посилювалося викладання медичних дисциплін шляхом скорочення суспільствознавчих. Старшим викладачам встановлювалися надбавки за науково-лікувальну роботу. В той же час у 1937 – 1938 рр. багатьох викладачів інституту репресували (О.П.Смолянську, Г.Д. Бріліанта, М.О. Василю та інших) [14].

У 1941 році був проведений достроковий випуск лікарів. Більшість студентів, в тому числі 150 випускників зі своїми вчителями стали на захист Батьківщини. Варто зауважити, що до початку Другої світової війни Вінницький медичний інститут мав 32 навчальні аудиторії, 14 клінік, 1 анатомічний театр,

лабораторію, медичну бібліотеку з 100 000 найменувань медичної літератури [13].

Трагічними сторінками історії також став період окупації Вінниччини німецькими військами. Німецькі окупанти вирішили готувати медичні кадри для власних потреб. У лютому 1942 року з дозволу генерального комісара України Е.Коха директором Вінницького медичного інституту став професор анатомії Замятін Михайло Костянтинович, який пройшов попередню перевірку на лояльність до німецьких окупантів. 20 жовтня 1942 р. Замятіна звільнили, а виконуючим обов'язки директора медінституту став Ган Георгій Станіславович. Підготовку фахівців у роки окупації у Вінницькому медінституті відновили на 5 курсі медінституту, на якому, згідно з наявними джерелами, продовжило навчання 86 студентів. Навчання було платним. Плату за навчання у медичному інституті встановили у розмірі 350 крб. за семестр. Вже 21 вересня 1942 р. відбувся випуск 84 молодих лікарів, яких відразу спрямували на вакантні посади до найбільш проблемних районів, де були практично відсутні медичні кадри. У 1942 року Вінницький медінститут за наказом німецької влади відновив процес навчання і на 1 курсі, на який зарахували 195 осіб. У медінституті навчалось 1 600 студентів, в той час як викладацький склад становив 250 осіб. Наприкінці 1943 року навчальний процес був зупинений і студентів мобілізували на роботи до Німеччини.

20 березня 1944 року Вінниця була визволена радянськими військами від німецьких загарбників. Коли німці відступали то пошкодили морфологічний корпус і зруйнували усю матеріально-технічну базу навчального закладу [12]. З 1946 року розпочалась відбудова навчального закладу. Викладачі Вінницького медичного інституту брали активну участь у відбудові морфологічного корпусу. Кожний з співробітників

змушений був відпрацював понад 40 годин на відбудові приміщень інституту на громадських засадах.

В 1960 році інституту присвоїли ім'я славнозвісного хірурга М.І.Пирогова. А вже у 1961 році було відкрито педіатричний факультет [14]. Навчальні аудиторії та кабінети були цілком укомплектовані спеціальними меблями, наочними посібниками, муляжами, інструментарієм. Загалом 60-і роки ХХ століття ознаменувалися відродженням медичної освіти і науки у Вінницькому регіоні.

Висновки. Знаменною віхою у розвитку вищої медичної освіти Вінниці є 20-і роки ХХ століття. У післявоєнний час Вінницький медичний інститут, зважаючи на постійне зростання чисельності студентського контингенту, став кузницею кваліфікованих медичних кадрів. Усі випускники були забезпечені робочими місцями не лише на території УСРР, але й в інших радянських республіках. Зважаючи на актуальність теми дослідження наступні наукові розвідки торкатимуться питань розвитку медичної освіти і науки Вінниччини наприкінці ХХ століття.

Список використаних джерел та літератури:

1. Шапиро И.Я. Развитие высшего медицинского образования и медицинской науки в западных областях Украины, на Буковине и в Закарпатье в XVI–XX вв. (1595–1965 гг.) : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. мед. наук: спец. 14.784 «Теория и организация здравоохранения» / И.Я. Шапиро. – К., 1968. – 38 с.

2. Клос А.Є. Розвиток медичної освіти на західноукраїнських землях : (друга половина XVIII–30-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А.Є. Клос. – К., 2002. – 281 с

3. Кушик М.Л. Дидактичні основи фахової підготовки студентів у медичних навчальних закладах України (друга половина XIX– початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» /М.Л. Кушик. – Черкаси, 2009. – 20 с

4. Генык С.Н. Развитие здравоохранения в Галиции и Советском Прикарпатье (1875–1962 гг.) : (историческое и социально-гигиеническое исследование по материалам Калужского и Войниловского районов Станиславской обл.) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. мед. наук : спец. 19.00.07 «Педагогика и возрастная психология» / С.Н. Генык. – Ивано-Франковск, 1964. – 17 с

5. Довгий П.П. История здравоохранения Черновицкой области в прошлом и пути его развития за годы Советской власти : автореф. дис. на соискание учен. Степени канд. мед. наук / П. П. Довгий. –Ивано-Франковск, 1967. –22 с

6. Медчук И.К. Здравоохранение и здоровье населения Волынской области за 100 лет (1865–1965) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. мед. наук : спец. 14.756 «Гигиена и профессиональные заболевания» / И.К. Медчук. – Львов, 1970. – 18 с.

7. Круковська І.М. Становлення і розвиток медичної освіти на Волині (XIX–30-ті роки XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І. М. Круковська. – Житомир, 2007. – 20 с

8. Будівництво медичного інституту // Більшовицька правда. – 1935. – 23 лютого. – № 45 (879). – С. 4

9. Будівництво медичного інституту // Більшовицька правда. – 1935. – 30 січня. – №25 (859). – С. 6.

10. Будівництво медичного інституту // Більшовицька правда.. – 1935. – 14 червня. – № 135 (969). – С. 4.

11. Велика тяга до медичних знань // Більшовицька правда. – 1936. – 3 серпня. – №177 (1312). – С. 4.

12. Державний архів Вінницької області – Ф. - 136, оп.6, спр.494, - Арк.-180.

13. Державний архів Вінницької області.– Ф.-158, оп. 5, спр. 259. – Арк. – 130

14. Мороз В.М. Вінницький державний медичний університет імені М.І.Пирогова (історія створення, підсумок основних напрямків діяльності, перспективи подальшого розвитку) / Мороз В.М., Процек О.Г., Смольський О.Г. // Медична освіта: науково-практичний журнал. – Тернопіль, 2001. - № 2. – С. 13 – 19.

Цимбалюк Г.С.,
кандидат економічних наук
(м. Хмельницький)

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ

Наука це складний структурований соціокультурний феномен, що сформувався в результаті емпірико-теоретичної та прагматико-інноваційної діяльності людства, метою якої є вироблення системи об'єктивних знань і законів дійсності, необхідних для удосконалення реальності і адаптації до неї людини. Це також є особлива форма духовної діяльності людей.

Сучасна наука занурилася в соціально-економічну конкуренцію, де являє собою надзвичайно потужний соціально-економічний інститут, без якого неможливе промислове виробництво; наука тісно переплетена з замовником, а, значить, з фінансовими потоками і фінансовими структурами, оскільки завдяки науковим розробкам замовник сподівається отримати прибуток. Замовники наукового знання також включені в процес його виробництва. Головні виробники наукового знання тепер не тільки дисциплінарно організовані вчені, але і «одержувачі» знання, тобто замовники [1, с. 16].

Впритул до середини ХХ ст. практика неодмінно слідувала за наукою і втілювала в життя результати наукових пошуків. Завдяки науково-технічному прогресу ми сьогодні користуємося різними джерелами енергії, літаємо у космос, забезпечені життєво необхідними засобами для свого існування. Завдяки науково-технічному прогресу вдалося побудувати індустріальне суспільство.

Приблизно з середини ХХ ст. наука стає не стільки джерелом появи нових видів практики, скільки спрямовується на вдосконалення вже існуючих її видів. На зміну поняттю науково-технічної революції приходить поняття технологічної

революції. Наука фокусується не так на здобуток нових знань, як на більш ефективне використання того багажу знань, який було накопичено раніше. Фундаментальні наукові дослідження відійшли на другий план, поступившись місцем прикладним. З'являється постіндустріальне суспільство. Технологізація торкнулася не лише сфери практичної активності людини, а й самої наукової діяльності. Сьогоднішня наука стає все більше технологічною, а суспільство спрямовує зусилля на те, щоб покращити ефективність наукових пошуків, збільшити коефіцієнт корисної дії науковців. Наука має не тільки самоокупатися, а й приносити значний економічний, соціальний, культурний, освітній, політичний, військовий зиск суспільству [2, с. 229].

Дослідження інноваційних систем у світі демонструє, що всі вони були сформовані з проведенням спеціальної державної політики в сфері науки та освіти. Саме в умовах національної інноваційної системи стає доступним виконання наукою та освітою своєї економічної функції. Падіння наукоємності вітчизняного ВВП свідчить про суттєве втрачання наукою здатності виконувати свою економічну функцію та критичне зниження науково-технічного потенціалу, що стає загрозою національній безпеці країни.

Протягом останніх 25 років кількість вчених в Україні зменшилася у 5 разів. Бюджетне фінансування науки спрямовується переважно на утримання застарілого та неефективного комплексу державних наукових установ. Понад 75% бюджетного фінансування науки йде на забезпечення діяльності Національної та галузевих академій наук, які самостійно визначають пріоритетні напрями діяльності.

Неефективність бюджетного фінансування науки не компенсується стимулами залучення інвестицій у наукову сферу від приватного бізнесу. Відсутні стимули для інвестицій у дослідження і розробки. Це змушує вчених шукати можливості самореалізації та належної оплати своєї праці за кордоном.

Водночас суспільство очікує від наукової сфери результатів, здатних стати драйверами соціального та економічного зростання країни.

Так, згідно із доповіддю Петрушиної Т.О. щодо стану і перспективи вітчизняної науки (за даними соціологічних опитувань), на думку низки експертів, розвиток вітчизняної науки стримує олігархічна система влади і периферійний характер «капіталізму для своїх», побудованого в Україні. Половина серед тих, хто вказав на соціально-політичні бар'єри на шляху розвитку науки, підкреслювали нерозуміння владою її вирішальної ролі у розвитку сучасного суспільства і, як наслідок, негативне ставлення держави до науки і культивування такого ставлення в суспільстві. Серед інституційних перешкод були зазначені насамперед недоліки в організації та управлінні наукою, неготовність наукових установ до роботи в умовах ринку, відсутність адекватних критеріїв оцінки наукової діяльності, низька активність учених щодо зміни ситуації на краще.

Найголовніші соціокультурні бар'єри наступні [3]:

- 1) дефіцит кваліфікованих кадрів;
- 2) нерозвиненість сучасної культури наукової діяльності;
- 3) девальвація соціального капіталу науки (92% експертів вказали, що престиж професії вченого за останні роки знизився, причому три чверті оцінили це зниження як істотне);
- 4) «погане знання англійської мови і недостатнє використання новітніх інформаційних технологій».

Серед іншого були названі такі причини як старіння кадрів; труднощі в залученні талановитої молоді в науку через відсутність необхідних умов; «слабка інтеграція української науки у світову»; «нав'язана Україні ззовні роль донора науково-технічного потенціалу» і нарешті «переважання кон'юнктурних аспектів над змістовно-науковими».

Ставлення держави до вітчизняної науки експерти оцінили як вкрай незадовільне, що суттєво ускладнює ситуацію, адже

державна політика у сфері науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя. Досягнення цих цілей потребує узгоджених політичних ініціатив, ефективних управлінських рішень та довгострокових інвестицій. Тому, в даній площині варто звернути увагу на план пріоритетних дій Уряду в сфері розвитку науки та інновацій, виконання якого забезпечить науковців можливостями та ресурсами для проведення досліджень, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток держави [4]. До ключових кроків зазначеного плану належить:

- забезпечення процедури приєднання до Рамкової програми досліджень та інновацій Європейського Союзу "Горизонт Європа", що дозволить українським вченим брати участь у конкурсах Рамкової програми досліджень та інновацій Європейського Союзу "Горизонт Європа";

- затвердження державної цільової програми розвитку дослідницької інфраструктури в Україні, що передбачає створення ефективних дослідницьких інфраструктур для забезпечення доступу вчених до сучасного обладнання;

- розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту розпорядження Кабінету Міністрів України щодо схвалення концепції реалізації державної політики розвитку українських е-інфраструктур до 2023 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації, що веде до створення українських е-інфраструктур з подальшим впровадженням системи їх взаємодії з урахуванням сучасних практик Європейського дослідницького простору;

- вдосконалення механізмів та інструментів реалізації права учасників освітнього процесу та наукових працівників на академічну мобільність, а саме спрощення процедур реалізації

права на академічну мобільність для учасників освітнього процесу та наукових працівників;

- вдосконалення механізмів оплати праці наукових працівників, що полягає в усунення обмежень щодо здійснення доплат науковим працівникам, які працюють на державних наукових підприємствах, в установах, організаціях та закладах вищої освіти і провадять наукову і науково-технічну діяльність;

- розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проектів актів щодо внесення змін до нормативно-правових актів стосовно підтримки наукової та науково-технічної діяльності молодих вчених щодо створення сприятливих умови для працевлаштування та кар'єрного зростання молодих вчених, забезпечення починаючи з 2021 року можливості призначення грантів Президента України для підтримки наукових досліджень понад 80 молодим ученим, 20 докторам наук для здійснення наукових досліджень;

- розроблення нової системи пріоритетних напрямів розвитку науки та інноваційної діяльності, що орієнтовані на досягнення цілей сталого розвитку, що має на меті забезпечення підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, сталого розвитку та національної безпеки держави, підвищення якості життя населення;

- скасування оподаткування іноземних грантів на проведення наукових досліджень і розробок, що призведе до збільшення обсягу позабюджетних коштів, залучених до сектору досліджень і розробок, зростання кількості міжнародних об'єднань за участю українських вчених, інтеграція українських вчених до світового дослідницького простору, та інші.

Потужну державу і конкурентну економіку може забезпечити тільки згуртована спільнота творчих та наукових людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких громадян мають готувати заклади вищої освіти. Освітня та наукова галузі мають перетворитися на важіль

соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України.

Список використаних джерел і літератури:

1. Сумченко С. В. Сучасна наука: стан та перспективи розвитку // Філософія науки: традиції та інновації . 2016. № 1/2. С. 12–21
2. Мошенський О.С. Сучасний стан науки в Україні / О.С. Мошенський // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 6 груд. 2019 р.). – 2019. – С.229-232
3. Петрушина Т.О. Стан і перспективи науки в Україні (за даними соціологічних досліджень) / Т.О. Петрушина // наукова доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i-soc.com.ua/ua/news/stan-i-perspektivi-nauki-v-ukraini-za-danimi-sociologichnih-doslidzhen.-naukova-dopovid-t.o.-petrushinoi>
4. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2020 рік [Електронний ресурс] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 р. N 1133-р. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR201133.html

Янчук Я.В.,
магістрантка
(м. Вінниця)

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Останнім часом в Україні багато уваги приділяється інвестиційним процесам, без яких неможливо досягти помітних успіхів в економічних питаннях. Економічні реформи в Україні потребують поживлення господарського життя з метою забезпечення економічного зростання держави. Досягти цього можна на основі фінансової стабілізації, структурної перебудови, приватизації, створення ринку капіталів. Особливо складною є проблема відродження фінансового ринку як саморегульованої системи переливання капіталів, системи довгострокових інвестицій.

На сьогодні загальні засади інвестиційної діяльності визначаються в: Конституції України, ГК України, Цивільному кодексі України та Податковому кодексі України, законах України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про внесення змін до деяких законів України з метою усунення випадків ухилення окремих підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)», «Про інститути спільного інвестування», «Про інноваційну діяльність», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» тощо.

Зазначені законодавчі акти спрямовані на вдосконалення регулювання відносин в інвестиційній сфері, і кожен при цьому має свої предмет і мету. Така розгалужена система нормативно-правових актів свідчить про те, що держава вживає заходів з метою створення в Україні належних умов здійснення інвестиційної діяльності шляхом закріплення на законодавчому рівні принципів та правил її здійснення [1, с. 179-180].

Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки визначає основні принципами державної інвестиційної політики:

- послідовна децентралізація інвестиційного процесу;
- збільшення частки внутрішніх (власних) коштів суб'єктів господарювання у фінансуванні інвестиційних проектів;
- перенесення центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування у виробничій сфері на кредитування;
- виділення бюджетних коштів переважно для реалізації державних пріоритетів, програм (проектів), спрямованих на здійснення структурної перебудови економіки, за адресним принципом;
- фінансування об'єктів, будівництво яких знову розпочинається за рахунок бюджетних коштів, як правило, на конкурсній основі;
- надання переваги завершенню раніше розпочатих будов, технічному переоснащенню і реконструкції діючих підприємств;
- здійснення відповідними державними органами контролю за цільовим використанням централізованих інвестицій;
- розширення змішаного фінансування інвестиційних проектів;
- удосконалення нормативної та правової бази з метою збільшення обсягів залучення інвестицій;
- впровадження системи страхування інвестицій [2].

Центральні органи виконавчої влади: здійснюють підготовку пропозицій щодо реалізації інвестиційної політики у

відповідній галузі економіки, створюють організаційно-економічні механізми підтримки її реалізації.

Нажаль, кризові процеси та інфляція призвели сьогодні до порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в народне господарство: щороку значна частина заощаджень залишалася неконвертованою в інвестиції. Як наслідок, не повністю використовуються можливості нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки. Особливо давалися в знаки такі негативні чинники:

- низька дієздатність банківсько-кредитної системи, її фактична неспроможність акумулювати достатньо високий інвестиційний потенціал населення, відсутність розвиненої мережі інституційних інвесторів (пенсійних фондів та страхових компаній);

- неефективне й безсистемне використання амортизаційних фондів;

- низький рівень капіталізації прибутків підприємств та відсутність економічних та (податкових) стимулів;

- спрямування інвестиційного потенціалу приватизації переважно на цілі бюджетного споживання;

- розпорошування інвестиційних бюджетних коштів;

- відсутність необхідної системи страхування інвестиційних ризиків, нерозвиненість фондового ринку та іпотечних відносин, лізингу та інших інститутів фінансування;

- значні обсяги тіньового бізнесу як основного джерела нелегального накопичення та вивезення капіталу [3, с. 165].

Визначальним завданням державної політики в інвестиційній діяльності є сьогодні і створення рівних умов для ведення бізнесу та інвестування економіки України суб'єктами господарювання різної форми власності, здійснення процесу інвестування на прозорих та цивілізованих засадах, поліпшення структури інвестиційних джерел. У зв'язку з цим, політика держави має бути сконцентрована на:

- прискоренні темпів економічного зростання на власній відтворювальній (інвестиційній) базі та на достатній ринковій основі;
- запровадженні відкритих консультацій органів виконавчої влади з представниками суб'єктів господарювання, поширенні інформації про реальну економічну ситуацію, внутрішні та зовнішні ринки, кон'юктурні процеси, нормативну базу;
- значному зниженні рівня тінізації вітчизняної економіки;
- створенні рівних умов для діяльності суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та походження капіталу;
- формуванні ефективного конкурентного середовища;
- зміцненні фондового ринку, розвитку інститутів спільного інвестування, страхових та пенсійних фондів, ринку корпоративних цінних паперів, його інтегруванні у міжнародні ринки капіталу;
- створення додаткових економічних стимулів для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки;
- утворенні ефективної системи захисту інтелектуальної власності.

З метою створення привабливого інвестиційного клімату та розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» від 2 лютого 2011 р. № 389 [4].

Проблемами розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності є:

- недостатній обсяг заощаджень населення, коштів суб'єктів господарювання та держави для здійснення інвестицій з метою реалізації інвестиційних та інноваційних проектів;

- невизначеність правового інструменту залучення недержавних інвестицій з метою розвитку економіки, у тому числі механізму забезпечення розвитку державно-приватного партнерства;

- низькі темпи впровадження високих технологій;

- висока енергоємність внутрішнього валового продукту;

- зношеність основних фондів;

- недосконалість законодавства щодо розвитку інноваційної діяльності;

- невиконання суб'єктами господарювання вимог законодавства щодо взяття на облік об'єктів права інтелектуальної власності та відсутність механізму заохочення введення таких об'єктів у комерційний обіг;

- нерозвинутість інноваційної інфраструктури, недостатня кількість інноваційних підприємств (інноваційних центрів, технопарків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів), наукових парків, центрів трансферу технологій і промислових кластерів;

- недосконалість механізму комерціалізації результатів наукових досліджень та розробок;

- невизначеність пріоритетів розвитку базових галузей економіки та відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій з метою забезпечення розвитку високотехнологічного виробництва;

- незначна кількість вітчизняних виробників високотехнологічної продукції, що беруть участь у міжнародному обміні технологіями, у зв'язку з недосконалістю законодавства щодо трансферу технологій;

- недостатня державна підтримка впровадження інновацій для забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва.

Розв'язання зазначених проблем потребує активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, спрямованої на забезпечення розвитку базових галузей економіки.

У цьому зв'язку головними завданнями є:

- удосконалення нормативно-правової бази інноваційної та інвестиційної діяльності;
- консолідація зусиль законодавців, урядових, наукових, бізнесових кіл суспільства на оптимальному комплексному вирішенні методологічних, стратегічних і тактичних проблем формування національної інноваційно-інвестиційної системи;
- вироблення стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку України в умовах викликів глобалізації, що дає змогу відкрити перспективи для впровадження інноваційної моделі розвитку країни, забезпечити її конкурентоспроможність;
- розробка ефективної фінансової стратегії підтримки інновацій;
- створення привабливих умов для творців інновацій, стимулювання інноваційної активності підприємництва [5].

Основну роль у розв'язанні цих завдань має відгравати держава. Основними напрямками інвестиційної стратегії має бути поліпшення відтворювальної структури капіталовкладень, підвищення частки витрат на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств.

Список використаних джерел та літератури

1. Бударна В.О. Інвестиційна політика держави: стан законодавчого забезпечення. *Економічна теорія та право*. 2016. № 3. С. 176-187.
2. Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 черв. 1995 р. № 384. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/384-95-%D0%BF>
3. Череп А. В. Інвестознавство Навчальний посібник. К.: Кондор, 2006.- 398 с.
4. Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної

діяльності в Україні» від 2 лютого 2011 р. № 389.

5. Ярова Д. О., Жикалкевич Ж. М. Проблеми державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні
URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201329/0>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Білий Леонід Григорович – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Адамський Віктор Романович – кандидат історичних наук, викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький).

Грушковська Дар'я Віталіївна – магістрантка спеціальності «Право» Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Вінниця).

Гуцалюк Людмила Леонідівна – магістрантка спеціальності «Право» Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Дюг Катерина Федорівна – магістрантка спеціальності «Право» Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Вінниця).

Ковальчук Оксана Леонідівна – старший викладач циклової комісії суспільних дисциплін Хмельницького політехнічного фахового коледжу Національного університету «Львівська політехніка» (м. Хмельницький).

Котляр Людмила Тимофіївна – магістрантка спеціальності «Право» Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Вінниця).

Никитюк Світлана Іванівна – старший викладач кафедри англійської мови факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський).

Мазур Леонід Олексійович – кандидат філософських наук, доцент (м.Львів)

Медведєва Д.О. – студентка 2 курсу факультету міжнародної торгівлі й права Київського Національного торговельно-економічного університету імені Вадима Гетьмана (м. Київ)

Олійник Валентина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент; завідувач кафедри психології Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Олійник Юрій Васильович – кандидат історичних наук, начальник відділу інформаційних технологій Державного архіву Хмельницької області (м. Хмельницький).

Парандій Валентина Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Пеньковий Віталій Володимирович – магістрант спеціальності «Право» Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Вінниця).

Руденко Аліна Вікторівна – здобувачка вищої освіти 3 курсу спеціальності «Психологія» ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Федченко Олександр Вікторович – магістрант спеціальності «Право» Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Вінниця).

Філонова Інна Борисівна – Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського (м.Вінниця).

Цимбалюк Ганна Сергіївна – кандидат економічних наук, завідувач кафедри економіки, управління та туризму Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Хмельницький).

Шведова Ганна Леонідівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри забезпечення безпеки бізнесу права Київського Національного торговельно-економічного університету імені Вадима Гетьмана (м. Київ).

Янчук Яна Василівна – магістрантка спеціальності «Право» Вінницького інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (м. Вінниця).

ЗМІСТ

Білий Л. Г.

СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ:

ЧЕРЕЗ МИНУЛЕ ДО МАЙБУТНЬОГО..... 3

Адамський В. Р.

МАЛИНИЧСЬКИЙ ВОЛОСНИЙ ВИКОНАВЧИЙ

КОМІТЕТ У 1917 РОЦІ..... 5

Грушковська Д.В.

НЕПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВОЇ

РЕПУТАЦІЇ..... 19

Гуцалюк Л.Л., Парандій В.О.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ, ПРАЦІВНИКІВ

ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ, СУДІВ, ОРГАНІВ ТА

УСТАНОВ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ..... 24

Дюг К.Ф.

ОСОБЛИВОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ..... 44

Ковальчук О.Л.

ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ –

ОДИН ІЗ ТВОРЦІВ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ..... 51

Котляр Л.Т.

УКРАЇНСЬКА АДВОКАТУРА:

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ..... 59

Мазур Л.О.

ДЕКОНСТРУКЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ТРАДИЦІЇ,
АБО ЗВІДКІЛЯ І ЯК ПРИЙШЛА
«НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»..... 66

Медведєва Д.О., Шведова Г.Л.

ПРАВА, СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ..... 88

Никитюк С.І.

МОВОЗНАВЧІ ПРАЦІ ІВАНА ОГІЄНКА..... 95

Олійник Ю.В.

ІСТОРІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ ДУНАЄВЕЧЧИНИ У РІЧНИХ ЗВІТАХ
20-Х РОКІВ ХХ СТ..... 99

Пеньковий В.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПІВ НОТАРІАТУ..... 104

Руденко А. В., Олійник В.В.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ МОЛОДІ..... 112

Федченко О.В.

ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 116

Філонова І.Б.

РОЗВИТОК МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У ВІННИЦІ
(1920 – 1960 РР.)..... 123

Цимбалюк Г.С.

**СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ В УКРАЇНІ..... 133**

Янчук Я.В.

**ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА
ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ..... 139**

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 146

ЗМІСТ..... 149

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПОЛІТОЛОГІЧНІ ДИСКУСІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**День Соборності України: історико-політологічні дискусії :
зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. – Хмельницький : Вид-во ІРД, 2021. –
Вип. 8. – 152 с.**

*За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела
відповідальність несуть автори. Редколегія не завжди поділяє їхні погляди.*

Приватне акціонерне товариство “Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб’єктів
видавничої справи ДК №3262 від 26.08.2008 р.*

**Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України**
29015, м. Хмельницький, проспект Миру 101 А
Тел.: (0382) 63-03-05, 63-70-24
Ел. адреса: himaup@ukr.net
www.taup.km.ua

**Здано в набір 5 лютого 2021 р. Підписано до друку 27 січня 2021 р.
Формат 60х84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 2,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 200 прим.**

РАЗОМ З ВЛАСНОЇ ВОЛІ З 1919 РОКУ

